

Analiza štampanih medija u Srbiji
Januar - Mart

Kvartalni **MEDIJAMETAR**

01|2015

Godina 1, Broj 1/2015
ISSN 2406-2707

Analiza štampanih medija u Srbiji
Januar - Mart

Kvartalni **MEDIJAMETAR**

01|2015

MEDIJAMETAR

KVARTALNI MEDIJAMETAR
Analiza štampanih medija u Srbiji
Godina I, Broj 1/2015
ISSN 2406-2707

Izdavač
Institut za javnu politiku Beograd
Kneza Miloša 68
E-mail: office.bg@publicpolicyinstitute.eu
Web: www.publicpolicyinstitute.eu

Za izdavača
Vladimir Popović

Urednici
Nikola Samardžić
Velimir Čurgus Kazimir

Redakcija
Milana Brisić
Vladimir Abramović
Aleksandra Milićević

Dizajn korica i priprema za štampu
Pavle Farčić

Štampa
grafoNiN d.o.o. Beograd

Tiraž
1000 primeraka

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

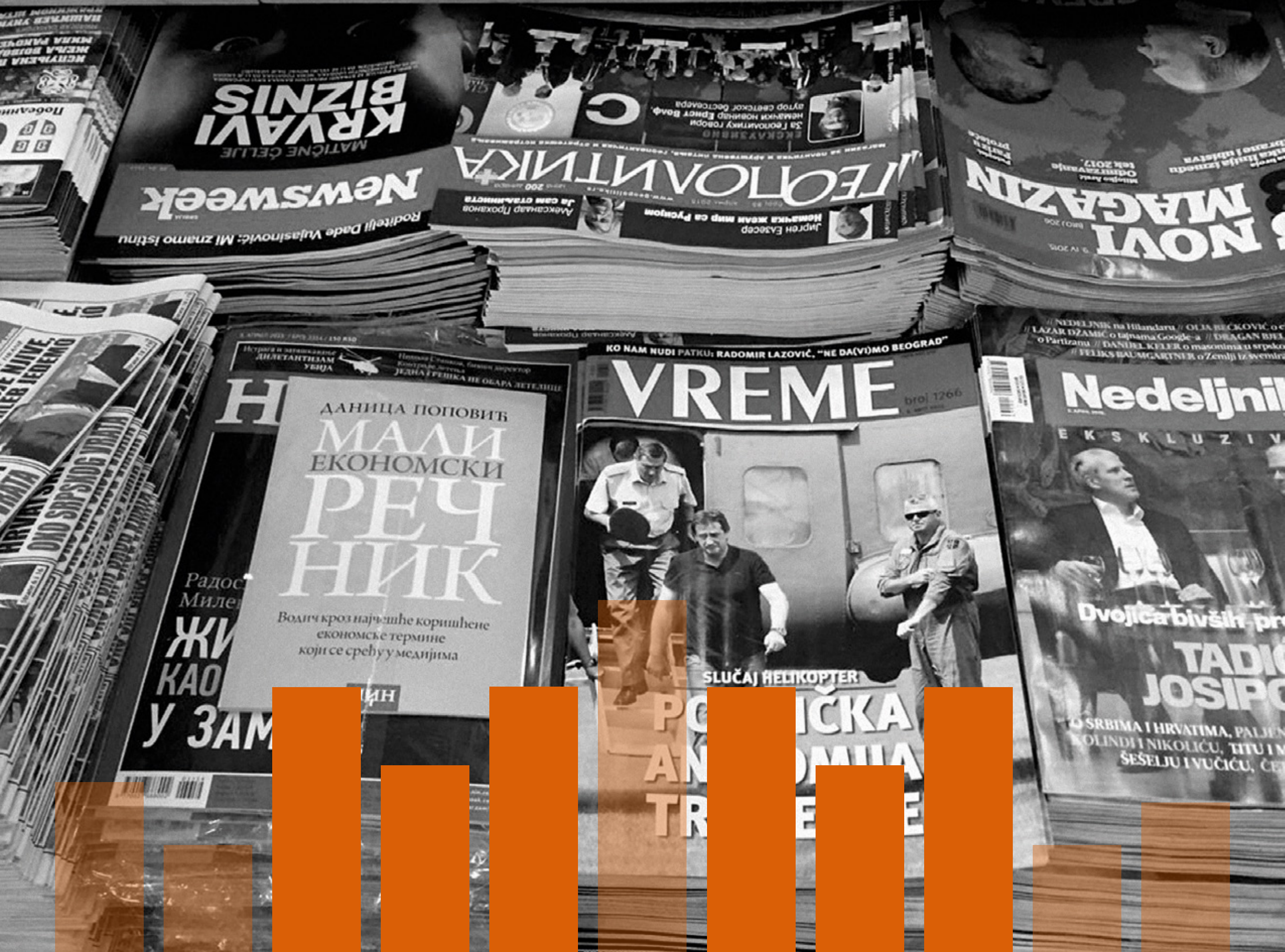
659.3

KVARTALNI medijametar : analiza štampanih medija u Srbiji / urednici Nikola Samardžić, Velimir Čurgus Kazimir. - God. 1, br. 1 (2015) - . - Beograd : Institut za javnu politiku, 2015-(Beograd : Grafonin). - 24 cm

Tromesečno. Ima izdanje na drugom jeziku: Quarterly mediameter = ISSN 2406-274X
ISSN 2406-2707 = Kvartalni medijametar
COBISS.SR-ID 215060236

Sadržaj

- 1** Nikola Samardžić:
UVOD
- 2** Isidora Jarić, Danica Laban:
METOD I UZORAK
- 3** Isidora Jarić, Danica Laban:
REZULTATI ISTRAŽIVANJA
- 4** Dejan Vuk Stanković:
DISKURZIVNA ANALIZA
- 5** **O AUTORIMA**

KRVAVI BIZNIS

Novi Magazin

Roditelji Dade Vujašević: Mi znamo istinu

TEKNOLOGIJA

Aleksandar Prokhorov

Novi Magazin

NOVI MAGAZIN

Broj 206

М ДАНИЦА ПОПОВИЋ МАЛИ ЕКОНОМСКИ РЕЧ НИК

Водич кроз најчешће коришћене
економске термине
који се срећу у медијима

Радос
Миле
ЖИ
КАО
У ЗАМ

КО НАМ НУДИ ПАТИКУ: РАДОМИР ЛАЗОВИЋ, "НЕ ДА(В)МО БЕОГРАД"

VREME

broj 1266

SLUČAJ HELIKOPTER

ПО
АН
Т

Nedeljnik

EKSKLUZIV

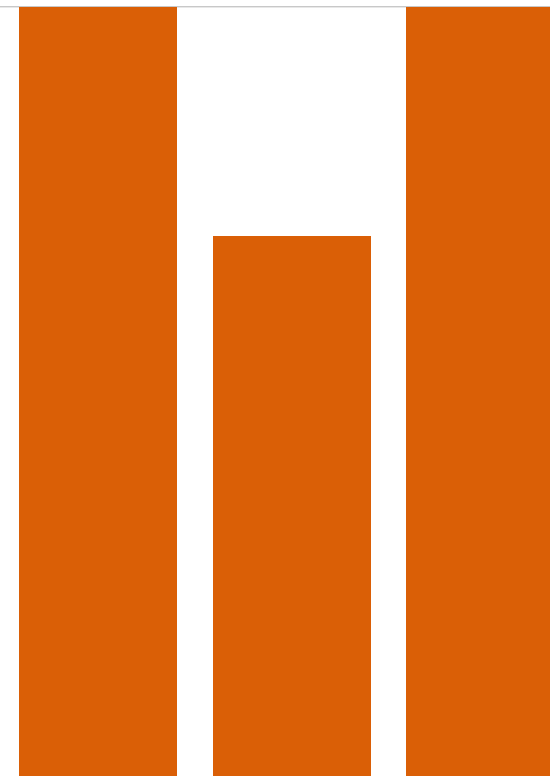

Dvojica bivših pre

TADIĆ
JOSIPO

O SRBIMA I HRVATIMA, PALJEN
KOLINDI I NIKOLIĆU, TITU I M
ŠEŠELJU I VUČIĆU, ČE

1

Uvod

NIKOLA SAMARDŽIĆ

Uvod

Štampani mediji u Republici Srbiji deo su društveno-političkog sistema, kulture i komunikacija. Taj opšti okvir u načelu je definisan nadležnostima i karakterom državnih institucija, kulturnom politikom i stvarnošću kulture, profesionalnim i etičkim standardima. Država je dužna da poštuje vladavinu prava, lične slobode i kolektivne identitete. Novinarska udruženja obavezala su se svojim statutima da će pratiti i podržavati najviše profesionalne standarde.¹ Republika Srbija je, između ostalog, odlučila da će postepeno usvajati i poštovati, *acquis communautaire*, pravne tekovine Evropske unije, jedan od najznačajnijih pravnih i političkih principa evropskih integracija, skup normi, pravila i vrednosti o kojima se, u političkom smislu, ne može pregovarati.

Položaj i karakter medija u Srbiji precizirani su utvrđenim parametrima političkih, ekonomskih i kulturnih sloboda, vladavine prava i nezavisnosti državnih institucija. Liberalizacija medija, u toku osamdesetih, kad se u jugoslovenskoj i srpskoj javnosti pokrenuo diskurs o slobodama i ljudskim pravima, privremeno je zaustavljena tokom devedesetih, represijom ili marginalizacijom nezavisnih medija. Posustajanje stalne finansijske podrške nezavisnim medijima nakon 2000. doprinelo je povlađivanju zahtevima tržišta, siromašnog, nerazvijenog, usitnjenog i podložnog manipulacijama. Neuspešna demokratizacija proizvela je nedovršenu, neefikasnu i neuspešnu državu. Bez obzira na vlasničku strukturu, mediji istovremeno reprodukuju i ponovo oblikuju stvarnost. Uloga medija naročito je izražena u onom delu prostora javne politike koji otkriva neuređenost i neefikasnost državnih institucija. Mediji istovremeno dele i kreiraju stvarnost nepovoljne ekonomske konjunktore, niskog nivoa opšteg obrazovanja, pismenosti i profesionalnih kompetencija, usporenu realizaciju ekonomskih, političkih i kulturnih sloboda, neintegrisanosti u evropski sistem. Mediji svakodnevno zatvaraju poneku od važnih trasa susedske, evropske ili evroatlantske integracije, i svakodnevno otvaraju šanse opredeljenjima koje Srbiju zadržavaju na evropskoj periferiji. „Iskreni nacionalizam, izgrađeni autoritarni tip ličnosti, puki konformizam ili tek nedostatak znanja o drugačijem novinarstvu, kreirali su medijski prostor u kome su ozbiljna analiza, stručan komentar ili istraživački tekstovi na nivou incidenta.“²

Godišnji ili povremeni, tematski izveštaji o stanju medija u Srbiji koje podnose EU, OEBS, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Fond za otvoreno društvo, Reporteri bez granica, State Department itd, ukazuju na profesionalne ili etičke propuste koji medije ne čine podsticajnim niti kreativnim partnerima u formulisanju i realizaciji demokratske, liberalizujuće, društveno odgovorne i integrativne javne politike. Izveštaji se, međutim, pretežno bave vlasničkom

strukturom medija i oglašivača, tabloidizacijom ili vezama sa izvršnom vlašću, zapostavljajući pitanja vrednosne analize i analize diskursa u kontekstu društvenih i političkih prioriteta.³ Medijima su nezadovoljni i vlast i opozicija, i nevladin sektor i sami predstavnici medija. Govor mržnje u medijima smatra se najprisnijim okvirom odnosa s čitaocima. Verodostojnost i javnu ulogu medija marginalizuju afere u kojima se ne otkrivaju samo pojedinci kriminala i korupcije, nego se, pre svega, vrši javni pritisak na pojedince i institucije. Mediji istovremeno pokreću, spinuju i zatim zataškavaju događaje u kojima su žrtve javna politika, javni budžet i javni moral, opšti sistem vrednosti ili ciljani pojedinci.

Medijametar

U jednom od zajedničkih projekata koje je *Institut za javnu politiku* realizovao sa *Medijskim arhivom Ebart*, pokazalo se da je izuzetno teško komentarisati stanje medija u Srbiji, budući da ne postoje nikakvi statistički podaci o medijskom izveštavanju koji se mogu koristiti u analizi. Upravo to je bio razlog da, u konsultacijama s nezavisnim stručnjacima koji prate ovu oblast, predstavnici *Medijskog arhiva Ebart* i *Instituta za javnu politiku* donesu odluku o pokretanju **Medijametara**, kvartalne analize štampanih medija u Srbiji.

Medijametar je istraživački naučno-stručni projekat koji analizama vrednosnih stavova i analizama diskursa prati razvoj štampanih medija u Srbiji. Istraživačka hipoteza, kojom se nije uticalo na statističku, stručnu i naučnu analizu, krenula je od važne premise da na tržištu postoji ne mali broj dnevnih novina i nedeljnika, ali da se istovremeno oseća nedostatak kvalitetnih vesti, istraživanja i analiza, naročito u poređenju sa evropskim praksama i standardima.

Medijametar je namenjen unapređenju profesionalnih i etičkih standarda medijskog izveštavanja i analiza. Izveštaj je naučna i stručna podrška svim učesnicima javne politike. Podrška medijima, vlasti, opoziciji, analitičarima i javnosti.

Metodologija istraživanja sačinjena je u skladu sa najvišim naučnim standardima od strane tima sa dugogodišnjim iskustvom u ovoj oblasti. Rezultat **Medijametara** je baza podataka koju svi učesnici u javnom životu mogu koristiti pri analizi medija u Srbiji. Ovaj izveštaj ne ocenjuje uređivačku politiku medija i ne iznosi vrednosne stavove. Ovaj izveštaj je naučna analiza koja ima za cilj da se prekine sa praksom proizvoljnog tumačenja medijskog sadržaja. Nedostatak statističkih podataka i činjenica o štampanim medijima u Srbiji, doveo je do konstantnog improvizovanja kada se govori o stanju medija, medijskim slobodama i uređivačkoj politici. Moguće je dobiti dijametralno suprotne odgovore na isto pitanje, u zavisnosti od ugla posmatranja.

Verujemo da će **Medijametar** podstaći i druge aktere da pokrenu slične projekte i tako vremenom omogućiti da se stanje medija u Srbiji ocenjuje egzaktno i argumentovano.

1. Kodeks novinara Srbije, 2006 (<http://www.uns.org.rs/sr/kodeks-novinara-srbije.html>). Udruženje novinara Srbije (UNS) i Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) usvojili su ovaj kodeks kao etički standard profesionalnog postupanja novinara.

2. Katarina Ristić, *Medijski diskursi o suđenjima za ratne zločine u Srbiji, 2003-2013*, Fond za humanitarno pravo, Beograd, 2-3.

3. *Ljudska prava u Srbiji: 2013. Iskonski otpor liberalnim vrednostima*. Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2014, 239-276.

Pristup

Projektom **Medijametar** imali smo nameru da ponudimo stručnu i naučnu analizu profesionalnih aspekata uređivanja štampanih medija, uključujući njihovu sposobnost ili nesposobnost, spremnost ili nespremnost da prate, podržavaju ili kritikuju sledeće važne tokove i elemente javne politike:

- odnos prema EU, SAD, Rusiji,
- odnos prema susednim zemljama i regionu,
- odnos prema ekonomskim promenama: model liberalne ekonomije, planske (državne) ekonomije, privatizaciji, investicijama, bankarstvu,
- odnos prema NATO, savezu sa Rusijom i vojnoj neutralnosti,
- odnos prema prošlosti,
- odnos prema društvenim vrednostima: korupcija kao sudbina ili kao deo sistema,
- odnos prema nauci, obrazovanju, zdravstvu, vojsci, policiji, pravosuđu, crkvi,
- odnos prema aktuelnoj vlasti i opoziciji.

Naučna i stručna analiza koncentrisana je na dnevnu i nedeljnu štampu koja ima najveći uticaj i čitanost. Deo javnosti koji je zainteresovan za sve teme od značaja za društvo i koji analizom razvoja događaja postaju kreatori javnog mnjenja u svom okruženju, svakodnevno se informišu iz ovih medija. Polazeći od velikog uticaja dnevne i nedeljne štampe na javno mnjenje, **Medijametar** je svojom prvom analizom obuhvatio upravo ove medije.

U narednim izveštajima **Medijametar** će obrađivati i druge medije, pre svega sadržaje informativnih on-line portala.

Utvrdiće se i pratiti promene "lične karte" svakog pojedinačnog medija: raznovrsnost rubrika, preciznost, najfrekventnije ličnosti i teme, kvantitativne analize - stabilnost rubrika i eventualne promene u strukturi.

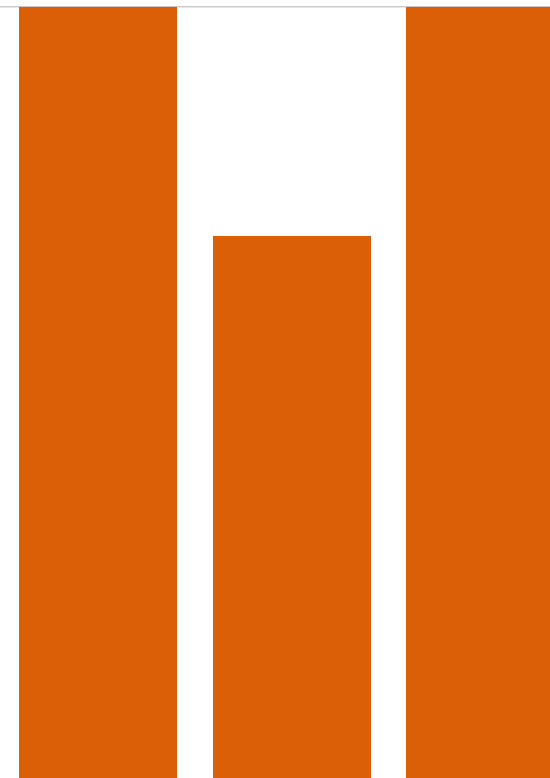
Utvrdivaće se stavovi medija analizom ukupne uređivačke politike, tekstova sa naslovnih strana, glavnih autora, izbora tema i načina na koji se one obrađuju i plasiraju.

Medijametar je naročito namenjen:

- medijima i javnosti,
- diplomatskoj zajednici i stranim ulagačima: medijske performanse odraz su opštih društvenih, političkih i ekonomskih performansi svake zajednice,
- svim činiocima javne politike u kojoj nedostaju pravovremene, naučne i stručne analize medijskog izveštavanja.

Naša namera je da izveštaj postane stalan i verodostojan profesionalan i vrednosni korektiv, presek stanja bez posrednika.

2

Metod i
uzorak

ISIDORA JARIĆ, DANICA LABAN

METOD I UZORAK

Metod

Svaka forma socijalne komunikacije, pa tako i ona medijska, sastoji se od tri elementa:

1. pošiljaoca poruke
2. primaoca poruke
3. sadržaja poruke¹

Upravo ovaj treći element – sadržaj poruke – biće predmet naše analize. Poruka je “svaki simbolički sadržaj, koji ima određeni smisao ili bar njegov odašiljač to pretpostavlja, a upućen je s nekom namerom”² primaocu poruke, koji je takođe aktivni kreator značenja.³ Naravno, posebna pažnja u okviru ovog istraživanja biće posvećena upravo onim simboličkim značenjima koja otvaraju mogućnost stvaranja određenih interpretativnih (ideoloških i političkih) zakrivljenja u odnosu na realno postojeće društvene i političke koordinate svakodnevice. Istraživački tim projekta Medijametar nastojao je da elemente ovih (javnih i skrivenih) poruka analizira i rekonstruiše primenjujući i kombinujući dva istraživačka metoda: analizu sadržaja i diskurzivnu analizu. U interpretativnom smislu, radi lakše organizacije teksta koji nudimo čitaocima na uvid, analiza je podeljena u dve faze: kvantitativnu i kvalitativnu.

Metodološki postupak analize sadržaja biće primenjen samo u jednom delu naše analize i to onom kvantitativnom. Primenjeni metodološki pristup mogao bi se definisati kao “analiziranje skupa činjenica (tj. kulturnih artefakata) ... uz pomoć njihovog sistematskog prebrojavanja i/ili interpretiranja tema koje oni sadrže.”⁴ U tom smislu, posebno su analizirani kulturni artefakti koji su produkt:

- a. uticaja hegemonih kulturnih i političkih obrazaca u skladu sa kojima određeni socijalni akteri (svesno ili nesvesno) delaju
- b. uticaja različitih socijalnih organizacija (političkih stranaka, institucija sistema, javnih ustanova ...)
- c. aktivnosti pojedinaca

Naravno, i sama interpretacija ovih sadržaja predstavlja određeni kulturni artefakt.

Kvalitativni deo analize je izveden uz pomoć diskurzivne analize. U radu je učinjen pokušaj da se određeni kulturni artefakti koji tvore elemente mogućih (eksplicitnih i implicitnih) značenja rekonstruišu upravo putem diskurzivne analize.

Kao i svaka diskurzivna analiza i naša je bila fokusirana na jezik i značenja koja se putem jezika proizvode kroz pisani tekst. Jer, jezik nije neutralni medijum putem koga se „samo“ komunicira i razmenjuju informacije. Jezik je socijalno polje unutar koga se aktivno oblikuje naše znanje o svetu koji nas okružuje. U tom smislu i autori ove analize nastojali su da uz pomoć diskurzivne analize jezik, koji se koristi unutar raznovrsne prikupljene, pre svega tekstualne, empirijske građe, tretiraju ne kao puku refleksiju realnosti, već kao medijum koji tu realnost konstruiše i organizuje za nas.⁵ U tom smislu i ova analiza tretira jezik i tekst kao mesto na kome se socijalna značenja artikulišu i reprodukuju, a određeni socijalni (lični, profesionalni, politički i kulturni) identiteti formiraju.

Diskurzivna analiza empirijske građe bila je fokusirana na dve centralne teme, s jedne strane na:

- a. interpretativni kontekst unutar kojeg svaki pojedinačni tekst koji je ušao u našu analizu nastaje, a s druge strane,
- b. retoričku organizaciju teksta⁶

U ovom konkretnom slučaju, interpretativni kontekst se odnosi na socijalne i političke okolnosti unutar kojih je svaki pojedinačni tekst iz našeg uzorka nastao, jer je svaki tekst pisan u nekom specifičnom socijalnom kontekstu kome se autori (svesno ili nesvesno) uvek na određeni način prilagođavaju. U tom smislu istraživanje interpretativnog konteksta podrazumeva određenu vrstu traganja za značenjima koja se mogu naći i razumeti samo ukoliko se u analizi ide i „iza teksta”⁷ i traga za interpretacijom koja proističe iz konkretnog socijalnog, kulturnog i političkog konteksta unutar kojeg tekst nastaje. S druge strane, analiza retoričke organizacije teksta podrazumeva traganje za specifičnom matricom argumenata, koja proishodi s jedne strane iz konkretnog izbora interpretativne strategije autora teksta, a s druge iz određenog vrednosnog, političkog i/ili ideološkog diskursa unutar kojeg autor dela i misli.

Kao što je naglašeno i u uvodnom tekstu, početni korak u ovoj analizi predstavlja rekonstruisanje hegemonije kulturne, ekonomske i političke strukturne matrice društva unutar kojeg su proučavani novinski tekstovi nastali. Pretpostavka ovog istraživanja je da je jedino razumevanjem šireg društvenog i političkog konteksta moguće razumeti određene aspekte samih medijskih poruka, kao i njihovu projektovanu socijalnu i političku ulogu i očekivani uticaj na društvo. Jer kao socijalni akteri, mi smo neprekidno orijentisani na *interpretativni kontekst* unutar koga pronalazimo sebe, i konstruišemo vlastiti diskurs kako bismo ga prilagodili kontekstu. Takođe,

1. Bruce L. Berg, *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*, Allyn and Bacon, 2001, 243

2. Vojin Milić, *Sociološki metod*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1996, 571.

3. Denis McQuail, *Stari kontinent – novi mediji*, NOVA, Beograd, 1994.

4. Shulamith Reinharz, “Feminist Content Analysis”, u: S. Reinhartz (ur.), *Feminist Methods in Social Research*, Oxford University Press, New York, Oxford, 1992, 146

5. Fran Tonkiss, „Analysing discourse”, u: C. Seale (ur.), *Researching Society and Culture*, Sage Publications, London, 1996, 246

6. Isto, 250

7. Isto, 249

jedino upoznavanjem određenog šireg (društvenog) i užeg (medijskog) konteksta trenutka koji proučavamo možemo razumeti neke od (eksplicitnih ili implicitnih) namera određenih socijalnih aktera involviranih u proces(e) medijske produkcije. Taj hegemoni koncept realnosti, koji se može rekonstruisati iz različitih vrsta novinskih tekstova, praksi svakodnevice i sadržaja njihovih interpretacija o kojima svedoče tekstovi iz uzorka našeg istraživanja, ali i pojedinačni socijalni akteri koji unutar njih ili kroz njih progovaraju, utiču na šire društveno poimanje određenih političkih događaja i okolnosti. Oni nesvesno u naše razumevanje upisuju značenja koja im nisu svojstvena sama po sebi, van tog unapred zadatog hegemonog vrednosnog koordinatnog sistema kroz koji, na izvestan način, participiramo u kolektivnom (političkom i društvenom) životu društva čiji smo deo. Jer, kako Alfred Šic kaže: „Značenje [...] nije inherentno svojstvo određenih doživljaja koji se javljaju unutar toka naše svesti, već je rezultat tumačenja prošlih doživljaja koje refleksivno sagledamo iz trenutnog Sada.“⁸ Dodali bismo – a u skladu sa određenim hegemonim idejnim konceptom realnosti koji oblikuje naše mišljenje i opažanje, formirajući osoben koordinatni sistem „značenja“ koja nas čine senzitivnijim za određene teme i prakse svakodnevice, odnosno manje osetljivim ili čak slepim za neke druge. U tom smislu, posebno važan deo istraživanja predstavlja rekonstruisanje ovih vrednosnih pozicija i značenja koja određeni mediji promovišu kroz svoje uređivačke politike i koordinate medijske realnosti koje upisuju.

Uzorak

Osnovna ideja projekta Medijametar je da pokuša da rekonstruiše koordinate medijske realnosti dnevnih štampanih medija u Srbiji onako kako se oni mogu iščitati iz tekstova koji su pozicionirani (u celosti, ili delimično) na naslovnici, a govore na različite načine o aktuelnim političkim događajima i prilikama u Srbiji i svetu. Uzorak dnevnih novina sačinjen je u odnosu na dva kriterijuma selekcije – najveću čitanost i reputaciju štampanih medija. Podatke o čitanosti dnevnih novina preuzeli smo iz istraživanja IPSOS-a⁹. Naslovna strana je deo dnevnih novina koji čitaoci najviše povezuju sa identitetom/prepoznatljivošću jednog medija. Ona je često odgovorna za prvi utisak, našu potencijalnu naklonost ili odbojnost, koju formiramo o nekom štampanom izdanju. Sa naslovnom stranom u kontakt ne dolaze samo čitaoci određenog lista, već i ljudi koji te dnevne novine možda nikada neće uzeti u ruke. Preko novinskih i televizijskih reklama i izloga prodavnica štampe, naslovna strana dolazi u dodir sa auditorijumom širim od onog koji čini čitalačku publiku bilo kojih pojedinačnih dnevnih novina, formirajući tako, na izvestan način, javnu sliku novina koja simboliše njenu uređivačku politiku, vrednosnu orijentaciju i usmerenost ka određenoj čitalačkoj publici. Zbog svih ovih gore pomenutih razloga, naslovne stranice dnevnih novina iz našeg uzorka našle su se u fokusu analize projekta Medijametar.

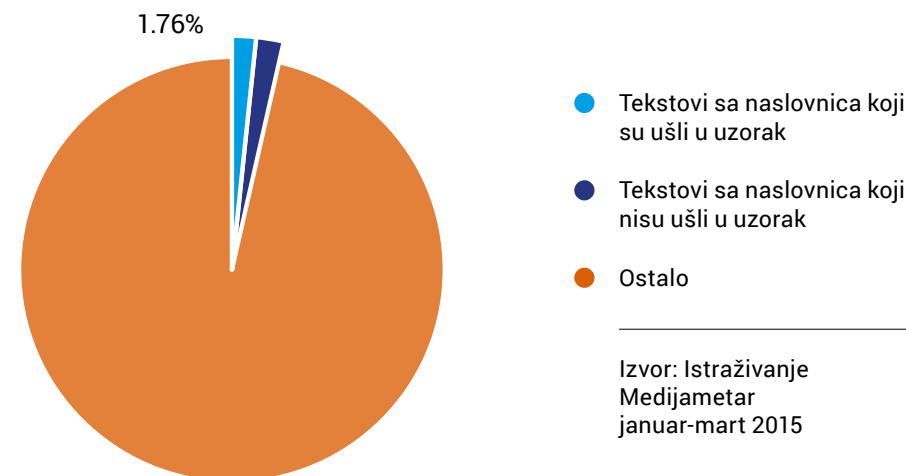
Iako tekstovi sa naslovnica predstavljaju mali procenat ukupnog broja tekstova koje sadrže

8. A. Šic, „O višestrukim stvarnostima“, u: I. Spasić (prir.), *Interpretativna sociologija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1998, 89

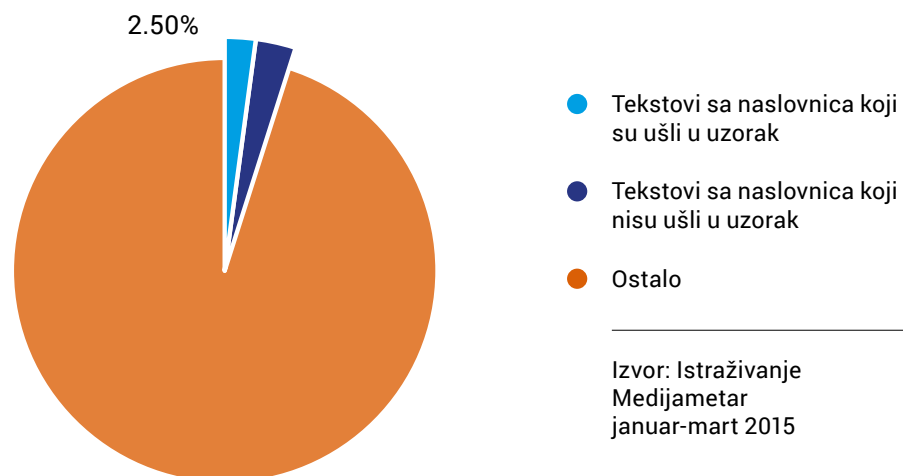
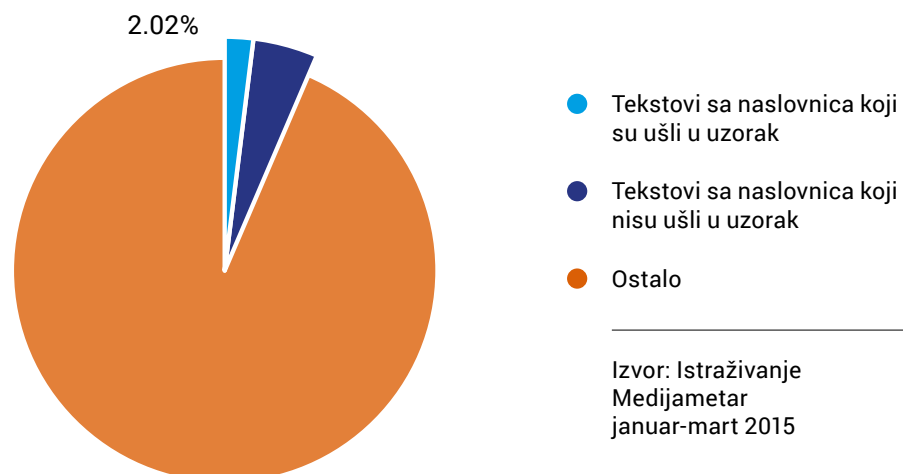
9. Istraživanje prosečne čitanosti dnevne štampe rađeno je za period 29.12.2014 – 15.02.2015, populacija: total 12+

pojedina dnevna izdanja novina, u ovoj analizi oni su tretirani kao svojevrsni lakmus papir za razumevanje pojedinih uređivačkih politika dnevnih novina iz našeg uzorka. U Grafikonima 1-7 prikazano je procentualno učešće ukupnog broja tekstova koji se nalaze na naslovnicama i tekstova koji su ušli u uzorak našeg istraživanja, u odnosu na ukupan broj tekstova u analiziranim izdanjima pojedinih dnevnih novina u periodu od 01.01. do 31.03.2015.

Grafikon 1. – Večernje novosti¹⁰

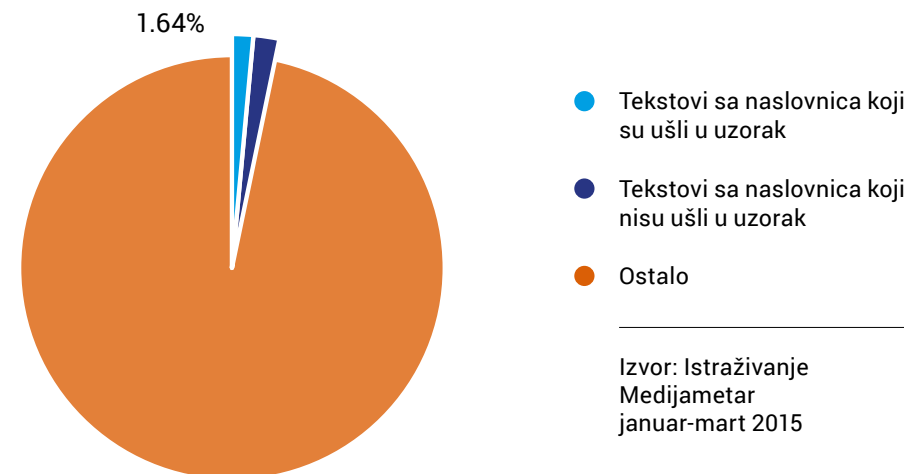
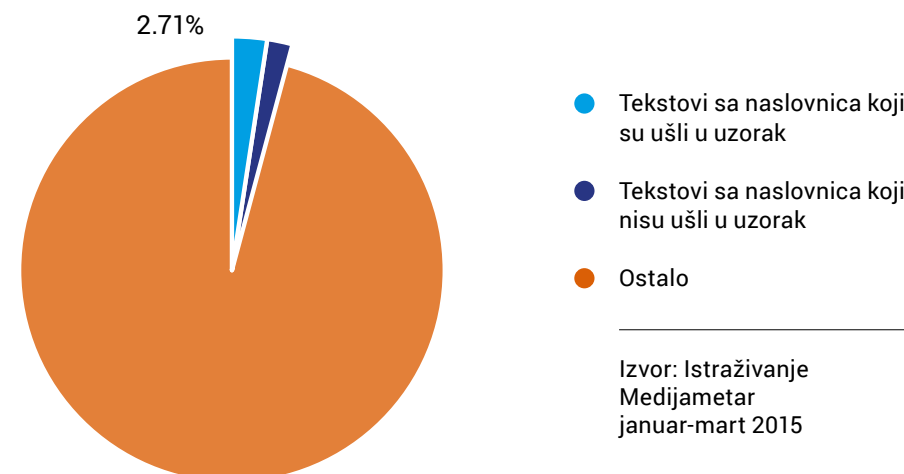

10. Za više informacija videti Tabelu 41 u Apendiksu.

Grafikon 2. – Informer¹¹**Grafikon 3. – Alo!¹²**

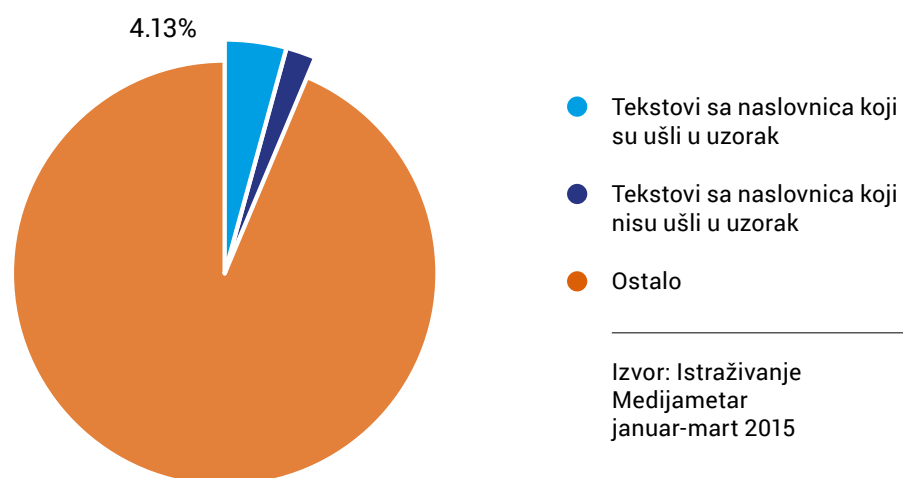
11. Za više informacija videti Tabelu 42 u Apendiksu.

12. Za više informacija videti Tabelu 43 u Apendiksu.

Grafikon 4. – Blic¹³**Grafikon 5. – Politika¹⁴**

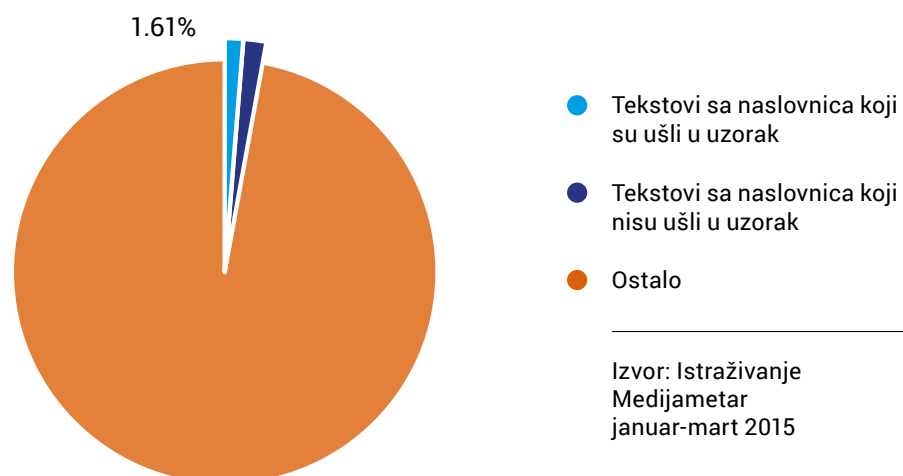
13. Za više informacija videti Tabelu 44 u Apendiksu.

14. Za više informacija videti Tabelu 45 u Apendiksu.

Grafikon 6. – Danas¹⁵

Ukupan broj analiziranih tekstova u svih sedam medija koji su ušli u uzorak našeg istraživanja je 1360, i taj broj čini prosečno 45,54% tekstova sa naslovnica i 2,25% od ukupnog broja tekstova.

Posebno zanimljivim čini se analiza distribucije rubrika u okviru kojih su objavljeni tekstovi iz našeg uzorka jer ona otkriva uređivačke strategije putem kojih se određeni politički sadržaji uvode, razmatraju i interpretiraju unutar istraživanih medijskih reprezentacija.

Grafikon 7. – Kurir¹⁶

15. Za više informacija videti Tabelu 46 u Apendiksu.

16. Za više informacija videti Tabelu 47 u Apendiksu.

Tabela 1. – Večernje novosti

Novine: Večernje novosti / rubrika	Ukupan broj tekstova na naslovnici	Ukupan broj selektovanih tekstova na naslovnici	Ukupan broj tekstova koji nisu selektovani
Hronika	106	12	94
Društvo	97	48	49
Politika	65	62	3
Ekonomija	51	40	11
Aktuelno	40	15	25
Reportaža	22	2	20
Kultura	19	1	18
Intervju	18	13	5
Svet	16	7	9
Život plus	16	0	16
Sport	15	2	13
Novosti Beograd	10	3	7
Dodatak doktor u kući	10	0	10
Spektakl	7	1	6
BGD 011	6	0	6
Beogradske priče	6	0	6
Sport plus	6	0	6
Tragedija u Surčinu	5	4	1
TV Novosti	5	0	5
Sudbine	3	1	2
Region	3	0	3
Feljton	2	0	2
Akcija	2	0	2
Ispovest	2	1	1
Druga strana	2	1	1
Događaj	1	0	1
In memoriam	1	0	1
UKUPNO	536	213	323

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 2. – Informer

Novine: Informer / rubrika	Ukupan broj tekstova na naslovnici	Ukupan broj selektovanih tekstova na naslovnici	Ukupan broj tekstova koji nisu selektovani
Udarne vesti	143	114	29
Vesti	96	28	68
Showtime	54	1	53
Zabava	1	0	1
Sport	30	2	28
UKUPNO	324	145	179

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 3. – Alo!

Novine: Alo / rubrika	Ukupan broj tekstova na naslovnici	Ukupan broj selektovanih tekstova na naslovnici	Ukupan broj tekstova koji nisu selektovani
Aktuelno	86	68	18
Vesti	140	45	95
V.I.P.	122	7	115
Sport	40	1	39
Dan žalosti	1	1	0
UKUPNO	389	122	267

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 4. – *Blic*

Novine: Blic / rubrika	Ukupan broj tekstova na naslovnici	Ukupan broj selektovanih tekstova na naslovnici	Ukupan broj tekstova koji nisu selektovani
100 najmoćnijih	2	0	2
300 najmoćnijih	3	1	2
Aktuelno	3	2	1
Arhiv	2	0	2
Beograd	15	0	15
Dosije	1	0	1
Društvo	43	17	26
Ekonomija	26	23	3
Fenomen	2	0	2
Hronika	51	3	48
Kultura	15	2	13
Politika	43	43	0
Sport	33	1	32
Sudbine	4	1	3
Svet	7	1	6
Tema dana	86	73	13
Tema nedelje	8	4	4
U fokusu	2	1	1
Vremeplov	1	1	0
Zabava	56	2	54
UKUPNO	403	175	228

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 5. – *Politika*

Novine: POLITIKA / rubrika	Ukupan broj tekstova na naslovnici	Ukupan broj selektovanih tekstova na naslovnici	Ukupan broj tekstova koji nisu selektovani
Svet	95	40	55
Društvo	92	48	44
Ekonomija	67	57	10
Politika	58	54	4
Događaji dana	57	47	10
Kultura	31	3	28
Hronika	28	15	13
Dnevni dodatak	20	0	20
Beograd	17	3	14
Srbija	14	2	12
Čitaonica	13	0	13
Sport	13	0	13
Tema nedelje	12	7	5
Ličnosti	10	8	2
Region	9	6	3
Naslovna	7	4	3
Spektar	7	0	7
Pogledi	5	2	3
TV dodatak	5	0	5
Feljton	3	1	2
Potrošač	3	0	3
Beogradska hronika	2	0	2
UKUPNO	568	297	271

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 6. – *Danas*

Novine: Danas / rubrika	Ukupan broj tekstova na naslovnici	Ukupan broj selektovanih tekstova na naslovnici	Ukupan broj tekstova koji nisu selektovani
Beograd	1	1	0
Božić	1	0	1
Dijalog	2	1	1
Dodatak biznis	30	9	21
Danas specijalni dodatak	4	0	4
Danas dodatak	2	0	2
Danas vikend	22	3	19
Događaj dana	1	1	0
Društvo	66	43	23
Ekonomija	41	36	5
Globus	50	23	27
Kultura	31	5	27
Intervju	1	1	0
Naslovna	4	2	2
Zdravlje	1	0	1
Politika	128	122	6
Periskop	1	0	1
Pravo danas	30	25	5
Scena	6	0	6
Sport	25	1	24
Tema	1	1	0
Terazije	8	0	8
UKUPNO	456	274	183

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 7. – *Kurir*

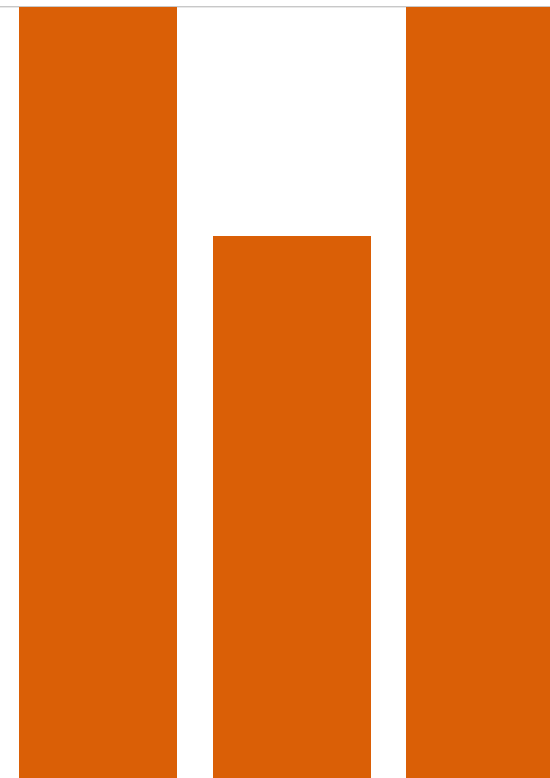
Novine: KURIR / rubrika	Ukupan broj tekstova na naslovnici	Ukupan broj selektovanih tekstova na naslovnici	Ukupan broj tekstova koji nisu selektovani
Društvo	22	11	11
Ekonomija	8	8	0
Hronika	39	4	35
Kultura	4	0	4
Planeta	4	0	4
Politika	39	38	1
Sport	12	0	12
Stars	62	2	60
Tema dana	101	71	30
UKUPNO	291	134	157

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Već i letimičnim uvidom u prikazane tabele 1-7 primetno je da struktura analiziranih dnevnih novina prati dve različite logike. Najveći broj analiziranih listova prati tradicionalnu strukturu rubrika karakterističnu za dnevnu štampu. *Večernje novosti*, *Politika*, *Danas*, *Blic*, pa čak donekle i *Kurir*, prate ovu tradicionalnu matricu strukturisanja dnevnih izdanja novina. Međutim, dnevni listovi *Informer* i *Alo!* značajno odstupaju od ove matrice, iskoračujući u novu hibridnu vrstu tabloida, koji na različite načine i u različitom obimu postepeno osvajaju delove medijskog prostora Srbije. Unutar ove nove strukture, gubi se tradicionalna podela vesti na one koje se tiču politike, društva, ekonomije, kulture itd. i sve one se objedinjuju u jednu provizornu rubriku vesti, a akcenat se stavlja na sadržaje zabavnog karaktera poput informacija o poznatim ličnostima, estradne sadržaja i sporta. Ovako oblikovana struktura lista šalje jasnu poruku o profesionalnim kvalifikacijama novinara koje se traže, unutar kojih uskoprofesionalna znanja poput ekspertize u interpretiranju ekonomskih tema, spoljnopolitičkih ili bilo kojih drugih, više nisu neophodna, potrebna, a verovatno ni dobrodošla. Naravno, čak i u takvim medijima, najveći broj selektovanih tekstova iz uzorka našeg istraživanja objavljen je upravo u rubrikama vesti i aktuelno/tema dana. U svim ostalim novinama najveći broj tekstova koji su ušli u uzorak našeg istraživanja objavljen je u rubrici politika, sa izuzetkom dnevnog lista *Politika* u kojem beležimo neznatno više tekstova objavljenih u rubrici ekonomija.

U analizi koja sledi pokušaćemo da rekonstruišemo politike medijskog izveštavanja o aktuelnim događajima kroz analizu zastupljenosti određenih novinskih žanrova, strukture i frekvencije pojavljivanja određenih (individualnih i kolektivnih) društvenih aktera, strukturu tema tekstova sa naslovnica i analizu neposrednih povoda za uvođenje određenih tema u medijski diskurs, onako kako su ti povodi interpretirani unutar pojedinačnih novinskih narativa ne ulazeći u njihovu eventualnu (ne)istinitost.

3

Rezultati
Istraživanja

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Zastupljenost novinskih žanrova

Analizirajući žanrovsku strukturu sedam dnevnih novina uočena je izrazita dominacija izveštaja, kao nosioca najvažnijih informacija. Ova dominacija varira: od 44,11% u *Politici* do čak 81,38% u *Informeru*. Vesti, kao osnovni nosilac informativnosti svakog medija, značajno zaostaju u zastupljenosti sa prosečnim skorom od 12,72%. Na trećem mestu su intervjui (10,96%), na četvrtom mestu članci (7,50%) i na petom komentari (6,62 %), dok su svi ostali žanrovi (reportaže i hibridne forme) zanemarljivo prisutni u novinama, ispod jedan odsto.

Tabela 8.– Učešće pojedinih žanrova u izveštavanju u 7 analiziranih medija

Žanr	ukupan broj	% učešća
Izveštaj	832	61.18%
Vest	173	12.72%
Intervju	149	10.96%
Članak	102	7.50%
Komentar	90	6.62%
Reportaža	10	0.74%
Hibridna forma	3	0.22%
Forma nije jasno definisana	1	0.07%
UKUPNO	1360	100.00%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 9. - Distribucija novinskih formi prema medijima

Žanr	Alo!	Blic	Danas	Kurir	Informer	Politika	Večernje novosti
Izveštaj	74	111	142	97	118	131	159
Vest	37	40	48	19	17	9	3
Intervju	2	13	49	11	4	40	31
Članak	2	2	10	6	3	59	20
Komentar	4	3	24	1	3	55	
Reportaža	3	2	1			3	1
Hibridna forma		3					
Forma nije jasno definisana		1					
Total	122	175	274	134	145	297	214

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Izveštaj

Izveštaj, koji je bez sumnje najzastupljenija forma novinskog izražavanja, podrazumeva razgranatu i razvijenu dopisničku-novinarsku mrežu, odnosno mogućnost da se u najkraćem vremenu interpretira svaki događaj, koji je od javnog interesa i/ili može da privuče pažnju publike. Način na koji se ova novinska forma plasira, ukazuje na brojne tehničko-tehnološke probleme sa kojima se pojedini mediji suočavaju, posebno u domenu ljudskih resursa, tako da su zapaženi brojni izveštaji u kojima se ne poštuje ni minimum profesionalnih standarda.

Izveštaj je različito koncipiran u analiziranim medijima. *Politika* i *Danas* prilikom pisanja u ovoj novinskoj formi uglavnom poštuju standarde profesionalnog novinarstva i većina izveštaja je vrednosno neutralna (u *Politici* je 14%, a u *Danasu* 8% izveštaja vrednosno obojeno). U *Blicu* i *Večernjim novostima* izveštaji su u većoj meri neutralni, dok se u preostalim medijima može jasno uočiti vrednosni kontekst i stav novinara/redakcije (u *Informeru* 73%, *Alo!* 55% i *Kuriru* 57% je klasifikovano kao negativno ili pozitivno).

Takođe, u svim medijima i žanrovima primetan je veliki broj informacija koje potiču od neimenovanih izvora (neimenovani izvori su drugi po učešću aktera u svim novinskim formama, sa ukupno 218 pojavljivanja).¹ U tome je najveće učešće listova *Informer* i *Alo!* i to posebno kada je reč o formi izveštaja (u *Alo!* oko 63%, dok u *Informeru* oko 52% izveštaja

1. Videti više o tomeu poglavljju o akterima

sadrži informacije dobijene od neimenovanih izvora). *Politika* zato koristi neimenovane izvore u samo 1,5% izveštaja (ukupno), dok *Večernje novosti* na ovaj način ne dolaze do informacija.

Kada je reč o izvorima informisanja, Kodeks novinara Srbije (stav VI) jasno propisuje uslove pod kojima je moguća upotreba neimenovanih izvora i nedvosmisleno ističe da je "Izmišljanje anonimnih izvora težak prekršaj standarda profesionalnog postupanja novinara". Iako su strukovnim, samoregulatornim dokumentom, definisani uslovi pod kojima se mogu upotrebiti informacije dobijene od neimenovanih izvora, *Alo!*, *Informer*, *Blic* i *Kurir* ovu mogućnost koriste u meri koja nije u standardima profesionalnog izveštavanja i na taj način iznose informacije koje nije moguće uopšte, ili je veoma teško proveriti i na osnovu tako pribavljenih informacija konstruišu poruke.

Tabela 10. - Učešće "neimenovanih izvora" u izveštajima u 7 analiziranih medija

Medij	Broj izveštaja	Citiranje neimenovanog izvora	% učešća u ukupnom broju izveštaja
Alo!	74	47	63.51%
Informer	118	61	51.69%
Blic	111	52	46.85%
Kurir	97	33	34.02%
Danas	142	19	13.38%
Politika	131	2	1.53%
Total	673	214	

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Kurir i *Informer* ovakvim načinom izveštavanja stvaraju čak posebnu novinsku formu, koja je klasifikovana kao izveštaj, ali sadrži i elemente članka. Ta forma podrazumeva vest, kao osnovu, koja najčešće potiče od neimenovanog izvora, dalje se razrađuje kroz stavove imenovanih analitičara i stručnjaka, koji, kao i podaci, koje medij eventualno prezentuje, zapravo samo potvrđuju početnu hipotezu.

Drugo ključno zapažanje u vezi sa izveštajima odnosi se na generalnu jednostranost prezentovanih informacija, odnosno na sačinjavanje izveštaja na osnovu vesti/izjave iz samo jednog ili više izvora koji zastupaju isto ili slično stanovište (*Večernje novosti*, *Politika*), što je dodatni razlog prisustva velikog broja nebalansiranih² tekstova.

2. Balans predstavlja način na koji novinar pristupa temi. Balansiran tekst podrazumeva uravnotežen i objektivni pristup temi i sagovornicima i celovitost informacija.

Tabela 11. - Balansiranost tekstova u 7 analiziranih medija

Izveštaj	Balans	
	da	ne
Blic	58	53
Kurir	19	78
Večernje novosti	24	135
Alo!	12	62
Informer	14	104
Politika	46	85
Danas	96	46
Ukupno	269	563
Total	832	

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Ostale novinske forme

Najveći procenat članaka (19,87%) objavljuje *Politika*, što je u skladu sa njenom strukturom i zastupljenošću rubrika. Na drugom mestu po zastupljenosti ove forme su *Večernje novosti* (9,39%), a u svim ostalim medijima, ovaj žanr je zastupljen u zanemarljivom obimu. Može se zaključiti da je članak, kao klasični novinarski žanr, bez kojeg je nezamislivo govoriti o istraživačkom novinarstvu, u ozbiljnom uzmaku pred drugim formama novinskog izveštavanja.

Još jedna uticajna forma novinskog izveštavanja, a reč je o komentaru, našla je svoje mesto u *Politici*, gde je kao žanr na trećem mestu po učestalosti pojavljivanja. Komentari su prisutni sa ukupno 18,57%. To je izuzetno veliki procenat u svakom pogledu i svedoči o nameri *Politike* da se u građenju sopstvenog imidža značajno osloni na reputaciju svojih autora. Naravno, to ne znači da samo *Politika* ima čvrste i određene stavove prema aktuelnim problemima i događajima, jer se to lako može postići i plasiranjem određenih izveštaja i vesti, već da ovaj medij komentaru pridaje veći značaj. Komentar je u nekoj značajnijoj meri prisutan još i u *Danasu* sa 8,75%. Tokom ove analize sadržaja primećena je još jedna specifičnost - pojava uredničkih komentara na naslovnim stranicama novina. U ovom periodu, na naslovnim stranama *Politike* obavljeno je četiri komentara, dva u *Informeru* i jedan u *Blicu*, što nameće pitanje da li određeni događaji zavređuju toliku pažnju da urednici moraju da ih komentarišu na prvim stranama svojih novina ili je to samo lični stav i ogledalo uređivačke politike. Ova praksa datira s početka devedestih godina prošlog veka, kada je tadašnji glavni i odgovorni urednik *Politike*, Aleksandar Prlija, imao običaj da na prvoj strani novina objavljuje svoje komentare i pokazuje da se neki

običaji i iskustva, lako mogu vratiti i primeniti, te da je duh savremenog srpskog štampanog novinarstva veoma eklektičan, ali i prilagodljiv raznim političkim i tržišnim izazovima.

Još jedan veoma važan segment razumevanja uređivačke politike dnevnih novina je odnos prema intervjuu kao formi. Intervju objedinjuje više agendi i često predstavlja svojevrsan komentar raznih događaja i odnosa. Najveći broj intervju prisutan je u dnevnim listovima *Danas* (17,89%) i *Večernje novosti* (14,08%). Izbor osoba koje se intervjuišu i u ovim medijima uvek ima i određenu društveno-političku poruku, koja je odraz uređivačke politike.

Podatak o slaboj zastupljenosti reportaža, svega deset od ukupno 1360 tekstova, takođe ne iznenađuje. Reportaža je sve manje prisutna u novinama već duže od dvadeset godina, a razvojem interneta i *web* novinarstva dobija sasvim druge oblike i mesto, i sve više se, sa dnevno-političkog novinarstva, pomera ka nedeljnoj i mesečnoj štampi i beletristici.

Postoji niz zanimljivih detalja u vezi sa ovim istraživanjem, koji otkrivaju neke tajne uredničke uspešnosti ili neuspešnosti. U *Blicu*, na primer, dominiraju izveštaji, pa vesti, i najzad intervjui. Komentari su veoma slabo zastupljeni. Istovremeno, *Blic* ima najduži spisak pominjanih ličnosti. Potreba da se, u nedefinisanoj novinskoj formi, kreira spisak najuticajnijih osoba u Srbiji, prema različitim parametrima, deo je same suštine uređivačke politike ovog lista. *Alo!* ima najveći broj izveštaja i vesti, što je potpuno u skladu sa popularnom koncepcijom ovog lista, dok su *Politika* i *Večernje novosti* zadržale tradicionalnu koncepciju i rubrika i upotrebe novinskih formi.

Tabela 12. - Distribucija novinskih formi prema medijima

Žanr	Alo!	Blic	Danas	Kurir	Informer	Politika	Večernje novosti
Izveštaj	74	111	142	97	118	131	159
Vest	37	40	48	19	17	9	3
Intervju	2	13	49	11	4	40	31
Članak	2	2	10	6	3	59	20
Komentar	4	3	24	1	3	55	
Reportaža	3	2	1			3	1
Hibridna forma		3					
Forma nije jasno definisana		1					
Total	122	175	274	134	145	297	214

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Akteri

Mediji u Srbiji, bar sudeći prema analizi empirijskog materijala prikupljenog sa naslovnica, pretežno se bave političkim događajima unutar Srbije. Čak 68,54% od ukupnog broja aktera o kojima govore tekstovi sa naslovnica, čine politički akteri koji zauzimaju različite pozicije unutar političkog života Srbije (videti Tabelu 13. i Tabele 14, 15, 18. i 19. koje govore o distribuciji učestalosti pojavljivanja pojedinih individualnih aktera). Ukoliko ovom broju pridružimo i tekstove koji govore o kolektivnim političkim akterima koji delaju unutar granica društva Srbije procenat njihovog učešća raste do 75,70%. Ako se ovom procentu priključe i tekstovi koji se pozivaju na neimenovane izvore, koji takođe obrađuju teme iz političkog života društva Srbije, učešće ovih tekstova u ukupnom broju tekstova iz našeg uzorka se penje na neverovatnih 86,33%.

Tabela 13. – Ukupna distribucija aktera koji se pojavljuju u tekstovima koji su ušli u uzorak istraživanja (izražena u apsolutnim brojevima)

Akteri	broj pojavljivanja
1. Politički akteri	2561
1.1 Unutrašnji akteri	2188
1.1.1 politički akteri - individualni	1981
1.1.1.1 članovi Vlade Srbije/pozicije	1410
1.1.1.2 opozicija	309
1.1.1.3 političke ličnosti van vlade RS	262
1.1.2 politički akteri – kolektivni	207
1.2. Inostrani akteri	373
1.2.1 politički akteri - individualni	300
1.2.2 politički akteri - kolektivni	73
2. Privredni akteri	111
2.1. Unutrašnji	2.1.1 privredni akteri - individualni 66
	2.1.2 privredni akteri - kolektivni 23
2.2. Inostrani	2.2.1 privredni akteri - individualni 0
	2.2.2 privredni akteri - kolektivni 22
3. Neimenovani izvor	218
Total	2890

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

U Tabelama 14, 15, 18. i 19. data je distribucija učestalosti pojavljivanja pojedinih individualnih političkih aktera koji delaju unutar političke scene društva Srbije. Politički akteri članovi vlade Srbije i pozicije značajno su prisutniji na naslovnica (71% u odnosu na 28,82% opozicionih aktera i onih koji ne pripadaju aktuelnoj vladi Srbije).

Tabela 14. – Distribucija učestalosti pojavljivanja individualnih političkih aktera iz vlade Srbije/ pozicije izražena u apsolutnim brojevima

1.1.1 vlada Srbije/pozicija	broj pojavljivanja
Aleksandar Vučić	446
Tomislav Nikolić	188
Ivica Dačić	138
Bratislav Gašić	100
Zorana Mihajlović	80
Nebojša Stefanović	75
Aleksandar Vulin	65
Rasim Ljajić	37
Nikola Selaković	35
Dušan Vujović	34
Srdjan Verbić	31
Aleksandar Antić	30
Kori Udovički	30
Zlatibor Lončar	30
Željko Sertić	28
Ivan Tasovac	23
Siniša Mali	22
Marko Đurić	21
Velimir Ilić	18
Radomir Nikolić	18
Maja Gojković	17
Danijel Nikolić	9
Total	1475

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

U analizi koja sledi, načine prezentovanja određenih aktera u pojedinačnim tekstovima iz našeg uzorka kodirali smo na tri različita načina, uzimajući u obzir kako tekst, tako i tekstualnu opremu teksta (nadnaslov, naslov i podnaslov). *Neutralnim* prezentovanjem određenih aktera označili smo one tekstove u kojima autori tekstova/novinari ne zauzimaju vrednosni stav prema određenom akteru već nastoje da na relativno neutralan i odmeren način prezentuju činjenice koje su predmet teksta. Kao *pozitivne* označili smo one interpretacije u kojima novinari načinom prezentovanja određenih aktera iskazuju jasne simpatije i pozitivan odnos prema njima. Kao *negativne* označili smo one interpretacije u kojima novinari načinom prezentovanja određenih aktera iskazuju jasnu antipatiju i negativan odnos prema određenim akterima.

Tabela 15. – Vrednosni kontekst pojavljivanja individualnih političkih aktera iz Vlade Srbije/ pozicije

1.1.1 vlada Srbije/pozicija	pozitivno	% učešće po vrednosnom kontekstu	neutralno	% učešće po vrednosnom kontekstu	negativno	% učešće po vrednosnom kontekstu
Aleksandar Vučić	25	5,61%	410	91,93%	11	2,47%
Tomislav Nikolić	2	1,06%	146	77,66%	40	21,28%
Ivica Dačić	1	0,72%	129	93,48%	8	5,80%
Bratislav Gašić	0	0,00%	85	85,00%	15	15,00%
Zorana Mihajlović	2	2,50%	65	81,25%	13	16,25%
Nebojša Stefanović	4	5,33%	68	90,67%	3	4,00%
Aleksandar Vulin	3	4,62%	52	80,00%	10	15,38%
Rasim Ljajić	0	0,00%	37	100,00%	0	0,00%
Nikola Selaković	1	2,86%	28	80,00%	6	17,14%
Dušan Vujović	1	2,94%	30	88,24%	3	8,82%
Srdjan Verbić	0	0,00%	23	74,19%	8	25,81%
Aleksandar Antić	2	6,67%	28	93,33%	0	0,00%
Kori Udovički	1	3,33%	28	93,33%	1	3,33%
Zlatibor Lončar	2	6,67%	25	83,33%	3	10,00%
Željko Sertić	0	0,00%	25	89,29%	3	10,71%
Ivan Tasovac	0	0,00%	21	91,30%	2	8,70%
Siniša Mali	1	4,55%	21	95,45%	0	0,00%
Marko Đurić	0	0,00%	21	100,00%	0	0,00%
Velimir Ilić	0	0,00%	18	100,00%	0	0,00%
Radomir Nikolić	0	0,00%	17	94,44%	1	5,56%
Maja Gojković	1	5,88%	14	82,35%	2	11,76%
Danijel Nikolić	0	0,00%	1	11,11%	8	88,89%
Total	46		1292		137	

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Kao što se iz priložene tabele 15. vidi, najzastupljeniji akter na naslovnim stranicama dnevnih novina u Srbiji je premijer Aleksandar Vučić, o kome mediji iz našeg uzorka izveštavaju pretežno neutralno (u čak 91,93% slučajeva) ili pozitivno (u 5,61% slučajeva). Kao protagonista tekstova na naslovnica, on se pojavljuje 446 puta, što je dvostruko više od prvog sledećeg rangiranog aktera. Najveću frekvenciju njegovog pojavljivanja izraženu u apsolutnim brojevima beležimo u dnevnim listovima *Danas* (95) i *Politika* (91) (videti tabelu 16). Međutim, izraženo u relativnim brojevima procentualnog učešća tekstova u kojima se on pojavljuje kao akter u odnosu na ukupan broj selektovanih tekstova iz iste pojedinačne novine, vidimo da je on kao akter najzastupljeniji u *Blicu* (čak 44% tekstova iz našeg uzorka govori o Vučiću) i dnevnom listu *Alo!* (38% tekstova) (videti tabelu 17). Procentualno najveće učešće pozitivnih tekstova o njemu beležimo u dnevnim novinama *Informer* (gde nalazimo čak 25% tekstova sa naslovnica u kojima se on pojavljuje a koji su pozitivno konotirani) i *Kurir* (19,44%), a negativnih u listu *Danas* (6,3%, odnosno 6 tekstova u prvom tromesečju 2015. godine).

Tabela 16. – Frekvencija pojavljivanja Aleksandra Vučića u pojedinim dnevnim novinama

Aleksandar Vučić	broj tekstova	%	pozitivno	%	neutralno	%	negativno	%
Danas	95	21.30%	2	2.11%	87	91.58%	6	6.32%
Politika	91	20.40%	0	0.00%	91	100.00%	0	0.00%
Blic	77	17.26%	1	1.30%	72	93.51%	4	5.19%
Večernje novosti	53	11.88%	2	3.77%	51	96.23%	0	0.00%
Alo	47	10.54%	3	6.38%	43	91.49%	1	2.13%
Kurir	43	9.64%	7	16.28%	36	83.72%	0	0.00%
Informer	40	8.97%	10	25.00%	30	75.00%	0	0.00%
Grand Total	446	100.0%	25		410		11	

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 17. – Broj pojavljivanja Aleksandra Vučića u odnosu na ukupan broj tekstova u pojedinim dnevnim novinama

Aleksandar Vučić po medijima	broj pojavljivanja	Ukupan broj tekstova sa naslovnih strana	% učešće u odnosu na ukupan broj tekstova
Blic	77	175	44,00%
Alo	47	122	38,52%
Danas	95	274	34,67%
Kurir	43	134	32,09%
Politika	91	297	30,64%
Informer	40	145	27,59%
Večernje novosti	53	213	24,88%
Grand Total	446	1360	

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Najviše negativno konotiranih tekstova, čak 40, odnosi se na aktuelnog predsednika Srbije Tomislava Nikolića. Ovom broju mogu se pridodati i negativno konotirani tekstovi o članovima njegove najuže porodice – sinu Radomiru Nikoliću (7 tekstova) i supruzi Dragici Nikolić (6 tekstova)³, što govori o trenutno relativno lošem imidžu aktuelnog predsednika Srbije unutar medijske realnosti dnevnih novina u Srbiji. Ipak, izraženo u relativnim brojevima najveći procentualni skor negativnih tekstova beležimo o Danijelu Nikoliću, uposleniku vlade Srbije, koji je unutar medijske realnosti Srbije postao poznat po svom turističkom putovanju na Tajland. Čak 88,89% tekstova iz našeg uzorka koji su se našli na naslovnim stranama a koji govore o Danijelu Nikoliću je negativno konotirano. Drugo mesto zauzima ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja o kome čak 25,81% tekstova govori na negativan način (videti Tabelu 15).

3. Koji zbog male učestalosti pojavljivanja nisu prikazani u prezentovanim tabelama.

Tabela 18. - Distribucija učestalosti pojavljivanja individualnih političkih aktera iz opozicije zajedno sa vrednosnim kontekstom njihovog pojavljivanja

1.1.2 Opozicija	broj pojavljivanja	pozitivno	% učešće po vrednosnom kontekstu	neutralno	% učešće po vrednosnom kontekstu	negativno	% učešće po vrednosnom kontekstu
Vojislav Šešelj	69	0	0,00	57	82,67%	12	17,39%
Boris Tadić	67	0	0,00%	62	92,54%	5	7,46%
Bojan Pajtić	65	0	0,00%	53	81,54%	12	18,46%
Borisav Stefanović	45	0	0,00%	38	84,44%	7	15,56%
Zoran Živković	25	0	0,00%	22	88,00%	3	12,00%
Vojislav Koštunica	23	0	0,00%	22	95,65%	1	4,35%
Čedomir Jovanović	20	0	0,00%	15	75,00%	5	25,00%
Total	314	0		269		45	

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Kao što se iz priložene tabele 18. može videti u prikupljenom empirijskom materijalu iz našeg uzorka nije se našao niti jedan tekst koji je svesno interpretativno pozitivno zakrivljen, a govori o nekom od opozicionih političkih aktera. Najviše procentualno učešće negativnom konotiranih tekstova beležimo u slučaju Bojana Pajtića (18,46% tekstova u odnosu na ukupan broj tekstova koji govore o njemu) i Vojislava Šešelja (17,39%).

Najčešće pominjani akter među političkim ličnostima koje nisu ni članovi vlade Srbije ni opozicije je Ljubiša Diković, sa 49 tekstova, što je direktna posledica medijskog izveštavanja u vezi sa “padom helikoptera”.⁴ Ipak, najčešće pominjana u negativnom kontekstu je guvernerka Narodne banke Srbije Jorgovanka Tabaković. Čak 41,03% tekstova u kojima se ona pominje je negativno konotirano.

4. 15.03.2015. godine pao je helikopter Vojske Republike Srbije tokom izvođenja spasilačke akcije prevoza bebe stare pet dana, koja je bila teško bolesna. Pripadnici vojske su angažovani da prebace bebu do bolnice u Beogradu, jer to nije moglo biti učinjeno zbog odrona koji je onemogućio prevoz kopnenim putem. Tokom akcije spasavanja došlo je do komplikacija usled meteoroloških uslova što je dovelo do pada helikoptera.

Tabela 19. – Distribucija učestalosti pojavljivanja individualnih političkih aktera van vlade Srbije

Političke ličnosti	broj tekstova	pozitivno	%	neutralno	%	negativno	%
Ljubiša Diković	49	0	0.00%	48	97.96%	1	2.04%
Saša Janković	43	0	0.00%	38	88.37%	5	11.63%
Jorgovanka Tabaković	39	1	2.56%	22	56.41%	16	41.03%
Zoran Đinđić	34	1	2.94%	33	97.06%	0	0.00%
Slobodan Milošević	29	0	0.00%	29	100.00%	0	0.00%
Andrej Vučić	23	1	4.35%	22	95.65%	0	0.00%
Dušan Janjić	21	0	0.00%	21	100.00%	0	0.00%
Branko Radun	21	0	0.00%	21	100.00%	0	0.00%
Milorad Veljović	14	0	0.00%	11	78.57%	3	21.43%
Total	273	3		245		25	

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Značajno manje je onih tekstova koji se bave određenim kolektivnim političkim akterima značajnim za političku scenu Srbije koji su zastupljeni sa manje od 10% među unutarpolitičkim socijalnim akterima (9,46%). U tabeli 20. izlistani su svi akteri klasifikovani u ovu kategoriju iz našeg uzorka zajedno sa frekvencijama i vrednosnim konotacijama njihovog pojavljivanja.

Tabela 20. – Distribucija učestalosti pojavljivanja domaćih kolektivnih političkih aktera

1.2 politički akteri – kolektivni	broj pojavljivanja	pozitivno	% učešće po vrednosnom kontekstu	neutralno	% učešće po vrednosnom kontekstu	negativno	% učešće po vrednosnom kontekstu
Vlada Srbije	89	1	1.12%	84	94.38%	4	4.49%
Demokratska stranka	27	1	3.70%	23	85.19%	3	11.11%
Srpska napredna stranka	26	0	0.00%	23	88.46%	3	11.54%
Narodna banka Srbije	20	0	0.00%	19	95.00%	1	5.00%
Ministarstvo odbrane	18	0	0.00%	17	94.44%	1	5.56%
Narodna skupština republike Srbije	15	0	0.00%	15	100.00%	0	0.00%
Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja	12	0	0.00%	12	100.00%	0	0.00%
Total	207	2		193		12	

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Značajno manji procenat tekstova sa naslovnica govori o inostranim političkim akterima (svega 13,66% od ukupnog broja tekstova). Protagonisti ovih tekstova češće su individualni akteri/pojedinci (u 80,42% slučajeva) nego oni kolektivni (19,57%) (videti tabele 21. i 22.).

Tabela 21. – Distribucija učestalosti pojavljivanja individualnih inostranih političkih aktera

2.1 Inostrani akteri – individualni	broj pojavljivanja	pozitivno	% učešće po vrednosnom kontekstu	neutralno	% učešće po vrednosnom kontekstu	negativno	% učešće po vrednosnom kontekstu
Vladimir Putin	62	3	4.84%	57	91.94%	2	3.23%
Kolinda Grabar Kitarović	50	1	2.00%	41	82.00%	8	16.00%
Angela Merkel	37	2	5.41%	34	91.89%	1	2.70%
Aleksis Cipras	31	3	9.68%	27	87.10%	1	3.23%
Majkl Devenport	21	0	0.00%	19	90.48%	2	9.52%
Ivo Josipović	21	0	0.00%	21	100.00%	0	0.00%
Majkl Kirbi	15	1	6.67%	13	86.67%	1	6.67%
Barak Obama	14	0	0.00%	14	100.00%	0	0.00%
Petro Porošenko	13	0	0.00%	13	100.00%	0	0.00%
Viktor Orban	12	0	0.00%	12	100.00%	0	0.00%
Total	276	13		553		35	

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 22. – Distribucija učestalosti pojavljivanja kolektivnih inostranih političkih aktera

2.2 Inostrani akteri – kolektivni	broj pojavljivanja	pozitivno	% učešće po vrednosnom kontekstu	neutralno	% učešće po vrednosnom kontekstu	negativno	% učešće po vrednosnom kontekstu
Haški tribunal	22	0	0.00%	21	95.45%	1	4.55%
NATO	26	1	3.85%	21	80.77%	4	15.38%
OEBS	15	0	0.00%	14	93.33%	1	6.67%
Njujork tajms	10	0	0.00%	19	100.00%	0	0.00%
Grand Total	73	1		75		6	

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Već i iz ovog letimičnog pregleda frekvencija pojavljivanja pojedinih aktera na naslovnim stranama odabranih štampanih dnevnih novina iz našeg uzorka jasno se uočava da mediji sa nejednakim interesovanjem tretiraju pitanja iz domena unutrašnje i spoljne politike. Činjenica da su inostrani akteri na naslovnica dnevnih novina u Srbiji prisutni u značajno manjem procentu (13,66% u odnosu na 75,70%) govori o fokusiranosti domaćih medija na polje unutrašnje politike, koje u interpretaciji pojedinih dnevnih listova često poprma obrise fikcije, o čemu će biti više reči u delu analize koji se bavi interpretativnim strategijama u medijskoj obradi određenih tema. Razlozi za primetno odsustvo interesovanja za privredne aktere i njihovo razumevanje društvene, ekonomske i političke situacije u Srbiji i svetu ostaje zagonetno (svega 3,84% od ukupnog uzorka aktera čine privredni akteri), tim pre što se u narativima mnogih političara ekonomska pitanja i privredna konsolidacija apostrofiraju kao ključni elementi budućih razvojnih strategija društva Srbije (videti tabelu 13).

Drugi po učestalosti pojavljivanja je akter koji se u narativnim priložima novinara dnevnih listova navodi pod pseudonimom “neimenovani izvor” ili alternativnim pseudonimima poput “izvor Kurira”, “izvor poznat redakciji” (čak 218 tekstova iz našeg uzorka pominje neimenovane izvore; videti tabelu 13). Učestalost pojavljivanja ove vrste suspektih⁵ sagovornika/izvora informacija nije jednako zastupljena u svim dnevnim novinama⁶, što slikovito govori o različitim uređivačkim politikama koje na različite načine implementiraju osnovne principe profesionalne etike prezentovane u *Kodeksu novinara Srbije*⁷. Na izvestan način sklonost ka korišćenju anonimnih izvora,⁸ o čemu svedoče podaci o učestalosti njihovog pojavljivanja u

5. U smislu njihove transparentnosti, dostupnosti za proveru određenih informacija, unutrašnje motivacije da uzmu učešća u interpretaciji određenih događaja, otvaranju i/ili razjašnjavanju određenim afera i tome slično.

6. Primera radi, najveći broj „neimenovanih izvora” prisutan je u dnevnom listu *Informer* (61), zatim u *Blicu* (52), *Kuriru* (47) i dnevnom listu *Alo!* (33). Novinari *Večernjih novosti* ni u jednom od analiziranih tekstova nisu se pozvali na ovu vrstu izvora, dok su novinari dnevnog lista *Politika* to učinili dva puta.

7. *Kodeks novinara Srbije* usvojili su 2006. godine Nezavisno udruženje novinara Srbije i Udruženje novinara Srbije. Novinarska udruženja su 2013. godine dopunila Kodeks odredbama o sprečavanju korupcije i sukobu interesa. Unutar profesionalne zajednice novinara usvajanje ovog Kodeksa je prepoznato kao značajan doprinos u jačanju medijske samoregulacije i unapređenja etičkih standarda slobodnog i nezavisnog novinarstva.

8. Primera radi u poglavlju VI kojim se reguliše “Odnos prema izvorima informacija”, u stavu 3, ovog Kodeksa se kaže:

slučaju pojedinih medija, prati logiku kolokvijalne podele dnevnih novina na one dominantno tabloidnog karaktera i one koji nastoje da to ne budu. Nažalost, sudeći po podacima iz našeg uzorka unutar medijskog prostora Srbije, opiranje sveobuhvatnim spoljnim i unutrašnjim procesima tabloidizacije i estradizacije medija ispostavlja se kao izuzetno komplikovan profesionalni zadatak sa neizvesnim ishodom.

Sve ovo bolno svedoči o stanju medija u Srbiji koji svojim zakrivljenim izveštavanjem unutar koga određeni društveni akteri (u konkretnom slučaju političari) postaju gotovo jedini protagonisti medijske realnosti, dok neki drugi bivaju potpuno potisnuti i marginalizovani, do tačke njihove potpune nevidljivosti. Ovakve strategije medijskog izveštavanja unutar medijske realnosti društva Srbije nužno zakrivljuju sliku realnosti svakodnevice do neprepoznatljivosti. Tako medijska realnost postaje svojevrsna simulacija unutar koje se realnost svakodnevice i njeni protakonisti (re/de)konstruišu, sve do ultimativne granice simulacije koja dekonstruiše i sam identitet aktera prevodeći ga u suspekti “neimenovani izvor.”

O povodima i akterima

Kako se pokreću teme, odnosno koji događaji i akteri generišu najveći broj tekstova u novinama? Da li su u pitanju sami događaji, koji se najčešće ne mogu predvideti ili nešto drugo?

Na vrhu povoda, i to veoma ubedljivo, nalaze se teme koje su osmišljene u redakciji (ukupno 35,88%). Teme osmišljene u redakciji, u ovom slučaju, ne predstavljaju doprinos istraživačkom novinarstvu, već isključivo sklonost medija da konstruišu događaje, kroz koje promovišu sopstvene agende i vrednosti. O tome nam govori podatak da je, od 396 relevantnih tekstova,⁹ 180 neutralno obojeno, dok 216, odnosno 54,45% ima jasno naglašen vrednosni stav (196 negativan, 20 pozitivan). Neimenovani izvori su akter od značaja u 127 u odnosu na pomenutih od 396 tekstova (32,07%), što upućuje i na neproverivost informacija plasiranih ovim povodom.

“Novinar je dužan da poštuje zahtev izvora informisanja za anonimnošću. Izmišljanje anonimnih izvora je težak prekršaj standard profesionalnog postupanja novinara.

Smernice:

- Korišćenje anonimnih (poverljivih) izvora informacija generalno se ne preporučuje, osim ukoliko nema drugog načina da se dođe do informacije od izuzetnog značaja za javnost.
- Često, upotreba neimenovanih izvora informacija predstavlja samo način da izvor ili sam novinar/medij iznese netačne, nepotpune i nedovoljno proverene informacije. U slučaju da se pokaže da skrivanje izvora služi za pokriće njegovog nepostojanja, kredibilitet novinara/medija biće ozbiljno narušena.
- Anonimnost/poverljivost treba omogućiti izvorima koji mogu da pruže informaciju „iz prve ruke”, odnosno za dokumenta koja direktno potvrđuju, ili, sama po sebi, predstavljaju informaciju od izuzetnog značaja za javnost.
- Urednik je obavezan da sa novinarom proveri opravdanost upotrebe anonimnih (poverljivih) izvora informacija. U tom smislu, neophodno je da bar jedan urednik zna i štiti identitet anonimnog izvora.
- Ukoliko izvor informacija zahteva od novinara da njegov identitet ne otkrije ni uredniku, ovakav zahtev treba odbiti.” (Kodeks novinara Srbije, 2013:20-21)

9. Od ukupnog broja tekstova čiji je povod *tema osmišljena u redakciji* 92 čine intervjui, čiji je povod, prema prirodi novinske forme, najčešće osmišljen u redakciji, a sagovornik je uvek imenovan. Intervjui u okviru analize najzastupljenijeg povoda nisu uzeti u razmatranje.

Na drugom mestu su događaji koji su inicirani od strane inostranih faktora (13,24%), na trećem je izjava drugog relevantnog aktera (10,00%) i na četvrtom događaji inicirani od strane Vlade RS (7,65%). Svi ostali povodi (događaji ili izjave različitih aktera) u mnogo manjoj meri su zastupljeni. Ipak, veoma je zanimljivo koliko se oni razlikuju u slučaju različitih dnevnih novina.

Tabela 23. – Distribucija povoda u listu *Večernje novosti*

Večernje novosti	broj pojavljivanja	% učešća
događaj iniciran od strane inostranog faktora	41	19.25%
događaj iniciran od strane Vlade RS	31	14.55%
tema osmišljena u redakciji	26	12.21%
događaj iniciran od strane tužilaštva/suda	22	10.33%
događaj iniciran od strane drugog relevantnog aktera	13	6.10%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Uočljivo je da samo u *Politici* i *Večernjim novostima* teme osmišljene u redakciji ne dominiraju. Umesto njih najuticajnije su događaji koji su inicirani od strane inostranih faktora. Možda upravo ova, početna razlika u uređivačkom pristupu najviše pokazuje razlike između "mladih" i "starijih" novina. Čvrst uređivački koncept, koji zahteva precizno razdvajanje, a time i planiranje, rubrika, izgleda da ne dozvoljava tu vrstu "imaginativne slobode" konstituisanja tema u samim redakcijama koja je posebno primetna u novinama u kojima se prepoznaje snažan uticaj tabloidizacije.

Pogledajmo kako to detaljnije izgleda u slučaju pojedinačnih novina. Krenućemo od novina kod kojih je osmišljavanje tema u redakcijama najveće.

Alo! - u ovim novinama je čak 75,41% tema osmišljeno u samoj redakciji. Kad je situacija takva onda ostaje veoma malo prostora za druge povode. Vlada RS inicira 4,92%, izjava drugog relevantnog aktera 4,10% i spoljni faktor svega 3,28% tekstova, baš kao i izjave premijera (3,28%).

Tabela 24. – Distribucija povoda u listu *Alo!*

Alo!	broj pojavljivanja	% učešća
tema osmišljena u redakciji	92	75.41%
događaj iniciran od strane Vlade RS	6	4.92%
izjava drugog relevantnog aktera	5	4.10%
događaj iniciran od strane inostranog faktora	4	3.28%
izjava premijera RS	4	3.28%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Alo!, 11. mart 2015.

U *Blicu* je 52,57% tema osmišljeno u redakciji. Na drugom mestu je Vlada sa 8,57%, zatim inostrani faktor - 8,00%, te izjava drugog relevantnog aktera 6,86%. Izjave predstavnika Vlade i premijera se poklapaju - generišu po 3,43% tekstova.

Tabela 25. - Distribucija povoda u listu *Blic*

Blic - povod	broj pojavljivanja	% učešća
tema osmišljena u redakciji	92	52.57%
dogadjaj iniciran od strane Vlade RS	15	8.57%
dogadjaj iniciran od strane inostranog faktora	14	8.00%
izjava drugog relevantnog aktera	12	6.86%
dogadjaj iniciran od strane pozicije	7	4.00%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Blic, 23. januar 2015.

Kurir je na trećem mestu po osmišljavanju tema za tekstove u redakciji - ukupno 44,03%. U *Kuriru* je izjava drugog relevantnog aktera na visokom drugom mestu, sa 15,67%, zatim slede događaji koje je inicirala Vlada - 7,46%. Izjave koje utiču na sadržaj novina su: predstavnika Vlade - 4,48% i premijera - 2,24%.

Tabela 26. – Distribucija povoda u listu *Kurir*

Kurir	broj pojavljivanja	% učešća
tema osmišljena u redakciji	59	44.03%
izjava drugog relevantnog aktera	21	15.67%
događaj iniciran od strane Vlade RS	10	7.46%
događaj iniciran od strane pozicije	7	5.22%
izjava predstavnika Vlade RS	6	4.48%

Kurir, 15. mart 2015.

U *Informeru* se tačno 40% tema osmišljava u redakciji. Isto, kao i u *Kuriru*, i u *Informeru* je drugi relevantni akter na drugom mestu sa 17,93%, zatim slede: spoljni faktor – 10,34% i izveštaj iz drugog medija – 6,21%. U izjavama prednost imaju predstavnici opozicije – 4,83% i premijer – 4,14%.

Tabela 27. – Distribucija povoda u listu *Informer*

Informer	broj pojavljivanja	% učešća
tema osmišljena u redakciji	58	40.00%
izjava drugog relevantnog aktera	26	17.93%
događaj iniciran od strane inostranog faktora	15	10.34%
izveštavanje drugog medija	9	6.21%
događaj iniciran od strane tužilaštva/suda	8	5.52%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

U slučaju *Kurira* i *Informera* mogli bismo da zaključimo da "drugi relevantni akter" predstavlja pomoćno sredstvo kako bi se zaokružila oblast koja generiše tekstove osmišljene u redakciji. I drugi relevantni akteri se nesumnjivo planiraju i biraju u redakciji. Ukoliko saberemo ove dve kategorije dobićemo približno iste rezultate – *Kurir* (44,03 + 15,67 = 59,70%), *Informer* (40,00 + 17,93 = 57,93%).

Danas osmišljava u redakciji 39,05% te, a, a odmah posle toga tu je drugi relevantni akter sa 14,23%, zatim spoljni faktor – 13,87%, događaj iniciran od Vlade – 6,93%, izjava predstavnika Vlade – 4,38%, tužilaštvo/sud – 3,28% i izjava premijera svega 1,48%.

Tabela 28. – Distribucija povoda u listu *Danas*

Danas	broj pojavljivanja	% učešća
tema osmišljena u redakciji	107	39.05%
izjava drugog relevantnog aktera	39	14.23%
događaj iniciran od strane inostranog faktora	38	13.87%
događaj iniciran od strane Vlade RS	19	6.93%
izjava predstavnika Vlade RS	12	4.38%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Danas, 14. januar 2015.

U *Politici* je svega 18,18% tema tekstova osmišljeno u redakciji. Na prvom mestu su događaji koje su inicirali inostrani faktori – 21,21%, izjava drugog relevantnog aktera – 8,08%, događaj iniciran od Vlade – 6,06%, izveštaji drugih medija – 5,72% i izjave premijera – 5,72%.

Tabela 29. – Distribucija povoda u listu *Politika*

Politika	broj pojavljivanja	% učešća
događaj iniciran od strane inostranog faktora	63	21.21%
tema osmišljena u redakciji	54	18.18%
izjava drugog relevantnog aktera	25	8.42%
događaj iniciran od strane drugog relevantnog aktera	23	7.74%
događaj iniciran od strane Vlade RS	18	6.06%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Politika, 8. februar 2015.

U *Večernjim novostima* najmanje je prisutno osmišljavanje tema u redakciji – svega 12,21%. Kao i u *Politici*, na prvom su mestu događaji inicirani od strane inostranih faktora – 19,25%, zatim Vlada 14,55%, tužilaštvo/sud – 10,33% i izjava drugog relevantnog aktera 4,23%. Izjave premijera, predstavnika Vlade i EU generišu manje od jedan odsto tekstova.

Tabela 30. – Distribucija povoda u listu *Večernje novosti*

Večernje novosti	broj pojavljivanja	% učešća
događaj iniciran od strane inostranog faktora	41	19.25%
događaj iniciran od strane Vlade RS	31	14.55%
tema osmišljena u redakciji	26	12.21%
događaj iniciran od strane tužilaštva/suda	22	10.33%
događaj iniciran od strane drugog relevantnog aktera	13	6.10%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Iz svega ovoga uočava se prilično jasna razlika između uticaja spoljnih i unutrašnjih (domaćih) faktora na pokretanje tema. Novine poput *Politike* i *Večernjih novosti* poklanjaju mnogo značajniju pažnju onome što dolazi od strane inostranog faktora, a što se direktno odnosi na Srbiju. Odnos prema EU, Briselskom sporazumu, Haškom tribunalu, odnos prema susedima, rezultati izbora u Grčkoj, sve su to teme koje su ove dve dnevne novine stalno prisutne.

Izjave izvršne vlasti – bilo da je reč o predstavnicima Vlade, bilo da je reč o premijeru, ne generišu veliki broj tekstova. U *Politici* je premijer najzastupljeniji a najmanje prisutan u *Danasu*. To, naravno, samo po sebi ništa ne govori o kontekstu i intonaciji.

Teme

U okviru ovog istraživanja, teme su šire formulisane, kako bi se jasnije definisale oblasti od medijskog interesa. Svaki od 1360 tekstova klasifikovan je samo u okviru jedne dominantne teme, dok je bilo moguće evidentirati više zastupljenih elemenata koji tematski i prema obimu imaju manji značaj (učestalost elemenata prema mediju i u odnosu na sve analizirane medije nalazi se u Apendiksu; videti tabele 48-55) i tako preciznije formulisati temu (primer: ukoliko tekst govori o štrajku prosvetnih radnika, a fokus je na gubitku nastave, tema teksta je označena kao *obrazovanje*, elementi *obrazovanje* i *socijalna pitanja/socijalna politika*, dok ukoliko bi medij fokus stavio na sam protest i sukob sa resornim ministrom, tema bi bila formulisana kao *socijalna pitanja/socijalna politika*, a elementi *socijalna pitanja/socijalna politika*, *obrazovanje* i *aktivnosti Vlade Srbije*).

Zastupljenost tema

Tema *politički život u Srbiji*, koja podrazumeva aktivnosti svih političkih činilaca na svim nivoima vlasti, izuzimajući *aktivnosti Vlade Republike Srbije*, *aktivnosti predsednika Vlade* i *aktivnosti predsednika Srbije* svakako je zauzela najviše prostora na naslovnim stranicama dnevne štampe

(13,90%). Sve četiri navedene teme zajedno okupiraju 33,68% naslovnica i mediji ih uglavnom različito tretiraju (videti tabele 32-22, 35-38, 40). *Hag/ratni zločini* takođe je tema od interesa koja zauzima 4,34% prostora. Kada govorimo o vrednosnom kontekstu,¹⁰ četiri političke teme su u svim medijima predstavljene negativno u 37,99%, pozitivno u 5,24% i neutralno u 56,77% tekstova. Tekstovi o privredi u većini imaju neutralni karakter – 65,65%, 24,43% je negativno i 9,63% pozitivno, a slična je situacija sa temom ekonomija – 79,41% neutralnih, 13,24% negativnih i 7,35% pozitivnih. Haški tribunal je u 61,01% tekstova predstavljen neutralno, dok u 35,59% ima negativnu konotaciju.

Tabela 31. – Distribucija tema i njihov vrednosni kontekst u svim analiziranim medijima

Total	učestalost		pozitivno	%	neutralno	%	negativno	%
politički život u Srbiji	305	22.43%	4	1.31%	161	52.79%	140	45.90%
privreda	131	9.63%	13	9.92%	86	65.65%	32	24.43%
aktivnosti Vlade RS	82	6.03%	8	9.76%	62	75.61%	12	14.63%
ekonomija	68	5.00%	5	7.35%	54	79.41%	9	13.24%
Hag/ratni zločini	59	4.34%	2	3.39%	36	61.01%	21	35.59%
vojska	58	4.26%	0	0.00%	49	84.48%	9	15.52%
regionalni saradnja/odnosi u regionu	54	3.97%	1	1.85%	32	59.26%	21	38.89%
Kosovo/odnosi Beograda i Prištine	53	3.90%	0	0.00%	32	60.38%	21	39.62%
mediji/sloboda medija	49	3.60%	3	6.12%	20	40.82%	26	53.06%
aktivnosti premijera	46	3.38%	11	23.91%	32	69.57%	3	6.52%
	905		47	12,95%	564	90,67%	294	7,25%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Distribucija tema po medijima

U *Blicu*, četiri navedene političke teme zauzimaju polovinu prostora (49,71%) svih naslovnih strana u periodu januar – mart 2015. U 51,92% navedenih tekstova tema *politički život u Srbiji*

¹⁰ U analizi koju predstavljamo, načine prezentovanja određenih tema u pojedinačnim tekstovima iz našeg uzorka smo kodirali na tri različita načina, uzimajući u obzir kako tekst, tako i tekstualnu opremu teksta (nadnaslov, naslov i podnaslov). *Neutralnim* prezentovanjem određenih tema označili smo one tekstove u kojima autori tekstova/novinari ne zauzimaju vrednosni stav prema određenom akteru, već nastoje da na relativno neutralan, odmeren način, poštujući profesionalne standarde, prezentuju određene činjenice koje su predmet teksta. Kao *pozitivne* označili smo one interpretacije u kojima novinari načinom prezentovanja određenih tema iskazuju jasne simpatije i pozitivan odnos prema njima. Kao *negativne* označili smo one interpretacije u kojima novinari načinom prezentovanja određenih tema iskazuju jasnu antipatiju i negativan odnos prema određenim temama.

ima negativan vrednosni kontekst, *aktivnosti premijera* su predstavljene neutralno, kao i veći deo tekstova čija su tema *aktivnosti Vlade Srbije* (75%). Međutim, u *Blicu*, kao i u većini drugih medija, *aktivnosti predsednika Srbije* imaju negativnu konotaciju (svih 8 tekstova). Treća tema od interesa u *Blicu* je *privreda*, odnosno aktivnosti domaćih i inostranih kompanija sa učešćem od 8,57% (predstavljene su 80% u neutralnom, 16,66% negativnom i 6,66% pozitivnom kontekstu). Te dnevne novine su se još bavile *vojskom* – 8% (informacije u vezi sa padom helikoptera), *obrazovanjem* – 4% (tekstovi su uglavnom inicirani štrajkom prosvetnih radnika) i *ekonomijom* – 6,86% (fiskalna politika i međunarodni ekonomski odnosi). Teme koje se odnose na EU, NATO integracije i Rusiju zastupljene u malom broju, sa ukupno 5 tekstova u neutralnom kontekstu. Sličan tretman imaju tekstovi u vezi sa Kosovom, odnosno regionalnim odnosima (4 teksta u neutralnom kontekstu i jedan u negativnom, koji se odnosi na Kosovo/odnose Beograda i Prištine). Redakcija Blica teme u većoj meri tretira u neutralnom kontekstu (68,00%), dok negativnu konotaciju ima 30,28%, a pozitivnu 1,71% tema.

Tabela 32. – Distribucija tema i njihov vrednosni kontekst u listu *Blic*

Blic	učestalost		pozitivno	%	neutralno	%	negativno	%
politički život u Srbiji	52	29.71%	1	1.92%	24	46.15%	27	51.92%
aktivnosti Vlade RS	20	11.43%	0	0.00%	15	75.00%	5	25.00%
privreda	15	8.57%	1	6.67%	12	80.00%	2	13.33%
vojska	14	8.00%	0	0.00%	11	78.57%	3	21.43%
ekonomija	12	6.86%	0	0.00%	10	83.33%	2	16.67%
aktivnosti predsednika Srbije	8	4.57%	0	0.00%	0	0.00%	8	100.00%
aktivnosti premijera	7	4.00%	0	0.00%	7	100.00%	0	0.00%
obrazovanje	4	2.29%	0	0.00%	3	75.00%	1	25.00%
Hag/ratni zločini	4	2.29%	0	0.00%	3	75.00%	1	25.00%
pravosuđe, aktivnosti pravosudnih organa	4	2.29%	0	0.00%	3	75.00%	1	25.00%
TOTAL	140		2	7,14%	88	62,85%	50	35,71%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Četiri dominantne teme zastupljene su i u *Kuriru* u 53,37% tekstova, gde je *politički život u Srbiji* predstavljen negativno u 56% tekstova, *aktivnosti premijera* predstavljene su u neutralnom ili pozitivnom kontekstu, *aktivnosti Vlade Srbije* većim delom u neutralnom, dok su *aktivnosti predsednika Srbije* u 7 od 8 tekstova, u kojima je to pretežna tema, predstavljene negativno. *Kurir* veću pažnju pridaje *kriminalu* – 7,46% (uključujući i tekstove o elitnoj prostituciji, privrednom kriminalu, otmicama i iznudama) i temi *pravosuđe, aktivnosti pravosudnih organa*, što je rezultat praćenja brojnih suđenja istaknutim privrednicima i različitim počiniocima drugih krivičnih dela. *Privreda* se nalazi na 6. mestu i zastupljena je u sva tri vrednosna konteksta. *Kurir* tokom perioda januar – mart 2015. nije objavio niti jedan tekst o EU, a o NATO integracijama, Rusiji i regionalnoj saradnji objavljen je samo po jedan tekst u neutralnom kontekstu. Sporazum

sa MMF praćen je takođe u jednom tekstu, u pozitivnom vrednosnom kontekstu. Teme su tretirane gotovo podjednako u negativnom i neutralnom vrednosnom stavu (45,52%, odnosno 44,77%), dok je u pozitivnom kontekstu interpretirano 9,7% tema.

Tabela 33. – Distribucija tema i njihov vrednosni kontekst u listu *Kurir*

Kurir	učestalost		pozitivno	%	neutralno	%	negativno	%
politički život u Srbiji	50	37.31%	2	4.00%	20	40.00%	28	56.00%
kriminal	10	7.46%	1	10.00%	4	40.00%	5	50.00%
vojska	8	5.97%	0	0.00%	6	75.00%	2	25.00%
aktivnosti premijera	8	5.97%	3	37.50%	5	62.50%	0	0.00%
aktivnosti predsednika Srbije	8	5.97%	0	0.00%	1	12.50%	7	87.50%
privreda	7	5.22%	2	28.57%	2	28.57%	3	42.86%
aktivnosti Vlade RS	6	4.48%	0	0.00%	4	66.67%	2	33.33%
mediji/sloboda medija	5	3.73%	1	20.00%	1	20.00%	3	60.00%
pravosuđe, aktivnosti pravosudnih organa	4	2.99%	0	0.00%	3	75.00%	1	25.00%
Hag/ratni zločini	4	2.99%	1	25.00%	1	25.00%	2	50.00%
	110		10	9,09%	47	42,72%	54	49,09%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Na naslovnim stranama *Informera* tri političke teme zauzimaju 27,59% prostora. Četvrta politička tema, *aktivnosti predsednika Srbije*, nije zastupljena ni u jednom tekstu. Druga tema prema važnosti u *Informeru* je *mediji/sloboda medija* (13,79%), zatim slede *privreda* (10,34%), *kriminal* (5,52%) i *korupcija* (5,52%), dok su regionalni odnosi na šestom mestu, predstavljeni u 85,71% tekstova u negativnom vrednosnom kontekstu. Teme iz oblasti spoljne politike, ratnih zločina i evroatlantskih integracija prostiru se na 13,8% naslovnica *Informera*. EU je u 75% tekstova predstavljena negativno, u 25% pozitivno, a međunarodni odnosi su 100% u negativnoj konotaciji. Vrednosni sud u odnosu na Rusiju je 100% pozitivan, dok je tema Hag/ratni zločini predstavljena u 3 negativna i jednom neutralnom tekstu. O temi NATO/NATO integracije *Informera* piše u po jednom negativnom i jednom pozitivnom tekstu. Redakcija/novinari *Informera* nedvosmisleno iskazuju lične stavove u većini tekstova, otvoreno komentarišući događaje, postupke i stavove aktera. Najviše kritičkih tekstova u *Informeru* napisano je o medijima (80% negativnih), političkom životu (77,14%) i regionalnim odnosima (85,71% negativnih tekstova), dok su u pozitivnom kontekstu, osim tema u vezi sa Rusijom, prikazane i privredne aktivnostima, kao i dva teksta o *aktivnostima premijera*. Generalno, u *Informeru* nije prisutan balans u odnosu na odabrane teme, a čak 71,03% tekstova je vrednosno opredeljeno – 13,10% u pozitivnom, a 57,93% u negativnom kontekstu (videti tabelu).

Tabela 34. – Vrednosni kontekst u odnosu na teme u listu *Informer*

Informer – vrednosni kontekst	broj tekstova	%
pozitivan	19	13,10%
neutralan	42	28,97%
negativan	84	57,93%
	145	100,00%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 35. – Distribucija tema i njihov vrednosni kontekst u listu *Informer*

Informer	učestalost		pozitivno	%	neutralno	%	negativno	%
politički život u Srbiji	35	24.14%	0	0.00%	8	22.86%	27	77.14%
mediji/sloboda medija	20	13.79%	0	0.00%	4	20.00%	16	80.00%
privreda	15	10.34%	4	26.67%	4	26.67%	7	46.67%
kriminal	8	5.52%	0	0.00%	5	62.50%	3	37.50%
korupcija	8	5.52%	0	0.00%	0	0.00%	8	100.00%
regionalni saradnja/ odnosi u regionu	7	4.83%	0	0.00%	1	14.29%	6	85.71%
ekonomija	7	4.83%	3	42.86%	3	42.86%	1	14.29%
pravosuđe, aktivnosti pravosudnih organa	6	4.14%	1	16.67%	3	50.00%	2	33.33%
Rusija/odnos prema Rusiji	4	2.76%	4	100.00%	0	0.00%	0	0.00%
policija	4	2.76%	2	50.00%	2	50.00%	0	0.00%
	114		14	12,28%	30	26,31%	70	61,40%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Alo! na naslovnim stranama, u periodu od januara do marta, obrađuje najmanje tema, samo 21. Političke teme, privreda i kriminal čine više od 60% naslovnih strana u listu *Alo!*. Kao i u ostalim tabloidima, većina tekstova ima vrednosnu obojenost, tako da je 72,41% političkih tema i 54% privrednih negativno interpretirano (videti tabelu 36). Nijedan tekst objavljen na naslovnici *Alo!* nije posvećen Kosovu, pitanjima EU i temama u vezi sa Rusijom, o krizi u Ukrajini bilo reči tek u jednom tekstu u neutralnom kontekstu, dok su pitanja Haškog tribunala tretirana u dva teksta u negativnoj konotaciji. Pristup lista *Alo!*, u načinu tretiranja tema prema vrednosnom kontekstu, sličan je ostalim tabloidima, tako da je 56,55% tema predstavljeno negativno, 41,8% neutralno, a 1,63% pozitivno.

Tabela 36. – Distribucija tema i njihov vrednosni kontekst u listu *Alo!*

Alo!	učestalost		pozitivno	%	neutralno	%	negativno	%
politički život u Srbiji	58	47.54%	0	0.00%	16	27.59%	42	72.41%
privreda	11	9.02%	0	0.00%	6	54.55%	5	45.45%
kriminal	9	7.38%	0	0.00%	6	66.67%	3	33.33%
aktivnosti premijera	6	4.92%	0	0.00%	6	100.00%	0	0.00%
vojska	5	4.10%	0	0.00%	3	60.00%	2	40.00%
ekonomija	5	4.10%	0	0.00%	2	40.00%	3	60.00%
aktivnosti predsednika Srbije	4	3.28%	0	0.00%	1	25.00%	3	75.00%
zabava/estrada	3	2.46%	0	0.00%	1	33.33%	2	66.67%
obrazovanje	3	2.46%	0	0.00%	1	33.33%	2	66.67%
zdravstvo	2	1.64%	0	0.00%	0	0.00%	2	100.00%
	106		0	0	42	39,62%	64	60,37%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Politika ima приметно drugačiji pristup od do sada predstavljenih medija. Političke teme zauzimaju samo 18,52% prostora, najveća pažnja pojedinačno se posvećuje privrednim aktivnostima – 13,80%, dok su ekonomske teme zastupljene u 7,07%. Među dominantnim temama u *Politici* su i *EU/politika Evropske Unije* (8,08%), *međunarodni odnosi* (5,72%), *Kosovo/odnosi Beograda i Prištine* (5,39%), *Hag/ratni zločini* (4,71%) i *Rusija/odnos prema Rusiji* (4,04%). Navedene teme često su vrednosno obojene (*međunarodni odnosi* – 41% negativno, *EU/politika Evropske Unije* – 16,66% negativno; 4% pozitivno, *Rusija/odnos prema Rusiji* – 16,66% pozitivnih; 8,3% negativnih, *Kosovo/odnosi Beograda i Prištine* – 31,25% negativnih i *Hag/ratni zločini* – 50% tekstova koji nose negativan vrednosni kontekst), odnosno iskazan je stav novinara/redakcije, kako o spoljnoj politici Srbije i međunarodnim odnosima, tako i o pitanjima ratnih zločina i odnosa Beograda i Prištine. Generalno, uređivački tim *Politike* teme postavlja u neutralnom kontekstu (76,43%), dok su vrednosno obojene teme zastupljene 4,37% u pozitivnom kontekstu, odnosno 19,52% u negativnom kontekstu.

Tabela 37. – Distribucija tema i njihov vrednosni kontekst u listu *Politika*

Politika	učestalost		pozitivno		%	neutralno		%	negativno		%
privreda	41	13.80%	2		4.88%	30		73.17%	9		21.95%
politički život u v	38	12.79%	1		2.63%	30		78.95%	7		18.42%
EU/politika Evropske Unije	24	8.08%	1		4.17%	19		79.17%	4		16.67%
ekonomija	21	7.07%	1		4.76%	18		85.71%	2		9.52%
međunarodni odnosi	17	5.72%	0		0.00%	10		58.82%	7		41.18%
Kosovo/odnosi Beograda i Prištine	16	5.39%	0		0.00%	11		68.75%	5		31.25%
Hag/ratni zločini	14	4.71%	0		0.00%	7		50.00%	7		50.00%
aktivnosti Vlade RS	13	4.38%	1		7.69%	10		76.92%	2		15.38%
vojska	13	4.38%	0		0.00%	12		92.31%	1		7.69%
Rusija/odnos prema Rusiji	12	4.04%	2		16.67%	9		75.00%	1		8.33%
	209		8		3,82%	156		74,64%	45		21,53%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Slično *Politici*, *Večernje novosti* najveću pažnju na naslovnim stranama poklanjaju privrednim temama (9,86%). Političke teme zauzimaju 23% prostora, a interesantno je napomenuti i da je ovaj dnevni list objavio samo jedan tekst o *aktivnostima predsednika Srbije*, i to u pozitivnoj konotaciji. Pitanjima Kosova (8,45%), Haga i ratnih zločina (7,98%), regionalnih odnosa (7,51%) i Evropske Unije (3,29%) u *Večernjim novostima* pridaje se značaj, a stav redakcije je nedvosmislen i jasno vidljiv u većini tekstova – 68,75% tekstova u kojima je reč o regionalnim odnosima je u negativnom kontekstu, kao i 77,77% tekstova kojima je tema *Kosovo/odnosi Beograda i Prištine*. Mišljenje o pitanjima Haga i ratnih zločina izraženo je u negativnom kontekstu u 35,29% tekstova, dok je u 57,14% tekstova o Evropskoj Uniji takođe izražen negativan stav redakcije. *Večernje novosti* izražavaju jasan vrednosni stav o temama u 40,83% (pozitivno 10,32%, negativno 30,51%), dok 59,15% tema ima neutralan vrednosni kontekst.

Tabela 38. – Vrednosni kontekst prema temama u dnevnom listu *Večernje novosti*

Večernje novosti	učestalost		pozitivno		%	neutralno		%	negativno		%
privreda	21	9.86%	4		19.05%	13		61.90%	4		19.05%
politički život u Srbiji	19	8.92%	0		0.00%	15		78.95%	4		21.05%
aktivnosti Vlade RS	19	8.92%	5		26.32%	13		68.42%	1		5.26%
Kosovo/odnosi Beograda i Prištine	18	8.45%	0		0.00%	4		22.22%	14		77.78%
Hag/ratni zločini	17	7.98%	0		0.00%	11		64.71%	6		35.29%
regionalni saradnja/odnosi u regionu	16	7.51%	0		0.00%	5		31.25%	11		68.75%
pravosuđe, aktivnosti pravosudnih organa	12	5.63%	0		0.00%	8		66.67%	4		33.33%
aktivnosti premijera	11	5.16%	5		45.45%	6		54.55%	0		0.00%
socijalna pitanja/socijalna politika	10	4.69%	0		0.00%	8		80.00%	2		20.00%
civilno društvo	8	3.76%	0		0.00%	6		75.00%	2		25.00%
	151		14			89			48		

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Večernje novosti, 6. januar 2015.

U većini tekstova sa naslovnih strana dnevnog lista *Danas* teme su tretirane u neutralnom vrednosnom kontekstu (86,13%), što bi i trebalo da bude standard profesionalnog izveštavanja.

Tabela 39. - Vrednosni kontekst u odnosu na teme u listu *Danas*

Danas – vrednosni kontekst	274	%
pozitivan	8	2,92%
neutralan	236	86,13%
negativan	30	10,95%
	274	100,00%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Političke teme zastupljene su u 31,01% tekstova, dok se slična pažnja obraća na privredu i aktivnosti Vlade Srbije (po 7,66%), regionalnu saradnju/odnose u regionu (6.93%), ekonomiju i kosovske teme (po 5.47%), u najvećoj meri u neutralnom kontekstu (videti tabelu 40). List *Danas*, Evropskoj Uniji poklanja pažnju u ukupno 19 tekstova (11 u okviru EU integracija Srbije, 8 o EU generalno), od toga 73,68% u neutralnom, 15,78% u negativnom i 10,52% u pozitivnom kontekstu. Pitanja Haškog tribunala interpretirana su u 14 tekstova, isključivo neutralno.

Tabela 40. – Vrednosni kontekst prema temama u dnevnom listu *Danas*

Danas	učestalost		pozitivno	%	neutralno	%	negativno	%
politički život u Srbiji	53	19.34%	0	0.00%	48	90.57%	5	9.43%
privreda	21	7.66%	0	0.00%	19	90.48%	2	9.52%
aktivnosti Vlade RS	21	7.66%	1	4.76%	19	90.48%	1	4.76%
regionalni saradnja/odnosi u regionu	19	6.93%	1	5.26%	17	89.47%	1	5.26%
ekonomija	15	5.47%	0	0.00%	15	100.00%	0	0.00%
Kosovo/odnosi Beograda i Prištine	15	5.47%	0	0.00%	14	93.33%	1	6.67%
Hag/ratni zločini	14	5.11%	0	0.00%	14	100.00%	0	0.00%
vojska	13	4.74%	0	0.00%	12	92.31%	1	7.69%
dostizanje zahteva/standarda za EU integraciju	11	4.01%	1	9.09%	9	81.82%	1	9.09%
mediji/sloboda medija	11	4.01%	1	9.09%	8	72.73%	2	18.18%
	193		4	2,07%	175	90,67%	14	7,25%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Mediji/sloboda medija

Tema mediji/sloboda medija posebno je interesantna zato što je interpretirana na dijametralno suprotne načine u analiziranim medijima. Neki mediji su joj pridavali veću važnost (*Informer* – 20 tekstova, druga tema po zastupljenosti), dok se drugi uopšte nisu bavili tom temom (*Večernje novosti*). Sloboda medija se interpretira na različite načine: kao prevelika (zloupotrebljena) sloboda ili smanjena (oduzeta) sloboda izražavanja.

Informer je posebno kritičan prema ideji postojanja cenzure i ugroženosti slobode medija. Taj dnevni list je u ovom periodu objavio ukupno šesnaest negativnih tekstova na ovu temu, više nego sve ostale dnevne novine zajedno. *Politika* je imala četiri, a *Kurir* tri negativna teksta na tu temu, *Danas* dva i *Alo!* jedan.

Sukob između *Informera* i *Kurira*, čiji je povodo bilo objavljivanje netačne informacije o hrvatskoj predsednici Kolindi Grabar Kitarović, odvijao se preko naslovnih stranica ova dva dnevna lista. To je očigledno bio povod za sasvim privatni obračun između prvih ljudi ovih novina.

Ovakvom praksom se, neosporno smanjuje medijski prostor za normalnu javnu raspravu o suštinskim problemima medija u Srbiji, a posebno novinara. Sloboda medija je nešto što ne može zavisiti od ličnog kaprica urednika ili vlasnika medija, već od ukupne društvene svesti o značaju i prirodi slobode izražavanja.

Zaključak

Kao što priložena analiza pokazuje, postoje značajne razlike između štampanih medija (dnevni novine) u Srbiji. One su prvenstveno posledica različite profesionalne opremljenosti i sposobnosti samih medija da proizvode objektivne, pravovremene i relevantne informacije. Ograničenja sa kojima se suočava većina medija u Srbiji posledica su različitih faktora: ekonomskog položaja medija, različitih uređivačkih politika, društveno-političke atmosfere i profesionalnih kompetencija samih novinara i urednika. Uređivačka politika često je posledica nedovoljne infrastrukturne opremljenosti medija, nesposobnosti, upitnih kompetencija, ali i teškog materijalnog položaja samih novinara.

Iz ovih razloga, mnogi mediji, njihovi urednici i novinari, priklanjaju se izborima "manjeg otpora", flertujući ili pak potpuno idući u susret očekivanjima publike i različitih centara političke i finansijske moći, bez imalo ili vrlo malo kritičke i profesionalne distance. Iako u medijskom prostoru Srbije ne postoje "zabranjene teme" i/ili "zabranjene ličnosti", na osnovu ove analize mogli bismo reći da ipak postoje dva glavna činioca koji utiču na distorziju slike realnosti svakodnevice koju mediji upisuju u medijskom javnom prostoru Srbije. Ti činioci tiču se: (a) s jedne, strane preteranog, i u realnosti svedodnevne neutemeljenog, prenaplašavanja značaja određenih aktera i tema (među kojima posebno treba istaći one koje su redakcijski autorski doprinosi), (b) a sa druge strane, kanona obrađivanja različitih tema koji promovisu kolokvijalni i prostački rečnik, trivijalnost, mistifikaciju izvora, tipsku obradu ličnosti i tema, koja je isključiva po svome karakteru i ne dozvoljava nikakvu sumnju u argumente (za ili protiv) koji su najčešće lične prirode. Lični stavovi novinara i redakcije, upotreba neimenovanih izvora u tekstovima i način na koji se informacije konstruišu, samo su posledice neodnošenja javnosti i profesionalne zajednice novinara prema ovim problemima. Ignorisanje dugog trajanja ovih neprofesionalnih "novinarskih" praksi dovelo je do konstituisanja "novih hibridnih trendova" u srpskom novinarstvu, čije je jedno od osnovnih obeležja odsustvo ideje o odgovornosti za stavove izrečene u javnom prostoru. Tako odsustvo profesionalnih kompetencija, udruženo sa odsustvom svesti o društvenoj odgovornosti i nedostatkom elementarne pristojnosti u javnom govoru, postaju tržišna komparativna prednost pojedinih medija¹¹ u disfunkcionalnom društvu Srbije.

11. O čemu svedoče i visoki tiraži dnevnog lista *Kurir* na primer.

Informer, 19. januar 2015.

APENDIKS

I Tabele

Tabela 41. – Uzorak *Večernje novosti*

Uzorak -Večernje novosti		
Tekstovi sa naslovnica koji su ušli u uzorak	213	1.76%
Tekstovi sa naslovnica koji nisu ušli u uzorak	323	2.68%
Ostalo	11512	95.55%
Total tekstovi	12048	100.00%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 42. – Uzorak *Informer*

Uzorak -Informer		
Tekstovi sa naslovnica koji su ušli u uzorak	145	2.50%
Tekstovi sa naslovnica koji nisu ušli u uzorak	179	3.09%
Ostalo	5467	94.40%
Total tekstovi	5791	100.00%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 43. – Uzorak *Alo!*

Uzorak -Alo!		
Tekstovi sa naslovnica koji su ušli u uzorak	122	2.02%
Tekstovi sa naslovnica koji nisu ušli u uzorak	267	4.43%
Ostalo	5626	93.53%
Total tekstovi	6015	100.00%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 44. – Uzorak *Blic*

Uzorak -Blic		
Tekstovi sa naslovnica koji su ušli u uzorak	175	1.64%
Tekstovi sa naslovnica koji nisu ušli u uzorak	228	2.14%
Ostalo	10251	96.21%
Total tekstovi	10654	100.00%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 45. – Uzorak *Politika*

Uzorak -Politika		
Tekstovi sa naslovnica koji su ušli u uzorak	279	2,71%
Tekstovi sa naslovnica koji nisu ušli u uzorak	271	2,47%
Ostalo	10362	94,80%
Total tekstovi	10930	100.00%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 46. – Uzorak *Danas*

Uzorak -Danas		
Tekstovi sa naslovnica koji su ušli u uzorak	274	4.13%
Tekstovi sa naslovnica koji nisu ušli u uzorak	183	2.73%
Ostalo	6087	91.75%
Total tekstovi	6634	100.00%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 47. – Uzorak *Kurir*

Uzorak -Kurir		
Tekstovi sa naslovnica koji su ušli u uzorak	134	1.61%
Tekstovi sa naslovnica koji nisu ušli u uzorak	157	1.89%
Ostalo	8008	96.49%
Total tekstovi	8299	100.00%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 48. – Distribucija elemenata u 7 analiziranih dnevnih novina

Pregled elemenata - svi mediji	broj	%
Politički život u Srbiji	459	13.90%
Privreda	272	8.23%
Aktivnosti Vlade RS	267	8.08%
Ekonomija	181	5.48%
Aktivnosti premijera	159	4.81%
EU/politika Evropske Unije	149	4.51%
Kosovo/odnosi Beograda i Prištine	143	4.33%
Regionalna saradnja/odnosi u regionu	140	4.24%
Pravosuđe, aktivnosti pravosudnih organa	130	3.94%
Rusija/odnos prema Rusiji	129	3.91%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 49. – Distribucija elemenata u dnevnim novinama *Kurir*

Kurir - pregled elemenata	broj	%
Politički život u Srbiji	79	27.82%
Aktivnosti Vlade RS	21	7.39%
Privreda	21	7.39%
Aktivnosti premijera	15	5.28%
Aktivnosti predsednika Srbije	15	5.28%
Pravosuđe, aktivnosti pravosudnih organa	15	5.28%
Kriminal	14	4.93%
Ekonomija	12	4.23%
Korupcija	12	4.23%
Vojska	9	3.17%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 50. – Distribucija elemenata u dnevnim novinama *Večernje novosti*

Večernje novosti - pregled elemenata	broj	%
Aktivnosti Vlade RS	66	9.82%
Privreda	49	7.29%
Regionalna saradnja/odnosi u regionu	47	6.99%
Aktivnosti premijera	40	5.95%
Kosovo/odnosi Beograda i Prištine	40	5.95%
EU/politika Evropske Unije	36	5.36%
Pravosuđe, aktivnosti pravosudnih organa	35	5.21%
Hag/ratni zločini	35	5.21%
Politički život u Srbiji	35	5.21%
Socijalna pitanja/socijalna politika	34	5.06%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 51. – Distribucija elemenata u dnevnim novinama *Alo!*

Alo! - pregled elemenata	broj	%
Politički život u Srbiji	72	38.92%
Privreda	17	9.19%
Ekonomija	13	7.03%
Aktivnosti premijera	12	6.49%
Kriminal	11	5.95%
Aktivnosti Vlade RS	5	2.70%
Policija	5	2.70%
Vojska	5	2.70%
Aktivnosti predsednika Srbije	5	2.70%
Mediji/sloboda medija	5	2.70%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 52. – Distribucija elemenata u dnevnim novinama *Informer*

Informer – pregled elemenata	broj	%
Politički život u Srbiji	58	19.73%
Mediji/sloboda medija	29	9.86%
Privreda	28	9.52%
Pravosuđe, aktivnosti pravosudnih organa	21	7.14%
Korupcija	18	6.12%
Aktivnosti Vlade RS	14	4.76%
Kriminal	13	4.42%
EU/politika Evropske Unije	12	4.08%
Ekonomija	12	4.08%
Regionalna saradnja/odnosi u regionu	9	3.06%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 53. – Distribucija elemenata u dnevnim novinama *Politika*

Politika – pregled elemenata	broj	%
Privreda	82	9.33%
Aktivnosti Vlade RS	75	8.53%
EU/politika Evropske Unije	71	8.08%
Ekonomija	65	7.39%
Politički život u Srbiji	60	6.83%
Socijalna pitanja/socijalna politika	51	5.80%
Rusija/odnos prema Rusiji	48	5.46%
Međunarodni odnosi	46	5.23%
Kosovo/odnosi Beograda i Prištine	39	4.44%
Kriza u Ukrajini	37	4.21%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 54. – Distribucija elemenata u dnevnim novinama *Danas*

Danas	broj	%
Politički život u Srbiji	81	13.09%
Privreda	48	7.75%
Aktivnosti Vlade RS	45	7.27%
Kosovo/odnosi Beograda i Prištine	38	6.14%
Dostizanje zahteva/standarda za EU integraciju	36	5.82%
Rusija/odnos prema Rusiji	35	5.65%
Regionalna saradnja/odnosi u regionu	34	5.49%
Ekonomija	33	5.33%
Mediji/sloboda medija	28	4.52%
EU/politika Evropske Unije	27	4.36%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Tabela 55. – Distribucija elemenata u dnevnim novinama *Blic*

Blic - pregled zastupljenosti elemenata	broj	%
Politički život u Srbiji	73	20.00%
Aktivnosti Vlade RS	41	11.23%
Aktivnosti premijera	32	8.77%
Privreda	26	7.12%
Ekonomija	25	6.85%
Vojska	16	4.38%
Aktivnosti predsednika Srbije	15	4.11%
Kosovo/odnosi Beograda i Prištine	14	3.84%
Pravosuđe, aktivnosti pravosudnih organa	12	3.29%
Rusija/odnos prema Rusiji	10	2.74%

Izvor: Istraživanje Medijametar januar-mart 2015

Literatura

Berg Bruce L. (2001): *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*, Allyn and Bacon, str.238-267.

Giddens Antony (2001): *Sociologija*, CID, Podgorica.

Kodeks novinara Srbije: uputstva i smernice (2013), Savet Evrope, Kancelarija Saveta Evrope u Beogradu, Beograd.

IPSOS (2015): Average Readership Report.

McQuail Denis (1994): *Stari kontinent – novi mediji [Old Continent – New Media]*, NOVA, Beograd.

Milić Vojin (1996): *Sociološki metod*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

Reinharz Shulamith (1992): "Feminist Content Analysis", u: S. Reinhartz (ur.), *Feminist Methods in Social Research*, Oxford University Press, New York, Oxford, str. 145-163.

Šic, A. (1998), „O višestrukim stvarnostima“, u: I. Spasić (prir.), *Interpretativna sociologija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

Tonkiss Fran (1996): „Analysing discourse“, u: C. Seale (ed.), *Researching Society and Culture*, Sage Publications, London, str. 245-260.

4

Diskurzivna
analiza

DEJAN VUK STANKOVIĆ

DISKURZIVNA ANALIZA

Diskurzivna analiza je kritička interpretacija smisla i značenja teksta koja nastoji da uspostavi smislenu ravnotežu između sadržaja teksta i skupa političkih, ekonomskih, kulturnih i širih socijalnih okolnosti. Pored nastanka i strukture teksta, diskurzivna analiza uzima u obzir i niz praktičnih učinaka koje tekst proizvodi u određenom socio-političkom trenutku. Diskurzivna analiza štampanih medija ističe značaj uticaja kolumni i komentara na jedan specifičan sloj javnosti, takozvanu kapilarnu javnost, sastavljenju od grupe različitih *opinion makera* (novinari, analitičari, političari, nevladine organizacije, kulturna i obrazovna elita). U isti mah, iskazujući ključne političke stavove i argumentativne tokove i zaplete, kolumne i komentari usmeravaju tok medijskog izveštavanja u uticajnim elektronskim medijima. Konkretno, kolumnističko novinarstvo ističe skup stavova, argumenata i zaključaka koji predstavljaju poželjni ili nepoželjni pogled na određene političke, ekonomske, kulturne i šire društvene događaje i procese.

Pored analize tekstova na naslovnim stranama dnevnih novina koje su do sada obrađene, u ovom segmentu predmet analize obuhvata i uredničke kolumne, komentare i intervju u dnevnim novinama i nedeljnicima. Izbor je izvršen u cilju što preciznijeg i potpunijeg razumevanja složene dinamike u odnosima između medija i politike u aktuelnom političkom trenutku. Naime, zahvaljujući ovim medijskim sadržajima jasno se definišu stanovišta i argumenti političkih opcija, prepoznaje njihova vrednosno politička orijentacija i procenjuje stav uticajnog dela štampanih medija prema dnevno-političkoj delatnosti. Posebno treba istaći da je nužnost kritičke analize kolumni i komentara važna za utvrđivanje tipova javnih politika koje dobijaju intelektualnu razradu i podršku u medijsko-političkom polju.

Polazna osnova analize je u osnovi jedan samoočigledan stav – kolumnistička aktivnost novinara ili spoljnih saradnika doprinosi kristalizaciji određenih političkih i vrednosnih stavova. Ova vrsta novinarske aktivnosti, bilo neposredno ili posredno, uspostavlja koordinate za razumevanje složene i najčešće protivrečne političke stvarnosti.

Uz navedenu, druga polazna pretpostavka diskurzivne analize sugerisana je u uvodu ove studije. Ona je u duhu i slovu teze o petostrukoj relativizaciji koju podstiču, artikulišu i u relevantnoj meri utemeljuju štampani mediji u Srbiji. Reč je o relativizaciji paradigmi evroatlantskih integracija, zatim demokratsko-liberalnih vrednosti, načela i praksi, relativizaciji vrednosti i načina funkcionisanja tržišne ekonomije, ideala vladavine prava kroz omalovažavanje ili isključivanje sistematskog i otvorenog pisanja o razmerama korupcije u društvu, kao i opštih vrednosti prosvetnog društva i njegovih kulturno-civilizacijskih normi i praksi.

Efekat relativizacije u pet navedenih polja podstaknut je stilom pisanja koje produkuje i perpetuiira stanje stalnog političkog, kulturnog i šireg društvenog sukoba. Fundamentalna različitost stanovišta međusobno sukobljenih do potpunog isključivanja, predstavlja svedočanstvo ne samo o stilu aktuelnog novinarstva, već i o stanju čvrste podele u političkom i vrednosnom kontekstu. Drugim rečima, svedočanstvo je podele koja se uvek iznova obnavlja i neprekidno vraća kao svojevrsna odrednica duhovno-političkog trenutka.

U štampanim medijima, prema nekom nepisanom pravilu, delotvoran je jezik optužbi i kontraoptužbi, obojen snažnom i često potenciranom retoričkom sugestijom. Efekat retoričke sugestije koju nosi pisani tekst, odlučno potkopava svaku inicijativu, ideju, projekat, konkretnu političku, ekonomsku odluku. Konkretno, radi se o jeziku koji sve i svakoga čini problematičnim i spornim. I letimičan osvrt na pisanje štampanih medija u Srbiji pokazuje da poslednja tri meseca nije bilo događaja koji nije opisan kao sporan ili koji nije bio osporen (prodaja Železare u Smederevu, projekat Beograda na vodi, pokušaj uspostavljanja korektnih regionalnih odnosa sa Hrvatskom i Kosovom, reforme javnih finansija i dogovor sa MMF-om itd.)

Na veoma raznovrsnoj medijskoj sceni u štampanim medijima, preovlađuje i dominira rukopis koji olako optužuje, ali i prećutkuje, zataškava, skriva ili iskrivljuje činjenice. Učinak pomenutog pristupa je stvaranje atmosfere političke i vrednosne konfuzije. Ovo stanje uvek i nužno prati sužavanje ili pak ukidanje prostora za racionalnu i kritički vođenu debatu.

Stanje vrednosne i intelektualne konfuzije implicira ukidanje saglasja o opštim političko-istorijskim ciljevima. U isti mah, ono ukida i vrednosne kriterijume za procenu učinaka vladajućih javnih politika. Duh sukoba i odsutstva elementarnog konsenzusa oko vrednosti i ciljeva javnih politika prisutan je u svim važnim sferama politike. U štampanim medijima, ali i medijima uopšte, zasnovan je na matrici unapred dodeljenih uloga, koja čini srž interpretativnog okvira. Ova matrica primenjuje se na ključne aktere političkog procesa. U štampanim medijima dominira duh jasnih, fiksiranih, gotovo nepremostivih podela na reformiste i antireformiste, korupcionaše i poštene, izdajnike i patriote, demokratski legitimne i demokratski sporne, kompetentne i nekompetentne, gubitnike i pobednike.

Matrica dodeljenih uloga upečatljivo je prisutna u procesu medijske konstrukcije imidža koji se stalno potvrđuju u često surovoj medijsko-političkoj borbi. Pomenuti obrazac komunikacije direktno ili indirektno, potkopava svaki oblik racionalnog i tolerantnog dijaloga. Borba imidža koja preovlađuje u srpskom javno-političkom polju, svedočanstvo je o odusustvu stabilnog institucionalnog poretka zasnovanog na liberalno-demokratskim vrednostima, slaboj javno-političkoj kulturi primerenoj ovom tipu političkog poretka, kao i praksi koja u sferi medija i politike postupno briše i ukida zdravu konkurenciju ideja i političkih rešenja.

Svođenje medijsko-političkog života na borbu imidža lidera i partija relevantno se uzajamno posreduje sa duhom relativizacije svih ideološko-vrednosnih orijentacija. Ovaj specifični

oblik političkog redukcionizma stvara preduslove, ali i opravdava praksu neprincipijelnih i nepredvidivih političkih odluka.

U uslovima duha relativizacije koja počiva na medijsko-političkoj matrici dodeljenih uloga u društvenoj i političkoj debati, bilo kakva inovativna, emancipovana, modernizacijska i proevropska javna politika lako i efikasno može biti dovedena u pitanje, a svaki reformski potez neprihvaćen, stigmatizovan, opstruiran i praktično odbačen. Razume se, pomenuta duboko haotična i konfuzna medijsko-politička konstelacija omogućena je neuspešnom tranzicijom poslednjih petnaest godina, istorijsko-civilizacijskim sunovratom devedesetih, nasleđem komunizma, te skromnim liberalno-demokratskim tradicijama srpskog društva i države.

Opšti medijsko-politički okvir – slika glavnih političkih aktera u štampanim medijima

UVOD: POLITIKA KAO BORBA MEDIJSKIH SLIKA

Van ovih nespornih opštih faktora koju utiču na medijsku scenu, treba naglasiti da njen neposredno vidljiv karakter uobličavaju specifične teme, unutar kojih se i zahvaljujući kojima se, produkuje i kontinuirano obnavlja politički zaplet u odnosima vlasti i opozicije u štampanim medijima. Kao što je već rečeno, u kololetu složenih medijsko-političkih odnosa zanimljiv i relevantan status imaju uredničke kolumne i komentari u nedeljnicima. Uredničke kolumne svojevrsno su ogledalo pristupa, stavova i argumenta koji se u srpskom društvu formiraju apropos teških i otvorenih pitanja sa kojima se Srbija godinama i svakodnevno suočava.

U sklopu diskurzivne analize, ocrtaćemo opšti tematski okvir koji opisuje konstrukciju slika ili imidža ključnih političkih aktera u demokratskom procesu – vlasti i opozicije. Treba podvući da prikazivanje imidža političkih aktera predstavlja analizu određenih medijsko-političkih konstrukcija čiji smisao nije usko povezan sa pitanjem o njihovoj logičkoj konzistentnosti ili činjeničkoj utemeljenosti. Konstrukti medija i politike u javnom polju ovde se posmatraju sa stanovišta načina na koji nastaju, povoda zbog kojih nastaju i učinka koji pretenduju da ostvare. U tom kontekstu, treba reći da politika shvaćena kao igra „imidža,“ nije stvar tradicionalno shvaćenog pojma istine koji podrazumeva logičku konzistentnost stavova i njihovu korelaciju sa činjenicama, već je pre svega stvar propagande, njene moći da uverava u prihvatljivost ili neprihvatljivost određenih obrazaca političkog mišljenja i delanja. Stoga osvrt na konstrukciju slika glavnih aktera treba shvatiti isključivo u kontekstu dnevno-političkih i ideoloških sporenja.

U drugom analitičkom koraku, biće prikazana medijska interpretacija niza događaja koji su bili predmet učestalog medijskog interesovanja. Kroz stapanje opšteg tematskog okvira koji referiše na odnos između vlasti i opozicije, kao i uvid u različite interpretacije niza medijski relevantnih događaja, biće formulisano, faktički zasnovano i vrednosno obrazloženo uvid u složenu dinamiku političko-medijskih odnosa u Srbiji.

Slično drugim razvijenim demokratskim zemljama, i u Srbiji je prisutna podela na provladine i antivladine štampane medije i nedeljike. Uprkos diktursu o cenzuri i gušenju medijskih sloboda u Srbiji, postoji raznovrsnost tekstova, komentara i intervju u kojima različiti protagonisti političkog i javnog života otvoreno zauzimaju i brane svoje političke stavove. Ipak, postojanje minimalnih uslova za slobodu mišljenja i izražavanja, kao i pluralizam stavova koji se iz njih izvodi, ne otvara prostor za otvorenu kritičku i racionalno vođenu debatu. Umesto javnosti shvaćene prema modelu javnog uma, ili habermasovski rečeno „komunikacione zajednice“, kojom dominira „neprinudni autoritet argumenta“, srpski javni diskurs ima isključivo snažan polemički naboj. On je poligon za nadmetanje, u osnovi hermetičnih i uzajamno racionalno nesamerivih, političkih, ekonomskih i širih sociokulturnih koncepcija.

Treba istaći da uprkos institucionalnoj i javnomnjenjskoj dominaciji vlasti, pre svega premijera¹ nad opozicijom, u delu štampanih medija koji obuhvata kolumne, komentare i intervju, postoji neuporedivo veća zastupljenost takozvanog opozicionog i kritičkog izjašnjavanja prema vlasti. U ovom segmentu novinarskog posla, afirmativni stavovi prema vlasti daleko su manje prisutni od negativnih, što je potvrda teze o načelnom pluralitetu medijskog prostora. Štaviše, uporedna analiza domaćih nedeljnika pokazuje da ne postoji nijedan nedeljnik u kome je primećena artikulacija provladinog političkog stava. Podrška vladinim javnim politikama pojavljuje se fragmentarno u pojedinim nedeljnicima po različitim temama, ali nikako ne može biti reči o postojanju određenog nedeljnika koji intelektualno i medijski artikulise konkretnu politiku, niti učestvuje u konstituisanju pogleda na svet koji bazično podupire politiku vlasti. S druge strane, stanovišta koja baštini kritički deo javnosti u Srbiji imaju ne samo veće prisustvo, već i sveobuhvatniju, daleko razvijeniju vrednosno-političku poziciju.

Isto tako, može se primetiti da je iskazivanje kritičkog mišljenja prema vlasti generalno gledano na značajno višem profesionalnom nivou i da često deluje racionalno uverljivije. Ovaj stav ima podršku u novinarskim žanrovima koji se koriste u iskazivanju kritičkog, odnosno provladinog stanovišta. I dok provladin deo medija najčešće koristi izveštaj kao svoj obrazac komunikacije sa čitaocem, kritičari vladine politike koriste različite i profesionalno savršenije tehnike i forme komunikacije, kao što su članak, komentar, intervju. Takođe, kod provladinih kolumnista, diskurs afirmacije vlasti ima intelektualno jednostavniji, direktniji, novinarski manje savršen, ali propagandno uverljiviji efekat. Najčešći vid afirmacije provladine politike u kolumnama je model defeminacije protivnika na političkoj ili javnoj pozornici. Ipak, ova strategija pisanja ima svoj merljiv i uverljiv učinak na javno mnjenje. Sudeći po tendencijama u izjašnjavanju građana, pomenuti diskurs uspeva da održi pozitivnu identifikaciju sa ključnim akterom vladine politike, premijerom Aleksandrom Vučićem. U prilog izrečenoj tezi svakako su i odnosi snaga u biračkom telu koji ukazuju na ubedljivo preimućstvo vlasti. Ma koliko bila razvijena, opoziciono i kritičko stanovište u štampanim medijima nije dovoljna osnova za mobilizaciju biračkog tela.

1. „Sve, ne samo naše ankete, pokazuju nadmoć Aleksandra Vučića i SNS. To potvrđuju i svi lokalni izbori. Stranka ima permanentno iznad polovine opredeljenih birača.“ Srđan Bogosavljević, „Opozicija treba da se menja,“ *Novi Magazin*, br. 197, str. 19.

Tematski okvir opozicionog diskursa određen je dvema, međusobno i suštinski povezanim, temama :

1. diktatura najmoćnijeg političara u Srbiji Aleksandra Vučića
2. cenzura i gušenje medijskih sloboda.

Na ove dve teme nadovezuje se čitava lepeza osporavajućih stavova koji se protežu od teze o nekompetentnosti, preko teze o nejasnim spoljnostopolitičkim preferencama aktuelnog rukovodstva, sve do iskaza o unutrašnjoj nestabilnosti svojstvenoj ključnoj stranci vlasti jednako kao i vladajućoj koaliciji.

Tematski okvir za provladinu politiku, baziran je na dva spisateljsko-izveštačka motiva :

- 1) moralno-političkoj nedostojnosti opozicije i
- 2) potenciranju stava o političkoj legitimaciji vladine politike za šta se obilato koriste istraživanja javnog mnjenja koja u kontinuitetu reprodukuju stav o ubedljivoj podršci vlasti nad fragilnom i fragmentarizovanom opozicijom.

Slika vlasti – autoritarna, unutrašnje nestabilna, nekompetentna, lišena jasnog geopolitičkog orijentira

Slika vlasti u komentarima i kolumnama u srpskim nedeljnicima zapravo je slika Aleksandra Vučića, glavnog protagoniste politike aktuelne vlasti. Konstrukcija negativnog Vučićevog imidža je veoma detaljna i sveobuhvatna. Ona teži da ospori njegov pažljivo građen pozitivan imidž. Njegova odlučnost, energičnost i preduzimljivost prevode se u autoritarnost, netoleranciju i agresiju. Slika političara posvećenog rešavanju problema osporava se tezom o neostvarivosti njegovih ekonomskih i političkih projekata, a proevropsko opredeljenje „potkopava“ se tezom o autoritarnom obrascu vladanja.

Konture njegovog patriotskog i ponekad proruskog stava tumače se dvojako: kao recidiv radikalske prošlosti ili kao oblik medijske manipulacije koja omogućava kontakt sa nekadašnjim, radikalno nacionalističkim, ali i uzorno disciplinovanim delom biračkog tela sa izrazitom sklonošću da sledi vođu. Osim toga, Vučićeva lična sklonost ka polemici u javnim nastupima, osporava se stavom o izostanku tolerancije u diskursu i nedovoljno demokratskom temperamentu koji navodno podstiče na brutalizaciju javno-političkog polja.

Kritičari premijera potkrepljuju stav o nedostatku demokratičnosti dodatno i izrazitom emocionalnom reakcijom koja neretko dolazi od strane premijera, kao osvrt na navode političkih suparnika. Na Vučićev psihološki profil i medijsko-političko držanje, nadovezuje se i njegova navodna sklonost ka stalnom proizvođenju neprijatelja i njihovoj kontinuiranoj i intenzivnoj stigmatizaciji. Posebno mesto u političkim i javnim debatama poslednjih meseci zauzima polemika o cenzuri i gušenju slobode medija. Osnovni cilj ovako koncipirane konstrukcije negativnog imidža Aleksandra Vučića je da prikaže iracionalni karakter njegove ličnosti i vlasti. „Vučićeva vlast je lična vlast koje svako normalan treba da se plaši.“²

2. Olja Bečković, „Svako razuman treba da ga se plaši“, intervju sa Tamarom Skrozom, *Vreme*, br. 1253.

Vreme, 26. februar 2015.

Vučićev portret u opozicionim medijima odgovara slici hirovitog diktatora koji sredstvima medijskog „terora“ i manipulacije upravlja zemljom.³ Ovakva projekcija njegove slike u medijskom prostoru opstaje uprkos svim poznatim i relevantnim činjenicama. Dakle, bez obzira na političku evoluciju od radikalnog nacionaliste ka evropski opredeljenom političaru umereno konzervativnih uverenja, slika o Vučiću je portret o autoritarcu koji je, vešto koristeći medije, navodno profitirao od neuspešno sprovedene tranzicije.

Saga o Vučićevoj diktatorskoj vlasti uklopljena je u širu, krajnje pesimističku sliku aktuelnog istorijskog trenutka srpskog društva i države. Tok istorijskog kretanja ima sebi svojstvenu dijalektiku koju je u novogodišnjem broju *NIN*-a prikazao prof. dr Miodrag Zec, govoreći o 2014. godini Vučićevog političkog uspona: „Za mene je ovo jedna u nizu godina izmicanja dna. Ovo je softver neprekidnog izmicanja dna, a istovremeno odmicanja te bolje budućnosti. To je kao u religiji, desiće se jedanput raj, ali niko ne žuri da stigne tamo jer zna da je to ipak iluzija. To je cela doktrina. I ta iluzija funkcioniše, a političari slede instinkte i govore ono što mi hoćemo da čujemo. Iluzija je njihov politički proizvodi. Mi smo u kontinuitetu propadanja.“⁴

U pesimistički shvaćenom okviru istorijskog razvitka i sivilu aktuelnog trenutka, teza o autoritarnosti režima deluje ubedljivo sa stanovišta pretpostavljenog liberalno-demokratskog diskursa. Stoga je neophodno utvrditi da li se u Srbiji radi o pogrešnom političkom kursu i praksi, tačnije da li je, i ako jeste u kojoj je meri, na sceni antidemokratski i autoritarni oblik vladavine.

Da Aleksandar Vučić predstavlja autoritarnog političara koji praksu vladanja shvata kao izraz lične samovolje, svedoči i prof. dr Vesna Rakić – Vodinelić u intervjuu nedeljniku *NIN* naslovljenom: „Premijer ne trpi kontrolu“: „Ja sam potpuno uverena da premijer Vučić u teorijskom smislu jako dobro zna šta je demokratija, šta je vladavina prava, zna koji su to mehanizmi. Ali kao političar on jednostavno smatra da ne treba da upotrebi to znanje, da ne treba da se podvrgne ičijoj kontroli, da ne treba da vodi računa o vladavini prava zato što je video da na drugi način, radeći mimo institucija pravne države, jako dobro prolazi.“⁵

Vučićeva autoritarna praksa vladavine nije nikakva samonikla tvorevina, već se ona nadovezuje na trasirani vladalački obrazac ustanovljen u prošlosti koji počinje sa kraljem Aleksandrom Karađorđevićem, a proteže se na Josipa Broza i Slobodana Miloševića: „Mi smo u našoj istoriji imali više onih koji se autokratski ili diktatorski postavljaju, počev od kralja Aleksandra preko Tita, Miloševića pa evo do današnjih dana.“⁶

Motiv autoritarnosti ili diktature pojavljuje se u mnoštvu natpisa, od kojih bi trebalo navesti još nekoliko, ne bi li se posredstvom njih faktički potvrdila osnovna teza o konstrukciji imidža Aleksandra Vučića kao političkog aktera lišenog demokratskih obzira. U tom smislu, uputan je osvrt na intervju novinarku Bojane Lekić u listu *Vreme* od 5.02.2015.

3. Svetislav Basara, „Menadžment emocija“, *NIN*, 1.01.2015.

4. Miodrag Zec, „Došli smo taman gde smo pošli“, razgovor Vojislavom Žanetićem i Ante Tomićem, *NIN*, br. 3340, str. 8

5. Vesna Rakić Vodinelić, intervju „Premijer ne trpi kontrolu“, *NIN*, br. 3345, str. 18

6. Isto, str. 19

U razgovoru za nedeljnik *Vreme* koji nosi naslov „Strah vlada Srbijom“, Bojana Lekić eksplicitno tvrdi da je praksa vladanja u Srbiji takva, da postoji nesumnjiva težnja ka koncentraciji celoukupne vlasti u jednoj ličnosti, čime se *de facto* suspenduju ustavni poredak koji počiva na načelu podele i ravnoteže tri organa vlasti: „Opasna je koncentracija moći u rukama jedne osobe kako god da se ona zove. Kada se u rukama jednog čoveka nađe tolika moć, a oni koji imaju obavezu da to kontrolišu, nemaju želju da svoju obavezu ispune – to je opasna stvar.“⁷

Konstrukcija Vučićevog negativnog imidža postiže se i stavom o njegovoj suštinski antievropskoj politici na unutrašnjem planu. Vučićevo antievropejstvo ne ogleda se u odustajanju od geopolitičkog opredeljenja ka EU, već se vezuje za nedostatak slobode mišljenja i izražavanja, tačnije postojanje nezavisnih i slobodnih medija. Zastupnik ove teze je dr Vladimir Pavićević, docent Fakulteta političkih nauka i narodni poslanik opozicione Nove Stranke u Skupštini Srbije.

U razgovoru za nedeljnik *Novi Magazin*, dr Pavićević tvrdi: „...tačno je da Vučić formalno uvek saopštava da mesto Srbije jeste u Evropskoj uniji, ali sve što se dešava na unutrašnjem planu u Srbiji suprotno je tom proklamovanom cilju. Evropska ideja, naime, počiva na izvesnim principima: da u državi imamo obezbeđenu vladavinu prava, slobodu izražavanja, slobodu medija, jednu vrstu snažnog političkog pluralizma, a mi u Srbiji imamo sve suprotno tome. Umesto vladavine prava imamo vladavinu čoveka.“⁸

U prilog tezi da je Vučić antievropski nastrojen, Pavićević navodi tezu o brutalizaciji medija i skupštinskih debata. U obe važne sfere političkog života, Pavićević ne vidi nikakav pomak. Štaviše, Vučić je ostao isti Vučić iz devedesetih, kada je ostrim jezikom preispitivao i optuživao svakog u osnovi politički spornog neistomišljenika. Brutalizacija figurira i kao verbalna i delatna, imajući u vidu incidente koji su se dogodili na lokalnim izborima u Srbiji.

Na verbalnom planu brutalizacija se prepoznaje kroz tretman političkog protivnika kao neprijatelja, dok se brutalizacija u domenu stranačke politike ogleda u primeni nasilja u izbornim utakmicama širom Srbije: „Skoro da nema govora poslanika Napredne stranke, a da oni svaku kritiku koja dolazi iz opozicije ne pokušaju da predstave kao neku vrstu mržnje. Mržnja je deo odnosa između neprijatelja. Za ove dve i po godine naprednjačka vlast je strašno unazadila našu državu, mislim da oni rade na jednoj vrsti brutalizacije našeg društva. Brutalizacija društva znači da se nasilje sada posmatra kao legitimno sredstvo onda kada se proceni da je zgodno. To se desilo u Mionici kada je kandidat Demokratske stranke za predsednika opštine na dan izbora pretučen.“⁹

Doprinos konstrukciji negativnog imidža Aleksandra Vučića i Vlade Srbije u javnom mnjenju Srbiji dao je i sociolog dr Jovo Bakić. Pored već navedenog stava o autoritarnosti Vučićeve vladavine, Bakić uvodi i neke nove, moralno i politički sporne karakteristike politike Vlade Srbije, poput

7. Bojana Lekić, „Strah se širi društvom“, intervju sa Tamarom Skrozom, *Vreme*, br. 1257, str. 13

8. Vladimir Pavićević, „Vučić izaziva incidente“, intervju sa Mijatom Lakićevićem, *Novi Magazin*, br. 194.

9. Isto

podređenosti srpske ekonomije interesima kapitalističke oligarhije oličene u MMF i Svetskoj banci: „vladar koji je srećan da bespogovorno sluša naloge iz centra kapitalističkog svetskog sistema.“¹⁰

Još jedan motiv Vučićevih kritičara je navodno svođenje politike isključivo na efektno medijsko obraćanje javnosti: „Permanentna kampanja i propaganda sasvim su primerene autoritarnom stilu vladavine... Politika vlade pretvorena je u stalne odnose s javnošću, tu nema ni ideologije ni ozbiljne politike, već isključivo propagande jedne ličnosti posredstvom poslušnih sredstava masovnog opštenja... Potrebno je savladati veštinu ubeđivanja da je laž u stvari istina. Narod treba da prihvati sve mere koje se protiv njega donose bez roptanja i s poverenjem u genijalnog predsednika vlade, koji ubeđuje da je to sve, zapravo, za dobro naroda.“¹¹

Uz pomenute motive u svojoj kritici vlasti, Bakić ukazuje na spornost teze o političkoj legitimaciji vlasti: „Kad je reč o podršci Aleksandru Vučiću, nije ona tolika kako se obično misli. Reč je otprilike o četvrtini punoletnog građanstva. A zašto? Zato što je oko polovine građana razočarano i ne podržava nikoga. Ubijeni su u pojam i još nisu došli u ono stanje razdraženosti kada moraju da se angažuju protiv vlasti.“¹²

Aktuelnoj vlasti Bakić zamera princip negativne selekcije u kadriranju u državnim organima i javnim preduzećima. Reč je, kako smatra Bakić, o principu izbora moralno i stručno spornih ljudi koji su lako predmet ucene i zastrašivanja. Kadriranje je kombinacija lojalnosti, moralne nesavršenosti izabranih funkcionera i manipulacije vlasti. Rodno mesto njihove lojalnosti premijeru i SNS-u je njihova moralna nesavršenost, tačnije strah da će ona izaći na svetlo dana: „Aleksandar Vučić verovatno najbolje zna kojim i kakvim je ljudima okružen. Ti su ljudi najčešće vrlo ograničenih sposobnosti i sumnjivih moralnih kvaliteta. Neretko su neki od njih upadali u prošlosti u problematične, na ivici kriminala ili u kriminalne radnje.“¹³

Teza o brutalizaciji političko-javnog polja, kao jednoj od manifestacija autoritarne ili diktatorske politike Aleksandra Vučića, posebno je razvijena posredstvom tvrdjenja o „stalnom proizvodjenju neprijatelja.“ Teza o proizvođenju neprijatelja pripada obliku kritičkog diskursa prema vlasti koji spaja dva motiva: prvi, teorijski, tiče se shvatanja autoritarnog poretka koji stalno generiše neprijatelje i kroz nasilje uspostavlja i održava vlast. Pomenuti motiv je dugo vremena korišćen za kritičko preispitivanje totalitarnih i autoritarnih poredaka tokom XX veka. Tada se kolektivističkim režimima neslobode i nasilja, protivstavljao poredak slobode i demokratije.

Drugi motiv se vezuje za priču o stvaranju neprijatelja u političkom polju i lokalnog je karaktera, to jest odnosi se na navodno reaktiviranje Vučićeve prave radikalske prirode

koja ostaje nepromenjena, uprkos demokratskoj fasadi i evropskoj retorici. Štaviše, da bi se postigao željeni motivacioni efekat na protivnike politike devedesetih, Vučić se u delu štampanih i elektronskih medija poistovećuje sa Slobodanom Miloševićem.

„Mesto susreta“ pomenutih motiva jeste tematski broj nedeljnika *Vreme* od 5.02.2015 godine. Na naslovnoj strani nedeljnika nalazi se slika poternice na kojoj su prikazani, prema Vučiću kritički nastrojeni, učesnici političkog i javnog života (biznismen Miroslav Mišković, voditeljka Olja Bečković, zaštitnik građana Saša Janković, predstavnik OEBS-a za štampu Dunja Mijatović, predstavnik EU u Beogradu Majkl Devenport i drugi).

Glavni tekst u pomenutom broju nedeljnika *Vreme* naslovljen je: „Proizvodnja neprijatelja“ autora Momira Turudića. Osnovna teza teksta je da se Vučićev mehanizam vladavine sastoji od stalne proizvodnje neprijatelja. Štaviše, proizvodnja neprijatelja je jedini i isključivi mehanizam Vučićeve vladavine, ustvrdiće Turudić: „...svako [je] mogao da pita zašto od svakog pitanja ili najmanje kritike Vučić i sledbenici prave toliku dramu. Odgovor leži u samoj osnovi tehnologije Vučićeve vlasti. Nije izmišljanje neprijatelja radi ostvarivanja ciljeva njegov izum, istorija je toga prepuna nisu na to imuna ni mnogo uređenija, razvijenija i bogatija društva. U skorije vreme, dovoljno je setiti se kako su SAD posle pada komunizma u panici počele da traže novog arhineprijatelja (i našle ga u terorizmu), eno Erdogana i Orbana kako se bore sa pravim i izmišljenim utvarama. Razlika je, međutim, što je u pomenutim društvima proizvodnja neprijatelja samo jedno od sredstava vlasti, koja svojim građanima ima da ponudi i nešto drugo. Kod Vučića, ničeg drugog nema, pa je jedino adekvatno poređenje ono sa ovih prostora sa Miloševićevom vladavinom. I on je imao ogromnu podršku naroda, i njemu su poslanici ustajali i aplaudirali kada je ulazio u Skupštinu, stepen poltronstva njegovih saradnika bio je takođe degutant, imao je mitinge podrške, mnogi su tvrdili da ko ne voli Miloševića ne voli ni Srbiju, ali sve se ipak neslavno završilo.“¹⁴

Slika autoritarne prakse vladanja koja se bazira na samovolji vladara, dopunjena je u štampanim medijima dvojako: naracijom o izostanku velikih rezultata Vlade ili proizvođenjem neprijatelja. Sudeći po ovoj medijsko-političkoj optici, vlast prirodno teži da uvede cenzuru u medije. Razlog je očigledan: neprijatelje iz javnog prostora treba na različite načine eliminisati, posredstvom isključivanja iz medijske sfere ili minimalizacijom njihovog uticaja odnosno stalnom stigmatizacijom od strane politički podobnih medija.

Priča o cenzuri uklapa se u širi portet Vučića u medijskom prostoru Srbije. Ona je donekle inicirana polemikama Vučića sa istraživačkom mrežom BIRN, poverenikom za zaštitu građana Sašom Jankovićem, predstavnicom za štampu OEBS-a Dunjom Mijatović, portparolkom Evropske komisije Majom Kocijančić, te ambasadorom EU u Beogradu, Majklom Devenportom. Ovu temu obrađivalo je više medija, premda je najreprezentativniji pristup ovoj temi u nedeljniku *Vreme* od 26.02.2015.

Pre pristupa analizi sadržaja teksta u ovom nedeljniku, potrebno je prethodno skrenuti pažnju na izjavu evropskog komesara za južno susedstvo, austrijskog diplomate Johanesa Hana. On

10. Jovo Bakić, „O Bleru, lažima i premijerovim slugama,“ intervju sa Zorom Drčelić, *Vreme*, br. 1263, str. 14

11. Isto, str. 14-15.

12. Isto

13. Isto

14. Momir Turudić, „Proizvodnja neprijatelja,“ *Vreme*, br. 1257, str. 6-7

je, povodom iznetih tvrdnji o prisustvu cenzure u medijima u Srbiji, izjavio sledeće “Potrebni su dokazi za kršenje slobode medija u Srbiji. Glasine nisu dovoljne.”

Nakon Hanove izjave, kritičari Vučićeve vlade su pokušali da obnove i učine uverljivijim diskurs o gušenju medijskih sloboda. Strategiju ubeđivanja čitalaca, već pomenuti nedeljnik *Vreme* započeo je sugestivnom naslovnom stranom. Reč je o kombinaciji ilustracije i fotografije. Na središtu stranice nalazi se uramljena fotografija srpskog premijera Aleksandra Vučića, dok je na ostatku naslovne strane ilustracija tamnoplavičastog zida na kome su kao na školskoj tabli, popisani i prekriveni svi Vučićevi suparnici po pitanju slobode misli i izražavanja: Evropska komisija, *Vreme*, *Utisak nedelje*, Balkanska istraživačka novinarska mreža (BIRN). Aluzija na Hanovu izjavu je jasna. On je podržao Vučića u sukobu sa „braniocima“ slobode mišljenja i izražavanja. Dakle, sugerise se da je Hanov stav neprihvatljiv te se nameće potreba za pobijanjem njegovih navoda.

Glavni tekst u pomenutom broju nedeljnika *Vreme*, koji potpisuje Tamara Skroza posvećen je temi cenzure i dikature i nosi naslov „Cenzura ili dikatura“. Cilj uredništva i autora je da, uprkos stavu Johanesa Hana, nedvosmisleno dokažu da u Srbiji postoji neskrivena cenzura. Tekst novinarkе je kombinacija samostalne analitičke i kritičko-interpretativne obrade teme i dijaloga sa kredibilnim sagovornicima. Autorka počinje namerom da pitanje cenzure u Srbiji razreši pozivanjem na konvencionalne akademske definicije ovog pojma. Nakon njihovog izlaganja, ona konstatuje da one ne korespondiraju sa trenutnim činjenicama: “Ako se pozabavimo literaturom, čini se da je pojam cenzure postavljen prilično strogo: po nekim autorima, ona je ‘kontrola informacija i ideja koje se pojavljuju u društvu,’ dok je neki objašnjavaju ‘ugrožavanje slobode govora, javne diskusije i protoka štetnih, osetljivih, politički nekorektnih informacija, ili informacija koje vlast smatra neprikladnim.’ Pošteno govoreći, ono što se u Srbiji događa zaista nije u potpunosti nalik na totalnu kontrolu.”¹⁵

Štaviše i sagovornik Tamara Skroze, iskusni novinar i urednik brojnih glasila Slaviša Lekić, primećuje da ne postoji klasična cenzura nalik onoj u socijalizmu. Cenzura, danas nije “preventivna, ni suspenzivna cenzura koje su praktikovane u vreme ‘socijalizma s ljudskim likom.’ Na delu su elegantna, suptilna suspenzija drugačijeg mišljenja i niz tajnih mera, procedura i protokola koji su od redakcija napravili PR agencije u službi Aleksandra Vučića. Dakle ne Srbije, Vlade Srbije, vlasti u Srbiji ili vladajuće SNS, već strogo – Vučića! Kad bih hteo da budem grub, rekao bih da je na delu asanacija medija ali ne bih da tako bezazleni termin zloupotrebljavam u dnevopolitičke svrhe.”¹⁶

Budući da se na osnovu konvencionalne naučne definicije nije mogla dokazati cenzura, autorka teksta Tamara Skroza je predložila preimenovanje pojma cenzure u pojam manipulacije: „ako sve ovo nazovemo političkom medijskom manipulacijom, čini se da nam teorija ide naruku.”¹⁷ Uz navedeno, autorka je argumentativnu prazninu, smisljeno „popunila“ pozivanjem na logičku

15. Tamara Skroza, „Diktatura ili cenzura“, *Vreme*, br. 1260, str. 4

16. Isto, str. 4

17. Isto, str. 5

neodrživu, ali vanredno sugestivnu izjavu Kristijana Mira, iz organizacije „Reporteri bez granica“: „Cenzura nije direktna. Ona nije ni transparentna, ali je lako dokazivo da postoji.”¹⁸

Štampani mediji koji konstruišu sliku o Vučiću kao autokrati koji cenzuriše i manipuliše medijima, postavili su i pitanje zbog čega EU šalje kontradiktorne poruke o stanju demokratije i ljudskih prava u Srbiji. Odgovor je brzo i lako nađen. Zbog dominantne spoljopolitičke orijentacije vlasti - težnje ka EU. Pre svega i iznad svega, zbog prihvatanja i sprovođenja Briselskog sporazuma koji treba da uredi odnose Srbije i Kosova.

Ovo shvatanje odnosa EU i premijera Aleksandra Vučića, sažeto je u rečima poznate novinarkе Olje Bečković, autorkе kultne emisije *Utisak nedelje*: “Iza ovoga stoji cela Evropska unija. Oni su mu dali zeleni karton za ovo. Završi zadatak koji smo ti postavili, a ti znaš da to ne možeš da završiš s otvorenom javnošću u svojoj zemlji. Prema tome, slobodno ‘podavi te piliće.’ obavi to, daj nama to Kosovo i sve ostalo što tvrdiš da ne daš. Za godinu-dve, oni će opet da se pojave i da kažu: ‘A, diktator!’, pa će onda i da ga sruše. A ovo sada oni, kao, ne vide, ne znaju, nisu primetili.”¹⁹ Konkretno, prema ovoj tvrdnji, Vučićeva spremnost da sarađuje sa Zapadom oko Kosova, otvorila je prostor za sprovođenje antidemokratske i antiliberalne prakse kako u institucijama sistema i političkom životu, tako i medijskoj sferi.

Stavovi o političkom poretku i cenzuri medija, kakve srećemo u kolumnama i intervjuima novinara i javnih ličnosti, relevantno se podudaraju sa stavovima koje u javnosti iznose pripadnici opozicionih stranaka, pre svega Demokratske stranke i Socijaldemokratske stranke. Ova sličnost je upadljiva i direktna. Ona vodi u pravcu afirmacije početne teze o duhu endemske podele koji je prisutan u javno-političkom polju u kome se neprekidno ponavlja sukob dijametralno sukobljenih koncepcija i stanovišta.

U intervju nedeljniku *Vreme*, lider DS-a Bojan Pajtić, više puta ističe već pomenute stavove urednika, komentatora i pripadnika naučne i umetničke elite koji su kritički nastrojeni prema sadašnjoj vlasti. Diktatura, cenzura, antievrepejstvo, brutalizacija javno-političkog polja, celoukupna široka lepeza spornih tema dobija razradu u Pajtićevoj političkoj optici. Shvatanje političkog suparnika kao neprijatelja, što je teza jednog od navođenih tekstova, dobija svoju punu podršku u Pajtićevom stavu o tretmanu opozicije u političkom životu Srbije. Stav o netrpeljivosti prema pristalicama opozicije, posebno prema članovima Demokratske stranke, Pajtić jasno navodi i u svom intervju za nedeljnik *Vreme* u februaru 2015. godine: „dok si član DS-a crnji si od samog đavola, psihopata, umobolnik, homoseksualac, izdajnik...”²⁰

Lider Demokratske stranke negira svaku mogućnost Vučićeve transformacije jednako kao i stranke koju vodi i eksplicitno tvrdi: „U realnom životu, SNS kaže da je za pravnu državu, pa izlože zaštitnika građana medijskom, javnom linču zato što radi svoj posao, ili instrumentalizuju

18. Isto, str. 5

19. Olja Bečković, „Svako razuman treba da ga se plaši“, intervju sa Tamarom Skrozom, *Vreme*, br. 1253.

20. Bojan Pajtić, „Svaki dan živimo Dan mrmota“, intervju sa Zorom Drčelić, *Vreme*, br. 1258, str. 16

pravosuđe za proganjanje opozicije, najavljuju demokratsku državu, kao opšte mesto, a pritom monopolisu medije i gotovo je nemoguće ako ste opozicija da se pojavite bilo gde, ili izjave budu istrgnute iz konteksta ili ste u negativnom kontekstu, pričaju o demokratskoj državi a tuku političke neistomišljenike, pričaju o socijalno odgovornoj državi, a onda preko leđa srednjeg sloja, najproduktivnijeg dela stanovništva, smanjuju plate, smanjuju penzije, a taj efekat neće dovesti na kraju do punjenja budžeta, nego do dalje devastacije onih od kojih se očekuje da državu menjaju. Dakle, SNS se samo deklarativno drži tih teza, radi se, u suštini, o restauraciji istog modela vladanja koji smo imali devedesetih godina. Ova vlast je napravila krupne faulove ne samo u taktičkim odnosima sa drugim državama nego i u odnosu na evropske vrednosti. Od poslanika Evropskog parlamenta i članova Evropske komisije tražio sam da se otvore pregovori što pre u tačkama 23 i 24 koje se odnose na vladavinu prava, slobodu medija, ljudska prava..."²¹

U intervju datom nedeljniku *Nedeljnik*, lider SDS, Boris Tadić osporava Vučićevu vlast sa stanovišta nekompetentnosti kadrova koji vrše važne državne poslova, ali i polazeći od stava da vlada hoće da vrši vlast bez institucionalne kontrole i bilo kakve kritike u javnosti. Ove zamerke za Tadića su nesumnjive: „Ako pod Vučićevom ubeđivačkom moći podrazumevate da je uspeo da ubedi najnevalitetnije kadrove da uđu u politiku, za to nije potrebna nikakva posebna moć. Nekompetentni kadrovi su danas jedan od Vučićevih najvećih problema..."²² Isto tako, Vučićeva vlast je primer nekompetencije i nesklonosti ka prihvatanju kontrole. Slučaj sa ombudsmanom pokazuje ozbiljan problem u najavi, jer vlast pokazuje tendenciju uspostavljanja sistema upravljanja bez ikakve kritike i pokazuje da ne razume sistem kontrole vlasti, a kroz reakcije Vlade i njenih predstavnika vidimo da oni ne razumeju koncept demokratske države."²³

Sledeći važan aspekt u slici vlasti u javnosti jeste njena unutrašnja nestabilnost i krhkost. Ova politička naracija prikazana je u nizu štampanih medija. Insistira se na polemikama između lidera SNS-a Aleksandra Vučića i lidera SPS-a Ivice Dačića, te sporenjima između ministarke Zorane Mihajlović i predsednika Tomislava Nikolića i njegovog kabineta. Ova tema je prisutna u prvom tromesečju tekuće godine, ali je zapravo inicirana još od promene vlasti 2012. godine. Cilj ovih natpisa nije samo da informišu javnost o stanju stvari u vlasti i odnosima između koalicionih partnera, već i da duh sukoba i političke smutnje još više podstaknu. Tako se stvara efekat unutrašnje nestabilnosti vlade, stalnih razdora i podela, koje su posledica želje političkih aktera da akumuliraju sve veću količinu moći. Slika unutrašnjeg sukoba krnji ugled lidera vladajuće koalicije, pokazuje krhki karakter političkih dogovora, ali i aktualizuje priče o mogućim promenama kursa državne politike. Ovo poslednje posebno važi za navodni ili stvarni rivalitet između premijera i predsednika. Fokus u ovoj, prema pisanju medija, latentnoj polemici je na navodnom Vučićevom proevropskom opredeljenju koje je u sukobu sa Nikolićevim rusofilstvom. U svetlu složenih okolnosti vezanih za geopolitički položaj Srbije i pravce njene spoljnopoličke orijentacije, postaje jasno da sukob Nikolić-Vučić ne destabilizuje samo vlast u kojoj dominira SNS, već potencijalno može promeniti kurs spoljne

politike. Utoliko sporenja na relaciji Vlada – Predsednik, tačnije ministri – kabinet Predsednika, otvaraju prostor za različite kritike i spekulacije o karakteru spoljnopoličke aktivnosti Srbije u bližoj i daljoj budućnost. Pitanje o istinskoj evropskoj orijentaciji u senci je mogućeg političkog preokreta iniciranog od strane Nikolića. Spoljna politika ostaje u vakuumu između deklarativnih opredeljenja za EU i izjava o lojalnosti Rusiji. Otvorenost prema svim opcijama čini Vučića fragilnim prema prigovoru nedoslednosti u evropskoj politici, kao što i otvara manevarski prostor za kritiku sa konzervativno-nacionalističkog i proruskog stanovišta.

Upravo u pomenutom kontekstu treba primetiti da je konstrukcija negativnog imidža Vlade Srbije i njenog prvog čoveka vezana i za spoljnopoličku orijentaciju. Reč je natpisima u nedeljniku *Pečat*. Ovaj nedeljnik antizapadne, proruske, antikapitalističke i tvrde nacionalističke orijentacije, afirmiše sliku sveta koja reprodukuje političke, društvene, vrednosne i istorijske matrice koji karakterišu Srbiju s početka devedesetih, tačnije Srbije Slobodana Miloševića. Za razliku od evroreformski senzibilisanih medija, kao što su *Vreme*, *NIN*, *Novi Magazin* i *Nedeljnik*, koji u manjem ili većem obimu objavljuju kritičke natpise o unutrašnjoj politici i ekonomiji, *Pečat* dovodi u pitanje evropsku orijentaciju Vlade Srbije, ali bez direktne reference na Aleksandra Vučića. Štaviše, Vučiću se u formi dobronamernih saveta sugerise otklon od prozapadne politike i geopolitički okret Rusiji i Kini, te ostalim članicama BRIKS-a.

U isti mah, *Pečat* vodi latentnu propagandističku polemiku sa svim pripadnicima opozicije u javnom životu Srbije ili ličnostima koje su deo sistema, ali se kritički osvrću na rad Vlade i premijera, kao što je, na primer, poverenik za zaštitu građana Saša Janković. Isto tako, ovaj nedeljnik radikalno kritički piše o moralnim, političkim i ekonomskim propustima koji su kao epilog imali neuspeh tranzicije.

Pečat stigmatizuje petokotobarsku političku elitu uvek i svuda, ali i proevropsku sliku sveta. Za Vučića, on je koristan na nivou oštih polemikama među elitama. S druge strane, on detaljno i sistematski ruši evropsku orijentaciju Vlade Srbije, oživljava stereotipe prema narodima i državama u regionu, radikalno distancira Srbiju od NATO-a i SAD, prizivajući uključivanje Srbije u savez sa Rusijom na strogo militantnim, antikapitalističkim, pravoslavno-konzervativnim tradicijama.

Pogled na svet koji jasno potkopava ne samo Vučićev, već uopšte, čitav evropski kurs u Srbiji, nedeljnik *Pečat* demonstrira u tekstu „2015“, autora Nikole Vrzića. U ovom tekstu koketira se sa idejom radikalnog slabljenja američkog i evropskog uticaja u svim aspektima, od političko-ekonomskog do geostrateškog, i razrađuje scenario nužnog odustajanja od integracija u EU, tržišnih reformi vođenih po savetima MMF-a i vođenja racionalne regionalne politike: „Poodavno nismo osvanuli u jednoj novoj godini koju su, kao ovu, 2015, dočekale tolike najave velikog svetskog prevrata. Potencijala za kraj (malignog) američkog svetskog poretka, sa kojim smo se, inače, u poslednjih četvrt veka već sasvim saživeli kao sa nužnim zlom, u svakom slučaju danas ima više nego, pa, ikada otkad je ovakav svetski poredak i uspostavljen.“²⁴

U susret neizbežnoj, špenglerovski rečeno, propasti Zapada, valja se okrenuti ka savezništvu sa Rusijom i Kinom, posmatrati debakl evropske ekonomije, slabljenje američkog uticaja na

21. Isto, str. 12

22. Boris Tadić, „Moj obračun sa svima“, intervju sa Veljkom Lalićem i Nenadom Čalukovićem, *Nedeljnik*, 5.02.2015, str. 29

23. Isto, str. 32

24. Nikola Vrzić, „2015“, *Pečat*, br. 351, str. 9

globalnoj areni, i razume se, odustati od liberalno-demokratskog poretka i tržišne ekonomije. U tom kontekstu, autor koristi sledeće retoričke figure: „smrt posleratnog sveta Breton Vudsa“, „sлом njujorške berze“, „istorijski minimum vrednosti na kojoj je evro...“ „Avangardni“, i u osnovi prevratnički, antizapadni politički stav, s druge strane, formuliše sijaset nevolja proevropskim snagama, budući da koketira sa duhom frustracija ratovima iz devedesetih, ekonomskom krizom, fragilnim nacionalnim identitetom, duhovnoj bliskosti sa Rusijom i krizom EU.

Razume se, čitav smisao analize, ima zanimljiv unutrašnji politički kontekst, koji se tiče stvarnih ili navodnih tenzija unutar najjače stranke vlasti – SNS-a. U tom kontekstu, Vučiću se daje savet da odbaci proevropsko krilo stranke i okrene se ka nacionalno-konzervativnom i proruskom jezgru, ne bi li usmerio državno kormilo ka sigurnoj „luci spasa“ gde nas čeka bratski zagrljaj Putinove Rusije i zainteresovani i moćni partner sa dalekog Istoka, komunistička Kina: „Kako je mogućnost dvorskog puča unutar SNS-a manja od minimalne, u slučaju ovakvog razvoja događaja (žešći pritisci, opiranje tim pritiscima) ne treba sasvim odbaciti ni mogućnost da se, pošto je psihološki temeljno prostudiran, u šta ne treba sumnjati, Aleksandar Vučić na neki način natera da odstupi sam. Ako bismo morali da se kladimo, kladimo se da bi arhitekta njegovog prinudnog dobrovoljnog silaska sa vlasti u Zorani Mihajlović, potpredsednici Vlade i članici Predsedništva SNS-a, videli Vučićevog poželjnog naslednika. S druge strane, međutim, Aleksandar Vučić iza sebe ima podršku – ne ulazimo sad u njene razloge – kakvu jedan srpski lider odavno nije imao, a uz to ima i manevarskog prostora da ne pristane na zapadne ucene i pritiske kakvog, takodje, jedan srpski lider odavno nije imao. A to nas dovodi do raspleta globalnih događanja koji će na nas neminovno, a možda i nemilosrdno uticati.“

Politička optika koja insistira na pomenutim stavovima indirektno postavlja konture za izgradnju negativnog imidža premijera Srbije i Vlade Srbije kao proevropski orijentisanog i demokratski legitimnog subjekta. *Pečatova* antievropska agenda jedna je od brojnih matrica u javnosti koja uspostavlja poželjene intelektualne i političke koordinate za relativizaciju evropskog puta Srbije. Štaviše, fokusirajući se na anti-EU pogled na svet, politička optika ovog lista svaki korak u pravcu evropskih integracija posmatra kao intelektualno sporan, politički pogrešan i istorijski zastareo, budući da sudbinski sledi apokalipsa Zapada. Dosledno usvajanje *Pečatove* političko-ekonomske logike Vladu Srbije situira u vrednosno negativni kontekst, koji je razrađen podjednako detaljno i precizno kao i kritika koja koristi motive liberalno-demokratskog diskursa. Stoga, iako se Vučić eksplicitno ne napada, njegove intencije da Srbiju reformiše i približi porodici civilizovanih zapadnih naroda uvek su sporne. U svakom aspektu, od politike i ekonomije, preko bezbednosti, kulture i obrazovanja.

Pečat, 9. januar 2015

Slika opozicije u medijima – bez moralnog integriteta i podrške građanstva

Kritičko preispitivanje politike Vlade Srbije daleko je više zastupljeno u kolumnama, komenatarima i intervjuima u relevantnim srpskim štampanim medijima, posebno nedeljnicima. Kao što je ukazano, postoji prevlast kritičkog pisanja o Vladi po tematskom sadržaju, načinu obrade i zaključcima koje, što direktno, što indirektno, sugerišu novinari i saradnici nedeljnika u svojim uredničkim kolumnama i autorskim tekstovima. Ipak, opozicija kao akter takođe ima svoju sliku u javnosti Srbije. U intervjuima opozicionih lidera u poslednja tri meseca, opozicija se predstavlja kao politički subjekat spreman za borbu sa daleko nadmoćnijom vladajućom koalicijom, posebno SNS-om i njenim liderom Aleksandrom Vučićem. Diskurs opozicionih lidera je u velikoj meri kritičan prema svakom potezu vlasti, a u isto vreme i preispitujući prema sopstvenoj nedavnoj prošlosti. Načelno gledano, u oba ova aspekta, postoji razumljiva neravnoteža. Opozicioni političari mnogo ređe govore o sopstvenim konceptijskim propustima i pogrešnim političkim odlukama, nego što kritikuju aktuelne poteze vlasti. Budući da su nedeljnici u Srbiji značajno kritički nastrojani prema vlasti, ne postoje kritička prevrednovanja sadašnjeg stanja u opoziciji, niti je naročito ispoljena sklonost ka analitičko-kritičkom čitanju neposredne prošlosti iz vremena kada su današnje opozicione stranke bile nosioci vlasti. Kritički pogled na vlast u štampanim medijima značajno je razrađeniji i savršeniji nego što je slučaj sa provladinim medijima.

Ipak, određeni broj komentara, pre svega u dnevnom listu *Informer*, pokazuje otvorenu tendenciju da kritički evaluiira opozicione lidere, kritičku nastrojenju elitu i medije prema sadašnjoj vlasti, kao i da analizira period vladavine petooktobarskih pobednika. Osnovna teza niza kolumni Dragana J. Vučićevića mogla bi se sažeti u sledećih nekoliko ideja: 1) sadašnja opozicija, uz intelektualnu i medijsku elitu, zbog neuspeha tranzicije lišene su bilo kakvog kredibiliteta da osporava sadašnju vlast, 2) u medijima, uprkos podršci građanstva, aktuelna vlada Srbije nema odgovarajući tretman, već se osporava moralno i političkim natpisima i drugim oblicima medijskog sadržaja, bez ikakvog ozbiljnog utemeljenja, 3) postoji jasna i nedvosmislena diskriminacija bilo koga ko nije protivnik Vučićeve politike. Drugim rečima, teza je da svako onaj ko nije otvoreno protiv premijera, ili pak ima pozitivan stav prema politici Vlade Srbije, biva proglašen u evroreformskih medija kao nedostojan.

Ovaj pristup Vučićević uverljivo apostrofira u tekstu: „Legalizacija rasizma po meri sestre Končite Vurst“: „u Srbiji se - da li me pratite - sve uspešnije nameće koncept medijsko-političke rasne segregacije ukome je drugosrbijanskoj rasi dozvoljeno sve ono što je nama ostalima strogo zabranjeno. Pod krinkom svakodnevnog fame o strašnoj cenzuri – s kojom se ne može porediti čak ni ona slobistička – u ovoj se zemlji stvara opasna atmosfera u kojoj više niko ne reaguje čak ni kada se otvoreno pozivana ubistvo premijera. Prepodobni i prepošteni NUNS tako je onomad do neba zakukao kada je *Informer* samo konstatovao da u drugim novinama piše nešto o „gej-aferi“ pokrajinskog premijera, ali ni nunsovcima, niti bilo kome drugom ne pada na pamet da napišu nijedno protestno slovo kada ludi Milovan Brkić napiše kako je ubistvo Aleksandra Vučića jedino moguće rešenje?! Kada bih hteo da koristim vokabular

Zorana Živkovića i njegovih žutih kolega, mogao bih da kažem da najgora stoka i najcrnji ološ hoće danas da gurnu Srbiju u novi ciklus haosa kako bi oni, đubrad pokvarena, i dalje mogli da profitiraju na našoj nesreći. Ili bih, na primer, mogao da primetim da je Dragan Šutanovac, veliki borac za prava siromašnih Srba, Novu godinu dočeka u najskupljem hotelu na Kopaoniku sve iz džakuzija pljujući po Vladi koja se, sram je bilo, usuđuje da radi i 1. januara...“²⁵

Vučićevićev stil pisanja prepoznatljiv je kao direktan, lišen intelektualizma, prožet jakim, često provokativnim i nepristojnim izrazima, kako bi publici demonstrirao patos direktne indignacije, protivljenja, protesta u odnosu na određene političke i medijske aktere. Kritika je uvek po principu *ad hominem*, snažno je personalizovana, nosi snažan moralni, tačnije moralistički naboj i sugestivna je za niže obrazovanu populaciju koja je sklona čitanju tabloida. Istovremeno, kolumna glavnog i odgovornog urednika lista *Informer* veoma je značajna za sadašnju vladu Srbije, budući da se bavi preispitivanjem negativnih stavova i medijsko-političkih slika koje formiraju kritički nastrojani antivladini mediji.

Pored patosa indignacije i protesta, Vučićevićovo pisanje ukazuje na jednu interesantnu tendenciju polemike sa drugim medijima, tačnije novinarima: politička utakmica među stranka transformiše se u medijsku borbu između novinara – kolumnista, čime se i medijska arena svodi na dnevno-političku arenu u kojoj dominira jezik optužbi i kontraoptužbi pri čemu se, naravno, smanjuje kapacitet racionalnog odmeravanja argumenata u procesu odlučivanja o političkim, ekonomskim i društvenim pitanjima. Ova tendencija, posebno je uočljiva u tekstu: „Operacija Insajder“ objavljenom povodom televizijske emisije emitovane na TV B92 u kojoj bilo reči o sumnjivim poslovima u srpskom fudbalu, te političkim vezama između sadašnje vlasti uprava klubova. U pomenutom tekstu, Vučićević sve medije u Srbiji, osim TV *Pink*, *Informer* i *Večernjih Novosti*, naziva antidržavnim: „Elem, specijalni rat se sa društvenih mreža, baš kao što sam na ovom mestu prorokovao pre skoro dve godine, preselio u 'prave medije.' Sve nacionalne novine i televizije, bukvalno sve osim *Pinka*, *Novosti* i *Informer*, u većoj ili manjoj meri, sa više ili manje talenta rade na štetu države a u korist haosa. Uvek i u svakoj prilici, po principu gde god nađeš zgodno mesto, novu laž posadi, svaka se vest, svaka se priča siluje i pakuje u aferu.“²⁶

U Vučićevićevim tekstovima, istovetna tendencija u pristupu kritički nastrojenom novinarstvu, uočljiva je u odnosu na dnevne novine koje otvoreno govore o navodnim aferama visokih državnih zvaničnika: predsednika Nikolića, ministra Selakovića, guvernerke NBS, Jorgovanke Tabaković. Pisanje o njihovom navodno nedoličnom i nezakonitom postupanju u vršenju državne funkcije, Vučićević proglašava za otvoreni napad na premijera Srbije Aleksandra Vučića: „Troje su novine: *Blic*, *Kurir* i *Alo!*, a tema je samo jedna. Svakoga dana na bar jednoj od tri naslovne strane izađe novi zvečeći napad – ili na predsednika Nikolića, ili na guvernerku Tabaković, ili na nekog od ministara. Da se Vlasi ne dosete, u istim tim novinama, po sad već razrađenom sistemu, svakim zgodnim povodom naširoko hvale PPV Vučića iako bi najradije, samo da smeju i mogu, odmah skratili za glavu... O Vučiću se ovde radi, ljudi moji. Samo i

25. Dragan J. Vučićević, „Srbija po meri sestre Končite Vurst“, *Informer*, 3.01.2015, str. 5

26. Dragan J. Vučićević, „Operacija Insajder“, *Informer*, 7.03.2015, str. 5

jedino o Vučiću. Sve te silovane afere imaju samo jednu svrhu: da srpsko javno mnjenje uvedu u stanje kolektivne haosa-narkoze u kojem više ama baš ništa nije neverovatno. Poput one žabe koja se brčka u mlakoj vodi da bi na kraju bila živa ukuvana, tako da nas Srbe lažnim zvečećim aferama o Tomi, Vulinu, Selakoviću, Jorgovanki pripremaju da najkasnije u pozno proleće ove 2015. poveruju u najveću, finalnu laž o Aleksandru Vučiću kao šefu mafije. Jer neće i nikako ne može biti da je on pošten dok su svi oko njega lopovi. Neće i ne može biti da on valja dok baš niko od njegovih ne valja. Neće i ne može biti da je on u pravu dok su svi oko njega u krivu.”²⁷

Opšte slike glavnih političkih aktera u štampanim medijima, dobijaju svoju razradu i potvrdu u mnogim događajima u protekla tri meseca. Neki od tih događaja na unutrašnjem planu, potvrđuju generalnu sliku o političkim akterima u javnosti, dok interpretacije događaja na regionalnom i spoljnom političkom planu svedoče o nestabilnosti i praktičnoj političkoj neizvesnosti proevropskih opredeljenja.

Januar – Sukob BIRN-Vlada Srbije, sukob Gašić - Janković, unutrašnji konflikt u SNS-u, pobeda Sirize u Grčkoj

Prvi mesec u godini bio je bogat različitim događajima iz sfere politike, ekonomije i društva, ali i otvoren za različite, po pravilu, uzajamno sukobljene intepretacije svakog događaja u dnevnim novinama i nedeljnicima. Među mnoštvom događaja, tipični reprezenti duha podele u štampanim medijima su: sukob Vlada Srbije – BIRN povodom tendera za prebacivanje vode iz rudarskog kopa „Tamnava“, sukob ministra odbrane Bratislava Gašića i poverenika Saše Jankovića, pisanje o stvarnom ili navodnom sukobu u SNS-u, te pobeda Sirize u Grčkoj. Pluralitet stavova po navedenim temama, iskazan je u tenzičnoj atmosferi i na direktan ili indirektan način koketirao je sa dnevnim politikom, posebno njenom polemičkom dimenzijom. Pisanje medija reprodukovalo je duh stalnog radikalnog međusobnog sukobljavanja i izazivanja političkih tenzija povodom ovih tema.

U slučaju sporenja između BIRN protiv Vlade Srbije, ali i povodom polemike Gašić- Janković, delotvorna je i snažno izražena podela na vladine i provladine medije, a prisutna je i napetost između medija koji su zauzeli različite stavove o polemici BIRN-a i Vlade Srbije. Stvarni ili navodni konflikt u SNS-u, tačnije polemika između ministarke Zorane Mihajlović i predsednika Nikolića, ukazuje na sklonost medija da potenciranjem nesaglasja daju punu legitimaciju sukobima u vlasti. Strategijom prenaplašavanja navodni događaj dobija karakter stvarnog političkog događaja prvog reda. Pobeda levičarske koalicije Siriza, otvorila je prostor za političke narative o moralno-političkom debaklu korumpirane političke klase, kraju evrozona, promeni ekonomskog modela u aktuelnoj ekonomskoj krizi. Istovremeno, pobeda levice u Grčkoj pobudila je nostalgiju za socijalističkim vremenima, incirala nadu u mogućnost rušenja liberalnog kapitalizma i hegemonije međunarodnih finansijskih intitucija, poput MMF-a i Svetske banke.

27. Dragan J. Vučićević, „Kuvanje žabe,” *Informer*, 14.02.2015, str. 7

BIRN protiv Vlade Srbije

Balkanska istraživačka novinarska mreža (BIRN), finansijski podržana od EU, objavila je tekst o nepravilnosti prilikom dodele posla ispumpavanje vode iz kopa „Tamnava“ koji je ozbiljno oštećen prilikom prošlogodišnjih poplava. Predmet spora je kvalitet izvođača radova i procedura dodele posla. BIRN-ov kritički tekst u osnovi tvrdi da su Elektroprivreda Srbije i Vlada Srbije pogrešno postupili poveravajući posao ispumpavanja vode iz kopa Tamnava srpsko-rumunskom konzorcijumu, a ne holandskoj firmi „Van Hek“. Prema BIRN-u, holandska firma, nema samo što poseduje bolje reference za bavljenje pomenutim poslom, nego je oštećena i u samoj proceduri dodele posla (prihvaćen je model tendera, a ne direktne pogodbe). Isto tako, u delu javnosti postoji sumnja da je domaći deo konzorcijuma direktno povezan sa ljudima bliskim premijeru Vučiću. BIRN je ukazao i da „Srbija nema mejnstrim medije koji smeju kontinuirano da rade na monitoringu vladinih politika.“

BIRN-ov tekst izazvao je žestok odgovor premijera Srbije Aleksandra Vučića koji je nakon natpisa u štampi u direktnom obraćanju javnosti, saopštio: “BIRN (Balkanska istraživačka mreža), to su oni koji su lagali oko Er Srbije, oni koji su dobili pare od gospodina Devenporta i EU da govore nešto protiv Vlade Srbije. Tim lažovima recite da su opet lagali“. Nakon ove Vučićeve reakcije usledile različite interpretacije odnosno političko-medijska sporenja. BIRN je ostao pri svojim navodima, a EU je preko portparolke Evropske komisije Maje Kocijančič istakla da je iznenađena Vučićevim tvrdnjama: “Vrlo smo iznenađeni najnovijim tvrdnjama premijera Srbije Vučića o tome da EU pojedinim organizacijama plaća da vode kampanje protiv srpske vlade. Odlučno odbacujemo takve neosnovane tvrdnje“.

Slučaj „Tamnava“ dobio je širu obradu u medijima. Paralelno sa pričom o poštovanju ili nepoštovanju tenderske procedure, pokrenuta je rasprava o slobodi štampe u Srbiji. U kontekstu polemike Vučić-BIRN, na prvoj lista dnevni list „Politika“ našao se naslov „Kraj medenog meseca EU i premijera Srbije?“ (13.01.2015).

Polemika Vučić-Kocijančič, a pre svega polemika Vučić - BIRN, otvorila je prostor za niz kritika na račun autoritarnog držanja premijera Srbije, od kojih su svakako najindikativnije optužbe da se radi o „starom radikalskom prvaku“ koji je pokušao da postane proevropski političar. Već pominjani negativni imidž Vučića, kao agresivnog i netolerantnog na kritičke natpise, dobija svoju potvrdu u nizu reakcija koje su stigle povodom pisanja BIRN-a. DS je istakla: „Demonstrirao je retoriku karakterističnu za devedesete godine prošlog veka – vuk dlaku menja, čud nikada. Isticali smo u više navrata da Vučić i Nikolić nastavak evropskih integracija doživljavaju kao uslov da bi ostali na vlasti, kao nužno zlo. Oni će biti za Evropu taman koliko im to bude potrebno da zadrže svoje pozicije.“

Reagovanje Demokratske stranke paradigma je reakcije jednog dela javnosti na Vučićevo obraćanje BIRN-u i EU. Sličnu vrstu reakcije imala su i novinarska udruženja poput NUNS-a, kao i grupa kritičkih intelektualaca. U kontekstu pomenutih reakcija, treba istaći i reakciju kolumniste i glavnog urednika dnevnog lista *Danas* Zorana Panovića, koji u tekstu „Testovi lojalnosti“ (*Danas*, 17.01.2015) tvrdi da je kriza oko BIRN-a učinila ovu novinarsku organizaciju

poznatom, a istovremeno omogućila kontinuiranu reprodukciju negativnih stavova u medijskom prostoru u Srbiji: „Sa primenom ‘teorije 24 časa’ ni BIRN kriza ne bi ni postojala. Niti bi moj rođak Pajo saznao da su BIRN u stvari novinari. Pre kurćslusa Vučića i Davenporta po ovom pitanju, moj Pajo bi isto tako poverovao da je BIRN sredstvo protiv krompirove zlatice koje preporučuje Institut za krompir iz Guče. S druge strane, ‘BIRN kriza’ osokolila je mnoge s ove druge strane. Ponadali su se da stara radikalna retorika nije nekontrolisani recidiv, da se sad konačno pokazuje pravo lice.“²⁸ Nakon dva – tri dana polemike, u srpskoj javnosti ponovo su obnovljena stara politička rivalstva u novim okolnostima. Konstruisan je front između građansko-evropske opozicije i Vučića i SNS. Čitava stvar ličila je na obnovu duha političke polemike iz devedesetih. Međutim, razvoj događaja krenuo je u drugom pravcu. Susret premijera Vučića i šefa misije EU u Beogradu Majkla Devenporta pokazao je i simbolički i realno da nema prostora za konflikt između zvaničnog Beograda i Brisela i da su nadanja dela javnosti o početku polarizacije na anti-EU Vladu Srbije i proevropsku opoziciju samo privremena i odveć varljiva. Na ovu okolnost ukazuje već citirani Zoran Panović koji tvrdi: „Svim gubitnicima tranzicije s obe strane, svim ‘patriotskim’ pijavicama, i svim parazitskim snobovima ‘građanske’ Srbije koji će – svako svojim gubitnicima tranzicije – objašnjavati kako prava borba tek predstoji. Ali, bajka je kratko trajala. Vučić se sreo sa Davenportom ‘u četiri oka’, otišao kod Srba na Kosovo (verovatno Zapad nije imao ništa protiv), Kirbi mu je uručio Obaminu prazničnu čestitku, i koliko ja razumem, ništa od povratka u ušuškane devedesete kad se znalo ko je ko. Ipak je na duže staze od Davenporta teško napraviti Holbruka.“²⁹

Polemika Vučić – BIRN dovela je na svetlo dana još jedan interesantan medijsko-politički fenomen – sporove među medijima. Ovi sporovi imaju profesionalno-politički karakter. U tekstu „Mi nismo BIRN“, glavna i odgovorna urednica Ljiljana Smajlović pokazuje manjkavost BIRN-ovog istraživanja ukazujući na stav koji je podržala i Svetska banka koja je potencirala nužnost tenderske procedure nad direktnom pogodbom koju je model direktnog zaključivanja posla zdušno podržavao BIRN. Budući da je Svetska banka, koja je i finansijer projekta isumpavanja iz vode iz kopa „Tamnava“, nedvosmisleno ukazala na nužnost tendera kao procedure za dobijanje posla, BIRN kao istraživačka organizacija, ima obavezu prema javnosti i profesiji, da se izvini zbog teških i neproverenih optužbi na račun Vlade Srbije i mejnstrim medija: „Već sutradan se pokazalo da je izveštavanje BIRN-a bilo manjkavo. Svetska banka je demantovala centralnu tezu BIRN-a o neophodnosti direktne pogodbe i pokazalo se da ‘mejnstrim’ mediji možda i nemaju bogzna šta da nauče od kolega iz BIRN-a. Urednici ovog portala su još kritikovali i činjenicu što niko osim beogradskog *Vremena* nije preuzeo njihov tekst o isušivanju kopa. Na žalost po BIRN, ispostavilo se da bi ovaj portal možda mogao nešto da nauči i od najokorelijih srpskih tabloida. O poslu isušivanja kopa opširno su pre BIRN-a negativno pisali i *Tabloid* Milovana Brkića i *Kurir*, ali ti tabloidi, za razliku od BIRN-a, nisu prećutali da je Svetska banka bila ta koja je EPS-u nametnula tender umesto direktne pogodbe. No BIRN i dalje tvrdi da nije pogrešio.“³⁰

28. Zoran Panović, „Testovi lojalnosti“, *Danas*, dodatak *Vikend*, 17.01.2015, str. 5

29. Isto, str. 5-6

30. Ljiljana Smajlović, „Mi nismo BIRN“, *Politika*, 17.01.2015, str. 5

Neki od komentatora političkih zbivanja u Srbiji, primetili su da upotreba oštre retorike srpskog premijera Aleksandra Vučića prema EU u slučaju „Tamnava“ predstavlja medijsku kampanju skretanja teme sa važnih političko-ekonomskih tema, kao i pokušaj podizanja rejtinga, u trenutku u kome se osećaju efekti mera štednje na zaposlene u javnom sektoru i penzionere: „To je klasično vođenje političke komunikacije sa namernim insceniranjem kriznih situacija. Svako ko ne podrži njega je njegov neprijatelj, ali i neprijatelj države.“ kaže direktor agencije ‘Pragma’ Cvijetin Milivojević. Zaoštavanje odnosa sa EU Milivojević komentariše kao „priču za unutrašnju upotrebu, pokazivanje mišića sa ciljem da to previše ne zaboli onu drugu stranu kojoj se mišići pokazuju, a da istovremeno dobije aplauz na otvorenoj sceni kao čovek koji ima svoje ja, koji nije ničija ‘lutka na povocu’ ili ‘potrčko’.“ Milivojević ukazuje i na to da su reformske mere, poput smanjenja plata i penzija u javnom sektoru, uticale na rejting premijera i pojedinih članova vladajuće koalicije, te je ovo bio način da ga „popravi.“³¹

Sukob Gašić – Janković

Posebnu pažnju medija izazvala je polemika između poverenika za zaštitu prava građana Saše Jankovića i ministra odbrane Bratislava Gašića. Predmet spora, koji se kontinuirano provlačio u medijima tokom dve nedelje u januaru, bilo je pitanje ovlašćenja Vojno bezbednosne agencije u pogledu prisluškivanja građana i to u dva slučaja: proslave u hotelu „Kraun Plaza“ i pripreme i organizacije mitinga SRS u Beogradu novembra 2014. Pisanje medija o ovom slučaju je veoma brzo dobilo karakter polemike. Javnost se polarizovala za i protiv Jankovića, odnosno za i protiv Vlade, tačnije Ministarstva odbrane. Osnovna teza Saše Jankovića bila je da su zahtevi upućeni vojsci i policiji deo njegove dužnosti da prati zakonitost rada državnih organa i da taj način ostvari svoju primarnu funkciju – kontrole vlasti. Nasuprot Jankoviću, teza predstavnika države, u ovom slučaju Ministarstva odbrane i Ministarstva unutrašnjih poslova, bila je da Janković iznošenjem pomenutih slučajeva u javnost, pre svega slučaja (ne)zakonitog dodeljivanja obezbeđenja braći Aleksandra Vučića i Siniše Malog, tokom „Prajda“, septembra prošle godine, zadire u ravan dnevne politike. Javnim objavljivanjem okolnosti vezanih za ovaj slučaj, zaštitnik građana shvaćen kao nosilac kampanje protiv vlasti.

Čitava polemika dobila je snažan dnevno-politički naboj. Brzo i lako, ona je počela da se kreće u zoni fiksiranih imidža koje imaju akteri u ovoj priči. Navodna rezistentnost vlasti na Jankovićeve javne apele da dostavi potpunu dokumentaciju o slučaju „Prajda“, shvaćena je manifestacija njene autoritarne arogancije i nesklonosti da bude kontrolisana. Indikativni su natpisi u medijima među kojima ima i onih koji Jankovićevu kritiku vlasti razumeju u kontekstu načela kontrole vlasti svojstvene demokratskom političkom poretku: „Slučaj ombudsman ili VBA, kako ko više voli, pokazao je da u javnosti, ali i u samoj vlasti, postoji nerazumevanje uloge ombudsmana kao organa zaduženog da kontroliše kako ostali organi vlasti funkcionišu i da li krše zakonima i Ustavom garantovana prava građana.“³²

31. Antonela Riha, „Tresla se Tamnava“, *NIN*, br. 3342, str. 21

32. Jelka Jovanović, „Optužbe i pitanja bez odgovora“, *Novi Magazin*, br. 196, str. 20

S druge strane, u medijima je doveden u pitanje profesionalni kredibilitet poverenika za zaštitu građana, Saše Jankovića. Ovaj postupak sproveden je pravnom analizom skupa ovlašćenja i nadležnosti koji su zakonski dodeljeni VBA i VOA, a koja sprečavaju dostavljanje poverljivih bezbednosnih podataka. U tom kontekstu, treba čitati tekst prof. dr Milana Škulića u nedeljniku *Pečat* gde jasno stoji: „Od ogromne je važnosti da organi čija je osnovna funkcija zaštita države i očuvanje bezbednosti građana dosledno poštuju zakon, ali i da se oni, s druge strane, ne kompromituju nedovoljno utemeljenim komentarima ili u cilju bilo čije lične promocije, kao ni radi ostvarivanja dnevnopolitičkih ciljeva.“³³

Naracija o Jankoviću išla je i u pravcu preispitivanja njegove moralne dostojnosti da bude imenovan na tako značajnu funkciju. U tom smislu, u posve propagandističkom maniru u tekstu „Ko štiti zaštinika?“, *Pečat* od 30.01.2015, Nikole Vrzića, pocrtani su detalji iz profesionalne biografije Saše Jankovića koji ga povezuju sa dve međunarodne organizacije OEBS-om i NATO-om, što već samo po sebi rađa podozrenje u nemalom delu javnosti. Vrzić navodi: „...prelaskom u OEBS, počinje da se interesuje za pitanja državne bezbednosti i 2005. godine na Fakultetu političkih nauka završava specijalističke studije za nacionalnu i globalnu bezbednost. Godine 2007. će, kao takav specijalista, objaviti stručni rad 'Status reformi obaveštajnog sektora u Srbiji i izazovi', u okviru publikacije ('Reforma sektora bezbednosti u jugoistočnoj Evropi – od neophodnog leka do globalnog koncepta') čiji je jedan od izdavača i 'PfP konzorcijum akademija odbrane i instituta za bezbednosne studije', pri čemu je PfP skraćenica za NATO program Partnerstvo za mir (Partnership for Peace), a i sam je taj konzorcijum osnovan na NATO samitu 1998. godine i funkcionise pod okriljem zapadnog vojnog pakta. U ovom svom radu, u kojem govori i o nedostatku civilne kontrole nad službama bezbednosti, Janković piše i da je reforma službi bezbednosti – koje su 'tokom proteklih decenija (...) bile ključno oruđe autokratskih vlada, pomažući im da opstanu na vlasti po svaku cenu' – otpočela tek kada je, kako konstatuje s приметnim negodovanjem, 'srpska vlada shvatila da nije znala da je njen potpredsednik (Momčilo Perišić – prim. N. V.) bio pod prismotrom sve dok ga savezna, vojna kontraobaveštajna služba nije uhapsila zbog špijunaže!' iz čega pak ne sledi pohvala toj službi bezbednosti, već fantastičan zaključak da je njoj potreban civilni nadzor. Elem, te 2007. godine ovaj stručnjak za bezbednosna pitanja iz OEBS-a, sa vezama sa NATO-om, pod krajnje netransparentnim okolnostima (ko ga je predložio? zašto baš njega? da li su na to imenovanje uticali njegova pozicija u OEBS-u, interesovanja za osetljivi sektor bezbednosti i veze sa NATO-om?) postaje zaštitnik srpskih građana. Da bi, još netransparentnije sa stanovišta motivacije, na tu funkciju bio i reizabran 4. avgusta 2012.“³⁴

Dužina i intezitet kampanje stavila je u drugi plan prvobitni predmet spora. Javnost dovedena u stanje polarizacije koje se mešalo sa stanjem političke konfuzije, koja je posebno došla do izražaja u okolnosti da je Janković, iako snažno kritikovan od strane vlasti, ostao na funkciji poverenika za zaštitu građana. Sredinom januara, dnevni list *Blic* u broju 15.09.2015 godine, pokrenuo je priču o odnosima između predsednika Vlade Srbije Aleksandra Vučića i ministarke za saobraćaj, građevinarstvo i infrastrukturu Zorane Mihajlović. Naslovna strana ovog dnevnika

sadrži naslov: „Zorana u nemilosti kod Vučića“ signalizirajući postojanje navodnog sukoba unutar Vlade i SNS-a. U prilog podsticanju političkih tenzija i medijskih spekulacija o sporenju unutar vlasti, objavljena je i anketa na sajtu tabloida *Alo!*. Posetioci ovog sajta imali su priliku da glasaju za Zoranu Mihajlović za predsednicu Srbije, u konkurenciji sa drugim damama iz političkog i javnog života Srbije. S obzirom na trenutak objavljivanja vesti, poređenje sa Hrvatskom i kandidatkinjom HDZ Kolindom Grabar Kitarović, nametnulo su se samo od sebe.

Unutrašnji konflikt u SNS-u

Tema sukoba unutar SNS i navodna mogućnost kandidovanja Zorane Mihajlović, podstakli su i druge medije da njima pozabave. Čitava priča o sukobu sadrži i širi kontekst, budući da je javna tajna da je ministarka Mihajlović u stanju latetnog medijsko-političkog spora sa predsednikom Srbije, Tomislavom Nikolićem i članovima njegovog kabineta. U jednom od svojih brojnih intervju, ona je govoreći o postojanju Vučićeve i Nikolićeve struje u SNS, kao kriterijum podele uvela pojam energičnosti u vršenju državnih funkcija. Istovremeno, ona je diplomatski vešto izbegla odgovor na pitanje da li bi na izborima podržala Tomislava Nikolića:

„Da li biste na sledećim predsedničkim izborima ponovo glasali za Nikolića?“

„Glasanje je tajno.“

„A ima li tih podela u SNS na Vučićeve i Nikolićeve ljude, o čemu spekulisu vaši politički protivnici, ali ponekad i mediji?“

„Nisam to primetila, ali možda je zaista stvar u energiji. Postoje oni koji su energični i koji su spremni da urade sve, i postoje oni koji su manje energični.“

„Hoćete da kažete da su ti energični Vučićevi, a oni manje energični Nikolićevi?“

„Da.“³⁵

Distanca i implicitno kritički stav prema Nikoliću, učinili su mogućnost kandidature predmetom spekulacija. Ipak, epilog ove medijsko-političke zavrslame kojoj se podsticala unutrašnja nestabilnost vlasti je sasvim drugačiji. Iako je gromoglasno odjeknula vest o kandidovanju Zorane Mihajlović, ona je brzo i demantovana. U izjavi za državnu agenciju „Tanjug“, a koju prenose svi štampani mediji, Zorana Mihajlović eksplicitno demantuje navode o mogućoj kandidaturi za predsednicu Srbije: „Svašta. Iskreno, smeta mi i krivo mi je. Nikad o tome nisam razmišljala, niti me zanima. Ali, izgleda da je bolje praviti priču.“³⁶ Ipak, saga o ambicijama Zorane Mihajlović, te unutrašnjim podelama u SNS-u dobila je

33. Milan Škulić, „Šta VBA sme, a VBA ne sme“, *Pečat*, br. 354, str. 18.

34. Nikola Vrzić, „Ko štiti zaštinika“, *Pečat*, br. 354, str. 15

35. Zorana Mihajlović, „Zašto sam protiv Beka“, intervju sa Nenadom Čalukovićem, *Nedeljnik*, 15.01.2015, str. 24

36. Zorana Mihajlović, „Neću da budem predsednica Srbije, neko mi namešta“, preuzeto sa sajta <http://www.kurir.rs/vesti/politika/zorana-mihajlovic-necu-da-budem-predsednik-srbije-neko-mi-namesta-clanak-1659653>

svoju dalju razradu u tekstu „Žuti karton“ novinara Nikole Vrzića objavljenom u nedeljniku *Pečat*, 23.01.2015 godine.

Naslovna strana ovog nedeljnika nagovestila je smisao i značenje teksta. Pri vrhu, na levoj strani navedene naslovne strane, objavljena je slika Zorane Mihajlović, uz upućivanje na tekst „Žuti karton“ i propratni komentar: „Duga ruka Zapada u vrhu vlasti?“ U ovom tekstu, autor postavlja tezu da podrška lideru Aleksandru Vučiću u sukobu sa EU oko BIRN-a predstavlja test lojalnosti partiji, ukazujući pritom da ministarke Zorane Mihajlović i Jadranka Joksimović nisu pružile punu podršku Vučiću u oštroj polemici: „dok su mnogi čelnici SNS-a podržali Vučića u tom sukobu, što iz refleksa, što iz poltronstva, što iz želje da mu pomognu, nije to sad važno, upadljiv je bio izostanak reakcije ministarke koja inače ne propušta priliku da odreaguje na bilo šta što će je dovesti u medije, dakle Zorane Mihajlović, a ni reakcija ministarke nadležne za EU, Jadranka Joksimović, nije bila mnogo drugačija – dok je Vučić optuživao Evropsku uniju da finansira laži protiv njega, njegova ministarka Joksimović našla je za shodno samo da kaže da je „i za samu demokratiju važna transparentnost procesa.“³⁷ Dakle, pisanje o unutarstranačkom sukobu stavljeno je ne samo u kontekst podela u stranci, već i podela unutar same vlasti, ali i u širi ideološki kontekst podele – proevropejce i patriote. Celokupna obrada događaja – slučaja ministarke Mihajlović potvrđuje tezu o njenoj unutrašnjoj nestabilnosti. Ona je generisana različitim vrstama političkih protivrečnosti, karijerističkih ambicija i sukoba sa javnošću ili delom međunarodne zajednice. Bez obzira na reprodukciju imidža o „endemijski nestabilnoj Vladi“, stanje stvari nakon „slučaja Mihajlović“ ostalo je nepromenjeno. Na svojim pozicijama su svi: od ministarke, predsednika Nikolića do premijera Vučića, a EU je i dalje strateško opredeljenje Vlade Srbije.

Pobeda Sirize u Grčkoj

U kontekstu interpretacije evrointegracijskog procesa, neophodno je tematizovati i pobedu levičarske koalicije „Siriza“ na izborima u Grčkoj. I delimičan pogled na srpske štampane medije pokazaće da se pobeda Sirize shvata kao protest protiv mera štednje koje je Grčkoj nametnula „Trojka“ (EU, MMF, Svetska banka). Isto tako, prisutni su i motivi kao što je: uvod u krah evrozona, sunovrat koncepta liberalne ekonomije, a neretko se pominje i oživljavanje istorijski i politički demisionirane levice kao istorijsko-političkog subjekta. Strogo gledajući, grčki izbori ostavili su značajan trag u srpskoj javnosti. Čak dva nedeljnika (*Novi Magazin* i *Pečat*) objavila su ovu vest na svojim naslovnim stranama.

Reakcije na pobedu su praćene značajnom dozom odobravanja, posebno u antikapitalističkom delu javnosti, kao i unutar određenih, populizmu sklonih, političkih krugova u medijima. Pobeda Ciprasa i Varufakisa bila je simbol nastanka novog političkog koncepta, dokaz da je moguće dovesti u pitanje hegemoniju liberalne ideologije, otvoriti put ka pravednijem društvu, raskinuti sa privilegijama „političke klase“, i napraviti okret ka običnom, obespravljenom čoveku.

37. Nikola Vrzić, „Žuti Karton“, *Pečat*, br. 353, str. 8

Nedeljnik *Pečat*, u kome je Aleksis Cipras dobio i naslovnu stranu, plasirao je tekst koji nosi jasnu poruku: „Evropa se ponovo rađa u Atini.“ Pobeda Sirize tumači se kao šansa za istorijski prevrat, autorka teksta poručuje: „Evropu je potresao zemljotres jačine 36,34 stepena Merkalijske skale (aluzija na broj glasova koji je osvojila Siriza – prim. autora) sa epicentrom u Atini. Na sreću, za sada nema ljudskih žrtava, a ni materijalna šteta nije prevelika – za sada su samo srušeni „Nova demokratija“ i „Pasok.“ Dugoročno gledano, međutim, ovaj potres može ozbiljno ugroziti i temelje EU i čitavog sadašnjeg sistema.“³⁸ Izborna pobeda se tumači kao sudbinska, ne samo za Grčku već za čitavu Evropu. U tom kontekstu, koristi se metafora: „Grčka kao evropski svetionik.“

Za razliku od *Pečata*, koji je Sirizu dočekao kao vesnika novog doba, tačnije kao novu evropsku intelektualno-političku avangardu koja je nosilac oslobođenja od tutorstva kapitalizma, *Novi magazin* je pobedu Sirize postavio u kontekst političke i socio-ekonomske činjenice koja opisuju sumornu grčku političku i socioekonomsku stvarnost. Jaz između bogatih i siromašnih, visok stepen evazije poreza kod dobrostojećih slojeva, kao i otpor rigoroznim merama štednje, zajedno sa tradicijom levice u Grčkoj stvorili su prostor za pobedu levičarskoj koaliciji.

Primetno je da je pobeda Sirize imala značajan eho u intelektualnoj javnosti u Srbiji. Čak i uprkos činjenici da je početni entuzijazam za radikalnom političkom inovacijom u međuvremenu počeo da jenjava i u samoj Grčkoj, u štampanim medijima neretko se još uvek čuju shvatanja koja Sirizu doživljavaju kao političku inspiraciju. Tako dr Davor Džalto, predsednik Instituta za studije kulture i hrišćanstva, u razgovoru za nedeljnik *Vreme* tvrdi: „Inače, mislim da je pobeda Sirize jako važna, ne zbog toga što će doneti blagostanje Grčkoj, nego više kao jedan podstrek ljudima u regionu i Evropi, da je neophodno ožviti snage koje će se suprotstaviti korumpiranim političkim elitama, diktaturi krupnog kapitala ili onome što se često naziva i korporativnim fašizmom.“³⁹

Neposredno nakon pobede Ciprasa i Sirize, politički akteri različito su tumačili pobedu levičarske koalicije. Premijer Srbije poželeo je sav uspeh i sreću Aleksisu Ciprasu, istaknuvši takođe i da ne veruje u laka i jednostavna rešenja, apostrofirajući da je sam skloniji politici štednje kakvu zagovaraju Nemačka i Austrija, a mnogo manje blizak grčkom levičarskom modelu: „Po pitanju ekonomije, bliži sam Austriji i Nemačkoj, nego Grčkoj. Verujem u težak rad, teške strukturne reforme, verujem u promenu naših navika, naše svesti, u teško i mukotrpno ozdravljenje naše privrede.“⁴⁰

S druge strane, lider opozicione Demokratske stranke u Skupštini Srbije Borislav Stefanović založio se za novi program stranke koji bi prihvatio neke ideje pobedničke grčke koalicije: „Program Sirize sadrži puno korisnih stvari i za građane Srbije... moja ideja je: Mi ćemo

38. Katarina Verikios, „Evropa se ponovo rađa u Atini“, *Pečat*, br. 354, str. 47

39. Davor Džalto, „Levičarske ideje postavljene su u Novom Zavetu“, intervju sa Jelenom Jorgačević, *Vreme*, br. 1260, str. 24

40. Aleksandar Vučić, intervju austrijskoj televiziji ORF, prenela novinska agencija *Tanjug*, preuzeto sa sajta www.tanjug.co.rs

potpuno suprotno od Vučića.“ Očekivano, jer su to ljudi koji ceo život grade poziciju na sada već dokazano promašenom modelu krupnog kapitala, izrabljivanja radnika, uništavanja srednjeg sloja i politike štednje. Ljudi koji veruju u to zlatno tele kojom se klanja i premijer Vučić, sistem u kojem su mere štednje za građane, ali ne i vlastodršce, i svi oni ne vide talas promena koji kreće u celoj Evropi. Za to vreme u Srbiji o svemu odlučuje jedan čovek koji samo obećava i obećava, a Vlada samo srlja u zaduženost.“⁴¹

Idejno-politička konfuzija nastala nakon pobede Sirize u Grčkoj pokazala je nesvakidašnju sklonost političkih aktera da se transformišu u odnosu na početne i izvorne pozicije sopstvene partije. Vučić u svom izjašnjavanju o pobedi levičarskih populista zvuči kao umereni konzervativac, dok suprotno tome, Borislav Stefanović, pripadnik stranke koja je baštinila ideje moderne Srbije zasnovane na principima demokratije i tržišne ekonomije, prihvata i smatra korisnim levičarske stavove grčke Sirize. Ovakva konstelacija političkih stranka na ideološkom planu, navešće kolumnistu dnevnika *Blic* Svetomira Marjanovića da konstatuje paradoksalnost političkog trenutka u zemlji: „Bojan Pajtić i njegove demokrate više su naklonjeni Sirizi i njima sličnima iz druge evropske lige, dok Vučić veruje da bi Srbija više koristi mogla da ima ukoliko bude bliska sa Angelom Merkel i njenim prijateljima iz prve EU lige. Ko je u pravu, Vučić ili Pajtić? Vučić što veruje da nema više trošenja para koje nismo zaradili, koji priča da moramo više da radimo, ili Pajtić i demokrate koji veruju da našu krizu rešava neki novi socijalizam. Ko bi rekao da ćemo posle 5. oktobra da imamo ovu dilemu.“⁴²

Razmatranjem glavnih interpretativnih zapleta u javnom mnjenju može se zaključiti da je javna scena u Srbiji snažno podeljena po svim relevantnim pitanjima. Sukob BIRN-a i Vlade, te sukob između Saše Jankovića i Ministarstva odbrane i Ministarstva policije, ukazuje na postojanje nesumnjive moći medija da intenzivno polarizuje javnost. Uzeto u celini, natpisi u nedeljnicima, kao i uredničke kolumne značajno su podstakli i reprodukovali moralno-političku konfuziju i stvarali značajan nivo neodređenosti u mentalnoj i vrednosnoj mapi za politiku zainteresovane javnosti.

Februar – migracije kosovskih Albanaca ka EU, odbijanje uzajamnih tužbi za genocid između Srbije i Hrvatske pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu i predsednički izbori u Hrvatskoj, neuspeh pregovora sa Esmarkom, zaključivanje aranžmana sa MMF-om, Srbija između Istoka i Zapada

Februar je protekao ispunjen nizom događaja koji su u značajnoj meri uobličili politički život u Srbiji. Za potrebe diskurzivne analize, izdvojeni su događaji koji u velikoj meri mogu da

41. Borislav Stefanović, „Dačić od levice ima samo petokraku“, *Blic*, 8.02.2015, preuzeto sa sajta <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/532974/Stefanovic-Dacic-od-levice-ima-samo-petokraku>

42. Svetomir Marjanović, „Vučić, Pajtić i Siriza“, *Blic*, 3.02.2015, str. 2

ukažu na pristup štampanih medija na unutrašnje političkom, regionalnom i širem spoljno političkom planu.

Ukazivanjem na osnovne konture interpretativnog modela postaje jasno koja vrsta javnih politika može biti legitimisana u Srbiji, kao što se ukazuje i na potencijalni stepen otpora prema aktuelnoj politici od strane javnosti. U tom kontekstu, za potrebe ove analize tematizovani su sledeći događaji: 1) migracije kosovskih Albanaca ka EU, 2) odbijanje uzajamnih tužbi za genocid između Srbije i Hrvatske pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu i predsednički izbori u Hrvatskoj, 3) neuspeh pregovora sa Esmarkom, 4) zaključivanje aranžmana sa MMF-om, 5) Srbija između Istoka i Zapada.

Migracije kosovskih Albanaca ka EU

U periodu od 7. do 10. februara 2015, tema migracije kosovskih Albanaca zauzela je svoje važno mesto u štampanim medijima, da bi zatim, kao i svaka druga važna tema, dobila svoju interpretaciju u srpskim nedeljnicima. Među nedeljnicima, kristalisala su se dva uzajamno suprotstavljena interpretativna modela – ekonomsko-socijalni i geopolitički.

Ekonomsko-socijalni model interpretacije migracije Albanaca sa Kosova u zemlje EU, težište analize stavlja na socijalno ekonomske faktore, prepoznajući u njima ključne razloge za migracije stanovništva. U tekstu „Masovni beg od bede“ objavljenom u nedeljniku *Novi Magazin*, Agron Bajrami izražava stav da su glavni faktori migracije isključivo socijalno-ekonomske prirode: „...u Prištini se nedeljama raspravlja o razlozima odlaska ljudi u tolikom broju sa Kosova na Zapad. Većina njih koji odlaze kao glavni razlog navode lošu ekonomsku situaciju, nezaposlenost, korupciju, male plate, političke (ne)prilike, nedostatak perspektive, socijalne tegobe, skup život, sa visokom dozom razočaranja u političare koji godinama nisu u stanju da ljudima obezbede normalan dostojanstven život.“⁴³

Za razliku od ovog stava, u nedeljniku *Pečat* formulisana je teza da proces migracija Albanaca sa Kosova ka EU ima za cilj dalju demografsku ekspanziju Albanaca na teritoriju ne EU, već Srbije. Naime, zahvaljujući jednostavnoj proceduri za sticanje srpskog državljanstva, kosovski Albanci koji su privremeno napustili Srbiju, stiču mogućnost da se u slučaju deportacije iz zemalja EU trajno nasele u Srbiji.

Osnova za ovakvo tvrđenje pronalazi se u antiemigrantskom raspoloženju u bogatim zemljama članicama EU i sporazumu o readmisiji koji je Srbija potpisala sa EU. Prema ovom sporazumu, Srbija je dužna da prihvati sve azilante sa srpskim državljanstvom. U nedeljniku *Pečat* insistira se na dve u biti rasističke analogije. Prva analogija tiče se povratka romskih azilanata u proteklih nekoliko godina, dok je druga analogija povezana sa „lažnim“ egzodusom Albanaca tokom proleća 1999 godine. Pretpostavka drugopomenute analogije je da je aktuelni egzodus Albanaca sa Kosovo podjednako farsičan kao i egzodus koji je Zapadu dao opravdanje za NATO bombardovanje Srbije pre šestnaest godina.

43. Agron Bajrami, „Masovni beg od bede“, *Novi Magazin*, br. 199, str. 14

Pomenute teze, obrazlaže dr Zoran Čvorović, koji insistira na tome da će prilikom deportacije iz EU, Albanci ostati trajno u Srbiji i ugroziti demografsku sliku u određenim regionima Srbije. Promena demografske slike regiona, biće po nekom nepisanom, ali uvek važećem pravilu, pogonsko gorivo za političku akciju koja vodi ka osvajanju srpskog životnog prostora: "Takav slučaj smo imali sa Romima, a izvesno je da su na redu Albanci, koji bi na povratku iz EU u Srbiju mogli da zatraže i dobiju prebivalište i boravište u gradovima u kojima nikada nisu živeli, kao i dokumenta za ta nova prebivališta i boravišta. To je selektivna primena propisa jer se ne odnosi na ostale državljane Republike Srbije i sa sobom povlači realnu opasnost da Evropa ovu masovnu albansku emigraciju vrati nazad, te da se ona, pozivajući sena ovaj sporazum, naseli u Kragujevcu, Kraljevu, Nišu, Pančevu."⁴⁴

Projekat albanskog ekspanzionizma počiva na dobijanju statusa stradalnog naroda, istaći će pomenuti ekspert postavivši pitanje jesu li bili u pravu oni koji tvrdili „da Srbija zbog biološkog, ekonomskog, političkog i geopolitičkog i vojnog integriteta ne može da kontroliše KiM sa albanskom većinom. Republika Srbija je voljom pojedinca povukla svoju efektivnu vlast sa Kosova i Metohije, gde ima firmu pod kojom Albanci odlaze u inostranstvo. Oni tu firmu koriste kada je u njihovom interesu, a negiraju opet kada im to i kako im lični interesi nalažu. Mi nemamo mogućnost da kontrolišemo upotrebu države Srbije. Ako Albancima to bude odgovaralo, oni će kao državljani Republike Srbije moći da nasele srpske gradove i da počnu da kupuju nekretnine."⁴⁵

Pisanje *Pečata* na temu migracije Albanaca sa Kosova reprodukuje matricu koja podstiče etničku distancu na najviše nivo, istovremeno afirmišući antievropski diskurs kao legitiman. U uslovima kompleksne situacije oko primene Briselskog sporazuma i nastavka evrointegracija, proevropska javna politika teško može imati utemeljenje ukoliko se podstiče strah od drugih nacija i evociraju uspomene na tragične događaje iz nedavne prošlosti. Konstruisanje teorija zavere dobija svoju aktuelnu razradu i potkopava, ionako krhke konture javne demokratske političke kulture zasnovane na vrednostima tolerancije i saradnje.

Odbijanje uzajamnih tužbi za genocid između Srbije i Hrvatske pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu i predsednički izbori u Hrvatskoj

Da oživljavanje etničkih stereotipa i politike distance ima svoju utemeljenost pokazaće još jedan skup događaja koji se odnose na regionalne odnose. Reč je o presudi Međunarodnog suda pravde i izboru nove predsednice Hrvatske, Kolinde Grbar Kitarović. Iako su presudom Međunarodnog suda pravde odbijene uzajamne tužbe za genocid, pojedini pisci kolumni u nekim od srpskih štampanih medija pokušali su da ospore racionalni karakter te odluke i ožive matrice iz devedesetih u javno-političko polju. U tom smislu, indikativni su tekstovi

44. Nataša Jovanović i Predrag Radonjić, „Bekstvo u srpsku budućnost“, *Pečat*, br. 356, str. 14

45. Isto

objavljeni u nedeljniku *Pečat* i urednička kolumna u *Večernjim Novostima*. U tekstu „0:0 za njih“, autor Filip Rodić snažno insistira na tvđenju da je Hrvatska počinila genocid, te da odluka Međunarodnog suda predstavlja kompromis, što nije u skladu sa načelima pravičnosti. U prilog svojoj tezi, Rodić navodi demografske podatke sa početka devedesetih koje poredi sa sadašnjim stanjem. Tekst je zaključen retoričkim pitanjem kojim implicitno čitaocu sugeriše odgovor koji je jedino moguć. Njegova propagadna poruka ogleda se u sledećem citatu: „Kada se sve u vezi sa sudjenjem i presudom Međunarodnog suda pravde sagleda, stiče se neodoljiv utisak da doneta presuda predstavlja kompromis, a kompromis nikako ne može biti pravda. To najmanje može biti pravda za narod koji je nekada činio trećinu stanovništva jedne države, a danas je na nivou statističke greške. Ako to nije genocid, šta je onda?“⁴⁶

Nakon stigmatizacije odluke Međunarodnog suda pravde, *Pečat* započinje osporavanje dva međusobno povezana politička procesa – dovodi u pitanje politiku dobrosusedske saradnje u regionu i članstvo Srbije u EU. Osporavanje pomenutih procesa, a povodom odluke Međunarodnog suda pravde, pokušao je da artikuliše i glodur *Večernjih Novosti* i kolumnista *Pečata*, Ratko Dmitrović i to tekstem: „Presuda koja je dodatno Srbiji otvorila oči“. Dmitrovićeva osnovna teza je da će Hrvatska, uprkos presudi Međunarodnog suda pravde, pokušati da namentne Srbiji sopstvenu verziju raspada Jugoslavije. Ovu mogućnost Hrvatskoj će pružiti proces evropskih integracija od kojeg Srbija ne odustaje.

U prilog svojoj tezi, Dmitrović implicira da proces pridruživanja EU novih članica počiva na saglasnosti svih država članica. Ova procedura otvara prostor i za hrvatsku nacionalnu uskogrudost koja će se manifestovati u zahtevu da Srbija prihvati istorijsku odgovornost za raspad Jugoslavije, kao i hrvatsko viđenje ratnog sukoba: „Hrvatska je nezadovoljna, gotovo ogorčena presudom u Hagu, i već istoga dana predočen je plan kojim će službeni Zagreb naterati Srbiju da prizna agresiju na Hrvatsku i navodni zločin genocida koji je u toj agresiji počinila. Naravno, radi se o uslovljavanjima Srbije na evropskom putu.“

Srč ovog plana, prema Dmitroviću, otkrio je advokat Luka Mišetić, branilac hrvatskih generala u Hagu, koji je u televizijskoj emisiji posvećoj procesu u Hagu, predložio da Hrvatska Srbiji jasno predoči: „...ako želite saglasnost Zagreba za članstvo u EU, moraćete pred javnosti Evrope priznati da ste izvršili agresiju na Hrvatsku, počinivši pritom zločin genocida.“⁴⁷

Isti autor, povodom presude Međunarodnog suda pravde, u uredničkoj kolumni iznosi poznatu tezu iz devedestih godina smatrajući je nepobitnom i apsolutnom istinom: „Nije Jugoslavija napala Hrvatsku, već je Hrvatska napala Jugoslaviju. Nijedan od navedenih podataka nije moguće osporiti. Tako stvari stoje. Ovo je istina o ratu u Hrvatskoj.“⁴⁸

Svoju tezu Dmitrović prikazuje kao parafrazu iz memoara Josipa Boljkovca, ministra u Vladi Hrvatske s početka devedesetih. Citirani natpisi poseduju jasno upućenu negativnu vrednosnu

46. Filip Rodić, „0:0 za njih“, *Pečat*, br. 355, str. 9.

47. Ratko Dmitrović, „Kolinda putarka“, *Večernje Novosti*, 17.01.2015

48. Isto

konotaciju prema mogućnosti uspostavljanja racionalnih odnosa na relaciji Beograd – Zagreb.

Duh distance i netrpeljivosti između dva naroda dodatno je podstaknut nizom natpisa nakon pobeđe Kolinde Grabar Kitarović na predsedničkim izborima u Hrvatskoj. Iako su se tokom kampanje čule veoma oštre reči o Srbiji, premijer Vučić je lično prisustvovao inauguraciji, želeći da pošalje poruku da spremnosti na saradnju sa legitimno izabranim predstavnicima Hrvatske.

Političku odluku premijera da ode u inauguraciju u Zagreb, mediji su osporili na dvojako – direktno i indirektno. Za direktan i otvoren pristup potkopavanja državne politike prema Hrvatskoj, opredelio se Ratko Dmitrović. Urednička kolumna "Kolinda putarka", napravila je niz aluzija na politički profil aktuelne hrvatske predsednice. Ukazujući na politiku kontinuiteta sa prvim predsednikom Hrvatske Franjom Tuđmanom, Kolinda Grabar Kitarović zauzima oštar stav prema Srbiji, zagovarajući veća prava za Hrvate u Srbiji, ujedno insistirajući na trećem entitetu u Bosni i Hercegovini.

"Nema zabune i greške: žena je ideološko čedo Ante Starčevića, Josipa Franka i Franje Tuđmana. Oni su tvrdili isto, a Kolinda ih je citirala. Nisam zaboravio Pavelića: on je Srbe na prostoru NDH priznavao kao Srbe, ali je njihovo pitanje rešavao klanjem. Kolinda je ipak za asimilaciju... Službeni Beograd na sve ovo čuti. U Zagrebu tvrde da da Vučić i Nikolić zbog svoje prošlosti moraju da čute. Ne mislim, tako, naprotiv..."⁴⁹

Vučićev odlazak bio je obesmišljen natpisima o profilu nove hrvatske predsednice Kolinde Grabar Kitarović. Istovremeno, spornost odlaska očitava se i u činjenici da poseta nije donela ništa suštinski novo u teskobnim i mučnim odnosima Beograda i Zagreba. Dolazak na inauguraciju u Zagreb u nekim krugovima shvaćen je i kao Vučićeva uspešna prezentacija u očima zapadnih diplomata. S druge strane, Nikolićev ostanak u Beogradu sprečio je odijum srpske javnosti zbog ukazivanja poštovanja desničarskoj predsednici Hrvatske. Reč je o teoriji različitih uloga u okviru iste političke opcije. Nikolić ima ulogu mobilizatora konzervativnog biračkog tela, dok je Vučić „igrač“ za spoljnu upotrebu, pre svega za građenje pozitivnog imidža u očima regiona i Zapada. Ovu tezu razrađuje urednik *Nedeljnika* Veljko Lalić koji doslovno kaže: "... kad uđeš u Nemanjinu i dočekaju te birokrate koji ti objašnjavaju kako je zemlja napadnuta sa svih strana, a kad uđeš u Andrićev Venac sačekaju te tvoji iz stranke koji te ubede da pre tebe nije ništa postojalo. I zato predsednik nije otišao na inauguraciju hrvatske predsednice, a Vučić jeste. Majstori, majstori..."⁵⁰

Neuspeh pregovora sa Esmarkom

Sklapanje aranžamana sa MMF-om i neuspešna prodaja Železare Smederevo, glavni su ekonomski događaji koji su obeležili februar 2015. Po pitanju neuspeha u prodaji Železare pojavio se niz kritičkih tekstova, koji su neuspeh tumačili kao lični poraz Aleksandra Vučića.

49. Isto, str. 2

50. Veljko Lalić, „Majstori, majstori..." *Nedeljnik*, 26.02.2015, str. 6

Novi Magazin, 19. februar 2015.

S druge strane, u interpretaciji sporazuma sa MMF-om preovladalo je opšte mišljenje, uz retke izuzetke u vidu natpisa u *Pečatu*, da je aranžman nužan zbog opstanka srpske ekonomije. Istovremeno, podvučeno je da ispunjavanje MMF-ovih uslova predstavlja težak i gotovo nesavladiv posao za Vladu Srbije.

Neuspeli pregovori oko Železare u Smederevu, očekivano, pokrenuli su brojne interpretacije samog događaja i mogućeg raspleta sudbine ovog preduzeća. U tekstu „Triler o gvožđu i novcu,” kolumnista nedeljnika *Vreme* Dimitrije Boarov bavi se hronologijom najava uspešne privatizacije Železare „Smederevo”. Prikazujući hroniku unapred najavljenog uspeha u medijima, ovaj kolumnista konstatuje da je čitava stvar bila isključivo medijska dimna zavesa, tačnije priča koja je imala tužan kraj: „Slavodobitna objava od jesenas, kada je premijer Vučić rekao da je postignut dogovor sa američkom kompanijom Esmark o kupovini Smederevske Železare, pretvorilo se u uzbudljivu priču, koja ima tužan kraj.”⁵¹

Neuspeh u prodaji Železare otvara i izazov njenog budućeg funkcionisanja, posebno u svetlu novog aranžmana sa MMF-om, koji zabranjuje subvencionisanje državnih preduzeća: „... Ova famozna čeličana ostaje olovni finansijski jaram za Srbiju. Tim povodom će Srbija nastaviti proizvodnju u Smederevskoj železari, a istovremeno obustaviti subvencije državnim kompanijama, što je obećala u svom dokumentu MMF-u?”⁵²

Ekonomsku analizu održivosti Železare nedvosmisleno je dao i prof. dr Miodrag Zec. Njegov decidni stav je da je Železara oduvek bila problematičan i ekonomski neisplativ projekat: „Apropos ove čeličane, ona ne može ni pri kakvoj ceni čelika da bude rentabilna, jer nema obim proizvodnje da pokrije fiksne troškove, a proizvodi najprimitivnije stvari u svojoj delatnosti, ravne limove. Nemate rudu železa, nemate koks, nemate tržište, nemate metalskopreradačku industriju, nemate kapital za promenu i inovaciju, za prenamenu strukture, i još razne stvari nemate. Železara ima svoju istoriju, i uvek je u istoriji bila na granici gubitka i uvek bila dotirana. Kada bi se sada sabrao sav kreirani dug po osnovi Železare, to su ogromne brojke, to verovatno prelazi nekoliko milijardi od kada je ona napravljena.”⁵³ Utisak poraza vlasti u uredničkim komentarima povodom rada Železare upotpunio je glavni i odgovorni urednik nedeljnika *Vreme* Dragoljub Žarković.

On je neuspeh u prodaji Železare, preveo u lični poraz premijera Vučića. Razlog za takvu tvrdnju Žarković pronalazi u jalovom podgrevanju nade da će posao biti uspešno realizovan: „Mada je poraz teška reč za neuspeh u poslovnim pregovorima i ta ne bi bila ni upotrebljena da Vučić i njegovi nisu pregrejali nadu o spasonosnom rešenju s američkom kompanijom, koja je od „pobede” na tenderu pa nadalje samo zaoštravala, rukovodeći samo sa svojim interesima, uslove pod kojima bi ušla u taj posao.”⁵⁴

51. Dimitrije Boarov, „Triler o gvožđu i novcu,” *Vreme*, br. 1259, str. 4

52. Isto, str. 6

53. Miodrag Zec, „Nema plana B za državu,” intervju sa Radmilom Markovićem, *Vreme*, br.1260, str. 11

54. Dragoljub Žarković, „Trgovac polovnim automobilima- koja pitanja otvara neuspeh oko prodaje Smederevske železare,” *Vreme*, br. 1260, str. 7

Zaključivanje aranžmana sa MMF-om

Na ekonomskom planu, neuspeh oko prodaje Železare nije povukao za sobom i neuspeh u sklapanju aranžmana sa MMF-om. Ipak, postignuti dogovor otvorio je određene dileme u komentarima koji su tih dana izašli u nedeljnicima. Među njima, kolumnista Dimitrije Boarov, prihvatajući opravdanost aranžmana sa MMF-om, vrši osvrt na mogućnost njegovog punog sprovođenja. Skepsa koju ovaj kolumnista iskazuje nije bez osnova, imajući u vidu teškoće u dosadašnjim etapama sprovođenja sporazuma sa MMF-om.

Glavni problem su političko-socijalni troškovi restrukturiranja javnih preduzeća: „Rano je govoriti o tome da li je ova Vlada u stanju da sprovede obećane reforme i da li je uopšte spremna na taj poduhvat ili ima neki plan B. Da li je odobreni aranžman sa MMF-om dobra vest ili '...tačka posle koje nema povratka...' teško je odgovoriti na pitanje da li će Vlada Srbije doista smoći snage i volje da izvede reformu javnih preduzeća i da li će se pošteno držati 'limita' državnih garancija tim preduzećima”.⁵⁵

Izrazito kritički stav prema sklapanju aranžmana sa MMF-om, pojavio se u listu *Pečat*, pod naslovom „Stend baj Srbije.” Autor Nikola Vrzić smatra da potpisani aranžman sa MMF-om neće doneti bilo kakve izglede za ekonomski uspeh srpske privrede. S jedne strane, konsolidacija javnih finansija koja počiva na smanjenju javne potrošnje i ukidanju državnih subvencija omogućice isključivo preduslove za solventnost države pri vraćanju dugova stranim kreditorima. Ove mere statistički će poboljšati ekonomiju, smanjiti visinu duga i smanjiti budžetski deficit. Ipak, smanjenje negativnih bilansa oslobodiće novac isključivo za vraćanje postojećih dugova: „Sve ove mere štednje, naime, i nisu osmišljene da bi narodu bilo bolje, već da bi države prinuđene na štednju bile sposobne da svoje dugove redovno otplaćaju (otuda smanjenje budžetskog deficita) i da se dodatno zadužuju (otuda rast ukupnog duga uprkos štednji). MMF i nije dobrotvorna ustanova već kreditor...”⁵⁶

Istovremeno, druga pozitivna stvar u aranžmanu sa MMF-om, privlačenje stranih investicija, teško je ostvariva, budući da je investiciona klima u evrozoni izrazito loša, te se zbog opreznosti investitora pozitivna očekivanja ne mogu racionalno utemeljiti. Ovu tvrdnju Vrzić obrazlaže citatom sa bloga MMF: „Investicije u zoni evra, a naročito privatne investicije nisu su se oporavile od početka finansijske krize... Glavni razlozi su: prezaduženost kompanija, finansijska ograničenja i nesigurnost investitora.”⁵⁷ U svom propagandističkom maniru, Vrzić tvrdi: „Nema investitora, nema nade.”⁵⁸

55. Dimitrije Boarov, „Velika obaveza,” *Vreme*, br. 1260, preuzeto sa sajta www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=1274095.

56. Nikola Vrzić, „Stend baj, Serbie,” *Pečat*, br. 358, str. 9

57. Isto, str. 9

58. Isto, str. 9

Srbija između Istoka i Zapada

Američki državni sekretar Džon Keri je, govoreći o ukrajinskoj krizi i širenju ruskog uticaja na druge delove Evrope, naveo da su određene zemlje južne Evrope značajno podložne ruskom uticaju: „Kada je reč o Srbiji, Kosovu, Crnoj Gori i drugima – Gruziji, Moldaviji, Pridnjestrovlju - oni su na liniji vatre.“⁵⁹ Kerijeva opaska prevashodno se odnosila na sve veći i izraženiji uticaj Rusije u medijskoj sferi i njenu sposobnost da nametne svoje viđenje sukoba u Ukrajini. Izjava američkog državnog sekretara pokrenula je pitanje o pravcima spoljne politike države Srbije. Iako je zvanična politika strateški opredeljena za evropske integracije i održavanje najboljih mogućih odnosa Rusijom, Kerijeva izjava reaktuelizovala je dilemu o spoljnopolitičkoj preferenci prvog reda – bližoj i sveobuhvatnijoj saradnji sa Rusijom naspram potpunog uklapanja u evroatlanski poredak. Proces evrointegracija podrazumeva rešavanje poglavlja 31, koje znači i potpuno usklađivanje spoljne politike Srbije sa EU. Ovo usklađivanje neminovno znači i rešavanje krajnje kompleksnih politički senzitivnih pitanja, poput pitanja Kosova i ustavne prekompozicije Bosne i Hercegovine. Istovremeno, evropske integracije podrazumevaju izrazito visok stepen usklađenosti spoljne politike zemalja članica.

U konkretnom istorijsko-političkom trenutku, doslovno prihvatanje evropske spoljne politike Srbiju vodi ka direktnoj konfrontaciji sa Rusijom i nameće uvođenje sankcija zbog njene aktivne uloge u sukobu u Ukrajini. Ove okolnosti, naveliko su poznate i naširoko diskustovane u javnosti Srbije. Februara 2015, učestalo i različitim povodima, reaktuelizovane su i legitimisane ideje koje Srbiju odvođe od evropskog puta.

Aktuelizacija ove teme u medijima započela je objavljivanjem teksta ruskog ministra Sergeja Lavrova u nedeljniku *Nedeljnik*. Sergej Lavrov je izložio matricu spoljne politike Rusije. Policentrični svetski poredak nasuprot evroatlanskom svetu koji nije uspeo da izgradi „zajedničku zonu mira, stabilnosti i mira.“⁶⁰ Razlog za ovu tvrdnju, Lavrov bazira na stavu da SAD i njihovi saveznici insistiraju na hladnoratovskoj političkoj paradigmi opredeljivanja: „Ili sa nama ili si protiv nas,“ kao i na shvatanju geopolitike iz perspektive igre „nultog ishoda“. Evroatlanskom stanovištu u međunarodnim odnosima Rusija protivstavlja stav o uvažavanju „slobodno izražene volje naroda,“ koja mora biti poštovana.

Ovaj princip Lavrov koristi za opravdavanje aneksije Krima i legitimisanje političkih zahteva proruskim separatista u Ukrajini. Nakon postavljanja političko-intelektualnih koordinata za razumevanje ukrajinske krize, te preispitivanja evroatlanskog spoljno političkog obrasca, Lavrov se dotiče i politike na Balkanu. U tom kontekstu, evropsko zalaganje za Zapadni Balkan lišen etničkih konflikata i bezbednosih izazova posredstvom integracija u EU i NATO, Lavrov posmatra sa stanovišta obaveze priznanja Kosova kao nužnog uslova za članstvo Srbije u EU: „Problem Kosova još predstavlja ozbiljan izazov, budući da se pokrovitelji Prištine zalažu za stav da priznanje državnosti Kosova

bude 'cena prijema' Srbije u Evropsku uniju. Beograd bi u vezi sa svim ovim trebalo da donosi nezavisne odluke.“⁶¹

U maniru iskusnog diplomate, Lavrov afirmiše spoljnu politiku Srbije koja pravi balans između EU i Rusije: „Izbor za koji se srpski lideri opredeljuju jeste i članstvo u Evropskoj uniji i održavanje prijateljskih odnosa i saradnje s Rusijom.“ Nakon Lavrova, proces relativizacije evropskog puta dobio je razradu i u tekstu Veljka Lalića naslovljenom: „Ministarstvo za Kinu“. Teza ovog teksta podržava ideju o relativizaciji evrointegracija Srbije, potenciranjem mogućnosti da se strateško partnerstvo može i mora tražiti van SAD, EU i Rusije. Veljko Lalić piše: „...da prođemo kroz nekoliko spoljno-političkih činjenica. Rusija danas, kao i Amerika, postaje pacifička zemlja. Nema više velike balkanske igre. Granice se povlače kod Konstantinopolja, kod Turske koja je najvažniji igrač na granici Evrope. Tu staje i Južni tok... staje samo Nemačka koja od svega ima samo da nam ponudi štednju. I ta najvažnija pacifička zemlja Kina, koja jedina ima toliko pritoka da jedna može da zakači i nas. I zato bih ja, da meni neko postavi tako glupo pitanje: 'Šta bih mu savetovao?', rekao da 'otvori ministarstvo za saradnju s Kinom.' Ili makar neki Biro u koji ćeš da zaključaš 300 stručnjaka koji svaki dan moraju da smisle po jedan projekat s Kinom. Drugu šansu nemamo...“⁶²

Istovremeno sa čestom pojavom ideja o preusmeravanju težišta srpske spoljne politike i pravljenja istorijsko-političkog otklona od evropskih integracija zbog statusa Kosova, nedvosmisleno se podstiče antiamerikanizam, kao jedno od važnih spoljnopolitičkih opredeljenja na javnoj sceni. Prilog ovoj temi, daju već mnogo puta pominjani *Pečat* i *Večernje Novosti*.

Simultano sa snažno antievropskim tendencijama u percepciji spoljnopolitičke orijentacije Srbije, u periodu od januara 2015 – marta 2015, pojavljuju se i intervjui sa ambasadorima zemalja članica EU, koji nijednog trenutka ne dovode u pitanje proces evrointegracija relaksirajući delikatno pitanje odnosa sa Rusijom. Valja primetiti da zbog pada evroentuzijazma u Srbiji i krize u Evropskoj uniji, kao i sporosti procesa proširenja EU, postoji mali broj tekstova koji ističu prednosti članstva države u EU. Intervjui sa ambasadorima zemalja EU, iako precizno i profesionalno vođeni, ipak podrazumevaju nesporni kurs zemlje ka EU.

Uprkos navedenom, geopolitička fabula o okretu ka Rusiji i Kini, navodi evropske ambasadore u Beogradu na viši stepen realističnosti. Primetan je izostanak euforije prestavnika EU po pitanju članstva Srbije u EU. Primer odmerenog i realističnog stava po pitanju evrointegracija i odnosa sa Rusijom, predstavlja intervju britanskog ambasadora u Beogradu Denisa Kifa: „Kako pregovori o pridruživanju budu odmicali, želimo da vidimo da se Srbija sve više i više usaglašava sa zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom EU. Ali, tu je i pitanje naših zajedničkih vrednosti. EU ima zajedničke principe. Želimo da vidimo da Srbija deli te principe. Ima pitanja o kojima različite članice EU nemaju isti stav. Ali, kada ga imaju, onda je to zbog zajedničkih principa i vrednosti koje deli čitava EU. Usvajanje tih vrednosti je prirodan deo pridruživanja Uniji. I verujem da će se to desiti kako pregovori budu tekli. Prošle godine je

59. http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2015&mm=02&dd=25&nav_id=961797

60. Sergej Lavrov, „Lažni izbor: EU ili Rusija,“ *Nedeljnik*, 12.02.2015, str. 22

61. Isto, str. 26

62. Veljko Lalić, „Ministarstvo za Kinu,“ *Nedeljnik*, 12.02.2015, str. 4

postojala debata o uvođenju sankcija Rusiji. Srbija je objasnila svoju poziciju i EU je za tu poziciju imala razumevanja. Ali, sada je Srbija predsedavajuća OEBS-a, koju cenimo, i očekujemo da Srbija demonstrira svoje proevropsko opredeljenje u spoljnim poslovima. Očekujemo da ta uloga bude konstruktivna.”⁶³

Natpisi o spoljnoj politici u mesecu februaru 2015. pokazuju da postoji uočljiv pluralitet stavova koji se međusobno isključuju na srednji i duži rok, budući da politika balansiranja i direktnog nesvrstavanja ima svoje praktične domete. Isto tako, postaje jasno da legitimacija antievropskih stanovišta polako dobija na ekspanziji. Naime, postavljajući strateško političko opredeljenje ka EU u istu ravan sa drugim geopolitičkim opredeljenjima, gubi se izvorno vrednosno obavezujuća dimenzija evroreformskog procesa koji za cilj ima punopravno članstvo u EU. Opaska američkog državnog sekretara Džona Kerija o medijskoj ekspanziji Rusije ima svoje direktno utemeljenje i potvrdu. Ruska medijsko-politička vizura ujedinjena sa domaćom geopolitičkom inventivnošću potkopava sve krhku podršku EU u javnom mnjenju Srbije, a приметно je postepeno iščezavanje primata evropske ideje u štampanim medijima. EU postaje tema za političare, bez naročite medijske podrške koja bi trebalo da izvornim principima evropskih integracija da viši nivo uverljivosti.

Mart – pad helikoptera, „Beograd na vodi“, godišnjica atentata na Zorana Đinđića

PAD HELIKOPTERA

Pad helikoptera Vojske Srbije koji je doveo do vojnih i civilnih žrtava prilikom operacije spašavanja novorođenčeta iz Novog Pazara, pokrenuo je lavinu natpisa u medijima. Slučaj je posmatran iz više različitih uglova: vazduhoplovnog, vojno proceduralnog, političkog, medijskog, etičkog... I dok su se u dnevnim novinama pojavljivale rekonstrukcije pada, pratila hronologija događaja, pravile različite hipoteze o uzrocima pada helikoptera, u nedeljnicima u Srbiji je težište rasprave imalo širi kontekst, tačnije ticalo se političkih i pravnih implikacija čitavog slučaja.

Konkretno, tematizovano je pre svega pitanje odgovornosti za nesreću i tragičan gubitak ljudskih života. Povodom događaja, formulisale su se dve međusobno suprotstavljene interpretacije. Jedna, koja odgovornost za pad helikoptera posmatra kao skup pre svega nepovoljnih objektivnih odgovornosti (teški vremenski uslovi, otežana komunikacija posade i kontrole leta, tehnička nesavršenost letilice...) i druga, koja potencira stav o odgovornosti resornih ministara zdravlja i odbrane za pokretanje rizične operacije spasavanja. Ova poslednja interpretacija dominira u kolumnama u nedeljnicima. Njena pretpostavka je da je ministarska opsesija popularnošću, odnosno potenciranje imidža spasioca bila ključni razlog za započinjanje operacije: “Da je sve prošlo kako treba; da su se ministri slikali sa bebom pogrešne ‘veroispovesti’ te noći, pa

63. Denis Kif, „Sledi godina velikih izazova,” intervju sa Jovanom Gligorijević, *Vreme*, br. 1259, str. 16

NIN, 19. mart 2015.

se sutradan pojavili sa uobičajenim statistima, u letačkim kombinezonima, naravno, pred TV kamerama u Vladi – kamo lepe sreće, neka ih tamo, samo da su živi i zdravi – sve bi bilo u redu. Ispalo je, međutim, nažalost, drugačije; zašto? Zbog insistiranja na sletanju u surčinskoj magli, jer TV ekipe čekaju? Pa, ko im još veruje bilo šta?“⁶⁴ „...! Sumnja, kad se rodi, ne poznaje granice’ – to, doduše, nije pisao Alister Kembel, ali jeste Ivo Andrić. A sumnja dela javnosti u ovom slučaju svodi se na zaključak da je neko izvršio pritisak na pilote da u izrazito nepovoljnim okolnostima lete baš na surčinski aerodrom, jer je postojala namera da se dvojica ministara propagandno slikaju u ulozi spasilaca bolesnog deteta.“⁶⁵

U prilog tezi o unapred režiranom spektaklu za promociju ministara, u jednom delu medija, navodi se i naknadno demantovana vest novinske agencije *Beta*, da je dete tokom kasnih večernjih sati stiglo u odgovarajuću zdravstvenu ustanovu. Istovremeno, stalno potenciranje odgovornosti ministara korespondira sa spremnošću premijera da ih zaštiti. Ova političko-medijska okolnost tumači se u ključu premijerove iracionalne autoritarne vladalačke prakse. Na taj način se potvrđuje već brižljivo formirana slika o Aleksandru Vučiću kao autoritarnom političaru sklonom izbegavanju institucija i agresivnom medijskom nastupu. I ovom slučaju, funkcionise princip dodeljenih uloga aktera u javno-političkom polju: „Kad najmoćniji čovek u državi pretpostavi princip lojalnosti principu odgovornosti onda tu nešto nije u redu. Tako je Aleksandar Vučić, alfa i omega svake delte u Srbiji, amnestirao unapred od odgovornosti ministra odbrane i ministra zdravlja od tragičnih posledica pada vojnog helikoptera sa četiri člana posade, dva medicinska radnika i nesrećne petodnevne bebe kojoj je trebalo spasiti život. Nema više te komisije koja će razmatrati njihovu ulogu u toj ljudskoj drami, jer je premijer rekao da ga, istina, o tome niko ništa nije pitao, ali da bi i on poslao helikopter da ga je neko nešto pitao.“⁶⁶

Narativ o ministarskoj odgovornosti dobio svoju kritičku recepciju u kolumni glavne i odgovorne urednice *Politike*, Ljiljane Smajlović. Ona u komentaru pod naslovom „Hejteri,“ *Politika*, 17.03.2015. ističe da potenciranje teze o publicitetu kao pokretaču za rizičnu akciju spasavanja deteta predstavlja primer nepatvorene političke mržnje koju pokazuje jedan deo novinara. Iracionalnost svojih kolega, Smajlovićka vidi u njihovom stalnom korišćenju demantovane agencijske vesti koja je služila u prilog tezi o ministarskom publicitetu kao pokretaču rizične spasilačke helikopterske misije.“ List *Politika* je jedan od onih koji su u petak uveče na sajtu preneli netačnu *Betinu* vest. I *Beta* i *Politika* su čitaocima pružili izvinjenje i objašnjenje zbog propusta. Teoretičare zavere, urednike opskurnih sajtova i hejtere po društvenim mrežama to nije sprečilo da u toj vesti nađu „dokaz“ cenzure i diktature koje tobož drmaju Srbiju. Ne vredi raspravljati sa ljudima koji su u stanju da tvrde da je *Politika* naumila da prevari naciju i prikrije smrt bebe i njenih pratilaca kako bi uzdigla ovog ili onog ministra. Ali ne mogu da kriju ozlojedjenost zbog sličnih izjava kolega, profesionalnih novinara. Poštenije bi bilo da se otvoreno bore na političkoj sceni. Da svoju političku netrpeljivost ne proglašavaju etičkim standardom u novinarstvu. Da se

64. Miloš Vasić, „Tragedija u magli politike,“ *Vreme*, br. 1263

65. Vera Didanović, „Zaslužuju bar istinu,“ *NIN*, br. 3351

66. Dragoljub Žarković, „Vučić godišnjica pobeđe – kao uvod u godine poraza,“ *Vreme*, br. 1263

ne presvlače u borbe za slobodu medija kad bez dokaza sumnjiče sve koji ne dele njihove političke strahove i partikularne interese.“⁶⁷

Interpretativni zaplet oko slučaja helikopter pokazao je duboku podeljenost među komentatorima koja ukida mogućnost uspostavljanja jedinstvenog pristupa čak i tragičnoj nesreći. Duboki jaz u javnosti je očigledan, tačnije čitljiv iz duha i slova citiranih tekstova. Političko-medijski raskol izgrađen je kontinuirano i regenerisan po modelu dodeljenih uloga. Za jedan deo javnosti krivac je uvek na strani vlasti, bez obzira na namere ili vremenske neprilike. Drugi deo javnosti, kao što to svedoči citat iz teksta Ljiljane Smajlović, funkcionise odbrambeno, nespreman da shvati i prihvati unapred pripremljeni scenario stigmatizacije političkog oponenta. Ono što izostaje i u ovom, kao i u drugim navedenim slučajevima u javnom prostoru Srbije je duh racionalne debate i tolerancije.

„Beograd na vodi“

Projekat „Beograd na vodi“ najznačajniji je investicioni projekat u bližoj prošlosti u Beogradu i Srbiji. Tretman ovog projekta u autorskim kolumnama, intervjuima i analitičkim tekstovima ne odstupa od matrice radikalnog sučeljavanja različitih dijametralno suprotstavljenih stanovišta.

S jedne strane, aktuelna vlast u njemu vidi šansu za razvoj, pokretanje ekonomije i dalje privlačenje investicija. Uz navedeno, „Beograd na vodi“ omogućava uređenje zapuštenog gradskog prostora i civilizacijski napredak, nudeći perspektivu da se Beograd razvija po uzoru na moderne evropske gradove nastale pored obala reka. Beograd na vodi utemeljuje sliku Aleksandra Vučića kao reformatora i nosioca opšteg društvenog napretka, čoveka odlučnog da se posveti rešavanju konkretnih životnih problema, rastu privredne aktivnosti, poboljšanju uslova života.

U medijskoj sferi narativ o Beogradu na vodi predstavlja narativ koji pomaže izgradnji pozitivne slike u očima građana. Uz borbu protiv korupcije i liberalne ekonomske reforme, „Beograd na vodi“ je postao konstitutivni deo Vučićevog političkog i medijskog raspoznavanja. S druge strane, kritički nastrojena javnost „Beograd na vodi“ posmatra u potpuno u drugačijem svetlu. Upravo zato, osporavanje projekta je u delu štampanih medija sprovedeno temeljno i sistematski. Ono obuhvata više međusobno povezanih aspekata. Slično „Er Srbiji“ i „Beograd na vodi“ je postao predmet različitih kritičkih interpretacija u beogradskim nedeljnicima.

Za kritički ugao gledanja, reprezentativno je mišljenje koje je intervjuu nedeljniku *Vreme* izneo sociolog dr Jovo Bakić: „Taj je projekt toliko megalomanski da je nemoguće da u celosti bude ostvaren. Podići će tu nesrećnu kulu, koja će verovatno biti ruglo, podići će i taj tržišni centar, nekoliko okolnih zgrada, i tu će biti kraj. U određenom trenutku investitor će shvatiti da mu se taj ne isplati... nema rasprava na televizijama sa nacionalnom frekvencijom o tako značajnom projektu... Ogroman je problem što je do toga došlo nekom vrstom nagodbe o

67. Ljiljana Smajlović, „Hejteri,“ *Politika*, 18.03.2015, str. 25

kojoj javnost ne zna ništa. Tu je izvesni investitor iz Ujedinjenih Arpskih Emirata, poznat po tome što neke megalomanske projekte u Indiji i Pakistanu nije ni započeo, tu su Vučić i njegov Mali gradonačelnik (a i neizbežni Dinkić se pominje), i niko ne zna šta su se ti ljudi dogovorili o tome kako treba da izgleda jedan važan deo Beograda, pri tome, ne bilo koji deo Beograda, nego onaj s najvećim potencijalom da bude i njegov najlepši deo. Dakle, jedan tajni dogovor rešava pitanje od javnog značaja. Sama ta činjenica bi u civilizovanim društvima bila dovoljna da vlada padne, ako se dogovor ne povuče. Ali mi smo daleko od civilizovanog društva koje zna svoja prava. Ovde je još moguće da predstavnici države privatne interese predstavljaju kao državne, podvrgavajući svojoj volji interes javnosti.⁶⁸

Potenciranje duha sumnje i podozrenja, netransparentni posao, megalomanske i nesprovodive ideje, uvrnute fikcije autoritarnog vladara i njegovih saradnika, ekonomska neisplativost projekta, nemogućnost njegove realizacije, posao sklopljen specifičnim pravnim sredstvom direktnom pogodbom... Rečju, slika „Beograda na vodi“ o kojoj govori Bakić je prikaz jedne političko-ekonomske improvizacije, nepotrebne i lišene ma kog obzira za opšte dobro.

Sadržinski slične, ali značajno preciznije primedbe na projekta „Beograd na vodi“, izneo je arhitekta Bojan Kovačević, član Akademije arhitekata Srbije. Kovačevićeve zamerke tiču se neizvesnosti koje prate investiciju: „Deo posla koji je na sebe preuzela Srbija jeste infrastrukturno opremanje zemljišta na kome će se izgraditi 'Beograd na vodi.' Mi, dakle, moramo da dovedemo vodu, struju, grejanje, kanalizaciju, gas... Tu je i saobraćajna mreža, parking. Svi ovi aspekti našeg dela posla moraju da se rade i planiraju za čitav „Beograd na vodi“. Ne možemo da dovodimo po jednu vodovodnu cev za svaku novu zgradu koja počne da se zida, već moramo da ugradimo cev koja će imati kapacitete da vodom opslužuje čitav budući kompleks. Može da se desi da investitor posle nekog vremena kaže: ovo mi je, ipak, neisplativo, aj' zdravo. Nema načina da ga primoramo da završi sve planirano. Je li video neko bilo kakav ugovor? Ako jeste, šta u njemu piše? Ti papiri koji se često spominju u vezi sa projektom nisu pravno obavezujućini za koga. Memorandum o razumevanju ne znači ništa.“⁶⁹

Negativna slika upotpunjava se nizom propratnih detalja koji podrazumevaju različite oblike pravno diskutabilnih odluka ili procedura, estetsko narušavanje urbane celine... Negativni imidž „Beograda na vodi“ u štampanim, ali i drugim medijima, nesumnjivo je bacio senku na najavljeni projekat. Kad je o ovoj temi reč, primetno je gotovo potpuno odsustvo minimuma saglasja i javne političke podrške. Sukob pozitivnog i negativnog imidža koji je vidljiv povodom projekta „Beograd na vodi“ potvrđuje inicijalnu ideološku hermetičnost učesnika u debati. Rukopisi i stavovi koji tematizuju i elaboriraju teme poput Beograda na vodi pokazuju da autori tekstova i sagovornici pristup temi definišu u kontekstu unapred stvorenih predstava o predmetu diskusije. Snažan negativan polemički naboj prema temi „Beograd na vodi“, minimalizacija mogućih pozitivnih aspekata, maksimalizacija stvarnih ili mogućih propusta,

68. Jovo Bakić, intervju sa Zorom Drčelić, *Vreme*, br. 1263, str. 16

69. Bojan Kovačević, „Vučićev zabranjeni grad“, intervju sa Mirkom Rudićem, *Vreme*, br. 1262, str. 16

ukazuje na intenzivan propagandni diskurs.

Već citirani arhitekta Kovačević, prihvata takav neizbalansiran i isključiv pristup: „Ima dobru prvu stvar koja je istovremeno i poslednja – jedan derutan prostor, potpuno zapostavljen i nikakav pretvara u urbani prostor. Samo to.“⁷⁰ Iz takvih radikalno negativnih postavki može uslediti isključivo negativni zahtev ispostavljen vlastima da „Beograd na vodi“ treba u potpunosti obustaviti.

Godišnjica atentata na Zorana Đinđića

Već trinaest godina, svake godine Srbija se priseća tragično nastradalog premijera Zorana Đinđića. U martu 2015, svi nedeljnici posvetili su prostor prvom demokratskom premijeru u istoriji obnovljenog višestranačja. Za razliku od mnogih tema, obeležavanje godišnjice atentata na Zorana Đinđića nije pratila intenzivna polemika, kao što je to bio slučaj u nekim prethodnim godinama.

Đinđićeva jedinstvenost ključni je pojam koji opisuje ovogodišnje evociranje uspomena na prvog demokratskog premijera. U intervjuu za nedeljnik *Vreme* predsednik Nove stranke Zoran Živković, potvrđuje pozitivnu ulogu Đinđića u političkom životu Srbije, insistirajući na njegovoj političkoj jedinstvenosti i izuzetnosti. U svetlu poređenja sa aktuelnim premijerom Aleksandrom Vučićem, Živković naglašava da je reč o dva neuporediva čoveka i političara:

„Ne postoji nikakva veza između Zorana Đinđića i Aleksandra Vučića. Ko kaže suprotno, govori ili iz niskih pobuda ili posle pola litre žestokog lošeg pića. Racionalni um – bilo čiji – ne može da dođe do zaključka da njih dvojica liče jedan na drugog na bilo kakav način... Njih dvojica nemaju ništa zajedničko ni po metodama vlasti, a kamoli po ciljevima... On samo pokušava da imitira Đinđića, a svaki taj pokušaj završava se kao farsična karikatura.“⁷¹

Živkovićeva ocena o poređenju Vučića i Đinđića predstavlja repliku na pokušaj poređenja ove dvojice političara. Isključujući mogućnost poređenja pomenutih političkih lidera, Živković dovodi u pitanje Vučićev profil odlučnog, realističnog i odvažnog evroreformskog političara. Ulog u ovom stavu je insistiranje na Đinđićevoj jedinstvenosti u novijoj istoriji višestranačja u Srbiji. Isto tako, kod Živkovića je prisutna teza o nemogućnosti ma kakve Vučićeve političke evolucije, odnosno izgradnje u kredibilnog lidera.

Reč je o medijskoj strategiji fiksiranja određenog medijsko-političkog imidža koji se dodeljuje konkretnom političkom akteru, kojom se sprečava eventualni uticaj na neke druge delove biračkog tela. Bez naročite želje za komparacijama, novinari *Nedeljnika* evocirali su sećanje na Đinđića, ističući njegove dobre i loše strane, ali pre svega naglašavajući njegov jedinstveni politički, pragmatični, racionalni i odlučni pristup. Opšti zaključak je da bi srpska tranzicija gotovo izvesno bila uspešnija da nije bilo atentata.

70. Isto, str. 18

71. Zoran Živković, „Zoran Đinđić nema političkog naslednika“, intervju sa Filipom Švarmom, *Vreme*, br. 1262, str. 13

Nedeljnik, 12. mart 2015.

Još jednu interpretaciju Đinđićeve tragične političke i lične sudbine pružio je novinar Ratko Dmitrović. Dmitrović je povodom poslednje godišnjice Đinđićevog ubistva izneo stav o nepotrebnosti istraživanja političke pozadine atentata: „...politička pozadina ubistva ne postoji, ni kao inkriminacija ni kao deo strukture samog čina. Svaki političar ima protivnike, onaj na vlasti najviše, i takvima je, posebno u Srbiji, dozvoljen svaki vid verbalne borbe, obračuna. Tu nema granica, od kritike oblačenja preko spominjanja oca i majke, kletve nad ikonom Svetog Đorđa do otvorenog radovanja nečijoj smrti. Sve to, ponoviću, ne može da bude sankcionisano. Osuđeno u javnosti – da. Kažnjeno na izborima – da. Ali, to sa sudom nema niti može da ima veze.“⁷²

Obeležavanje dvanaestogodišnjice Đinđićevog ubistva proteklo je većim delom u duhu i slovu teze o njegovoj neponovljivosti u savremenoj srpskoj politici. Izvesni propagandni motivi, poput Živkovićeve opaske o poređenju Đinđića i Vučića ili Dmitrovićevo obesmišljavanje ideje o političkoj pozadini ubistva, upućuju na zaključak da je obeležavanje godišnjice Đinđićeve smrti, u jednom delu javnosti iskorišćeno za iskazivanje različitih animoziteta.

72. Ratko Dmitrović, „Ubijanje Đinđića“, *Večernje novosti*, 14.03.2015, str. 2

5

O autorima

O AUTORIMA

Institut za javnu politiku je regionalna *think-tank* organizacija. Deluje u regionu Zapadnog Balkana kroz rad kancelarija u Beogradu, Podgorici i Ljubljani. Promocijom javnog dijaloga i konstruktivnih rešenja, Institut za javnu politiku doprinosi naporima država Zapadnog Balkana da postanu ravnopravni, pouzdani i progresivni partneri u evropskim integracijama i međusobnim odnosima. Nakon inicijalnog istraživanja i analize društvenog i medijskog konteksta u državama Zapadnog Balkana, *Institut* je razvio i sproveo niz projekata vezanih za medije, među kojima su: Uloga medija u procesu sekuritizacije na Zapadnom Balkanu, Civilni odgovor na klijantelizam u medijima – Medijski krug, NATO Reach Out - monitorinng medija i Uloga medija u praćenju R1325 u Crnoj Gori.

Medijski arhiv EBART je privatna kompanija, osnovana 2000. godine. Njena osnovna aktivnost je čuvanje podataka iz štampanih medija u elektronskoj formi. Novinski arhiv postoji od 2003. godine i do danas je u njemu uskladišteno više od 3.000.000 tekstova iz štampanih medija koji imaju nacionalnu pokrivenost, kao i odabranih lokalnih medija. *Ebart* je specijalizovan i za izradu analiza medija. Od osnovnih, kvantitativnih analiza, preko kvalitativnih analiza koje poredje medijski tretman zadatih ključnih reči, pa sve do složenih analiza sadržaja.

Prof. dr Nikola Samardžić je profesor Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu na katedri za istoriju. Gostovao je kao Fulbrajtove stipendista na *New York University* 2003. Istraživao je u Italiji, Francuskoj, Španiji i SAD. Na svim nivoima studija drži kurseve iz Rane moderne istorije i Opšte istorije XIX i XX veka, a posebno i kurseve SAD: država i društvo i Istorija džeza. Osnivač je, suvlasnik i rukovodilac *New Balkans Institute* i Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture. Učestvovao je i u međunarodnim projektima *The Scholars' Initiative*. Takođe je glavni i odgovorni urednik naučnih časopisa "Beogradski istorijski glasnik", "LimesPlus" i "Acta Historiae Medicinae Stomatologiae Pharmaciae Veterinae". Jedan je od osnivača Instituta za javnu politiku.

Dr Isidora Jarić rođena je u Beogradu 1970. godine. Asistent je Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, na katedri za sociologiju, na kojoj je i stekla titulu doktora nauka. Saradnik je Instituta za sociologiju i društvena istraživanja, koji se bavi istraživanjem i ispitivanjem globalnih karakteristika i preobražaja u srpskom društvu. Urednik je dela "Bolonjska reforma visokog školstva u Srbiji: problemi, dileme, očekivanja i strahovi nastavnog osoblja na Beogradskom Univerzitetu" (Institut za filozofiju i društvenu teoriju Filip Višnjić, 2010.), kao i dela "Politika roditeljstva" (Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, 2015). Objavila je brojne naučne radove, članke i knjige, među kojima je i "Kultura i preobražaj Srbije – vrednosna usmerenja građana u promenama posle 2000. godine".

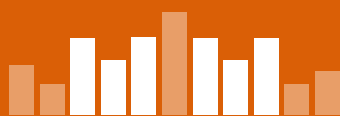
Danica Laban, rođena u Beogradu 1976, medijska analitičarka, novinarka i komunikološkinja. Radila je na brojnim projektima, koji su u svojim medijskim komponentama imali zastupljenu vidljivost, treninge i istraživanja u oblasti medija. Sarađivala je sa domaćim i stranim organizacijama i institucijama, poput Saveta Evrope (*CAR project* 2011-2012), *UN Women* (projekti u oblasti socioekonomskog osnaživanja žena 2012), Kancelarijom za ljudska i manjinska prava (2012 - 2103, 2015 - projekti za unapređenje položaja Roma) itd. Radila je i na evaulaciji medija u Srbiji za Strategic marketing/IPSOS (2009-2011), za potrebe BBC Trust. Agenciju *Jigsaw Communications*, u okviru koje i danas posluje, osnovala je 2006. Tokom karijere, bila je i novinar i urednik na RTS, BK TV i TV Politika.

Dr Dejan Vuk Stanković rođen je u Beogradu 1973. godine. Titulu doktora nauka stekao je na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, na katedri za filozofiju. Trenutno predaje filozofiju, etiku i filozofiju obrazovanja na Učiteljskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Od 2000. do 2013. godine stručno se usavršavao i učestvovao na projektima Instituta za filozofiju i društvenu teoriju kao stipendista Ministarstva za nauku, tehnologiju i životnu sredinu. Od 2004. do 2006. godine radio je za *Marten Board International*, privatnu kompaniju specijalizovanu za istraživanje tržišta i javnog mnjenja. Od 2006. godine do danas je nezavisni politički analitičar, komentariše politički i društveni život u Srbiji i regionu za različite TV i radio stanice i štampane medije.

Unos i obrada podataka:

Snežana Bajčeta, doktorandkinja Fakulteta političkih nauka
Predrag Bajić, doktorand Fakulteta političkih nauka
Milica Oros, studentkinja četvrte godine Fakulteta političkih nauka
Katarina Vukajlović, studentkinja četvrte godine Fakulteta političkih nauka
Borjana Aćimovac, studentkinja treće godine Fakulteta političkih nauka
Rada Bjelić, studentkinja treće godine Fakulteta političkih nauka

MEDIJAMETAR